

Інна Родіонова

ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Навчально-методичні рекомендації
та вказівки до самостійної роботи студентів

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Інна Родіонова

ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Навчально-методичні рекомендації
та вказівки до самостійної роботи студентів

Миколаїв – 2019

УДК 83.3 (4 Укр)
ББК 82-1.82-3
Р-60

Рецензенти: **Лукьяненко Дарія В'ячеславівна**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
теорії й методики мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти;

Руссова Владлена Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української філології, теорії та історії літератури
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили;

Мхитарян Ольга Дмитрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
української мови і літератури
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського.

Схвалено до друку Вченою радою
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
протокол № від .2019 р.

Родіонова І.

Літературне краєзнавство : Навчально-методичні рекомендації та вказівки до
самостійної роботи студентів до курсу. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського,
2019. 80 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	5
Програма навчальної дисципліни	6
Лекційний матеріал.....	10
Методичні поради щодо підготовки до практичних занять.....	59
Вказівки до виконання самостійної роботи	66
Зразок контрольної роботи.....	70
Тести для самоперевірки	72
Питання до заліку.....	75
Список текстів для обов'язкового прочитання	76
Рекомендована література до курсу	78

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Літературне краєзнавство» належить до нормативної частини навчального плану підготовки бакалавра спеціальності 014 «Середня освіта» (Українська мова і література) та 035 «Філологія» (Українська мова і література).

Передумови для вивчення дисципліни: обізнаність із нормами й канонами сучасного літературного дискурсу та вміння представити свої наукові здобутки, що є одним із найважливіших і найвагоміших аспектів підготовки фахівця з університетською освітою. Курсу «Літературне краєзнавство» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу – «Історія української літератури», «Історія світової літератури», «Теоретичні проблеми літературознавства», «Філософія», «Психологія», «Історія».

Вивчення програмного матеріалу здійснюється під час лекцій, практичних занять, а також у процесі самостійної та індивідуальної роботи як під час проведення аудиторних занять, так і в позааудиторний час. Навчально-методичними рекомендаціями передбачено тематичний план курсу літературного краєзнавства, подано матеріали до лекцій, плани практичних занять, завдання до самостійної роботи, підібрано список рекомендованої літератури.

Індивідуальна та самостійна робота включає в себе виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, написання творчих робіт, рефератів, рецензій і відгуків на видання миколаївських авторів.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу – ознайомити студентів із кращими здобутками літераторів Миколаївщини, розширити їх уявлення про літературний процес в Україні XIX – початку XXI століть; у процесі вивчення культурних скарбів свого краю, виховувати у студентів почуття поваги до своєї культури, мови, традицій; сприяти формуванню уяви студента про історичні і культурні зв'язки рідного краю з історією і життям всієї держави та інших країн.

Завдання курсу:

- сформувати систему понять, які визначають основні підстави художнього освоєння народного світогляду та національну самобутність української літератури;
- навчити студентів орієнтуватися в перипетіях літературного процесу – загальноукраїнського, регіонального, розуміти основні напрями його розвитку;
- удосконалювати навички аналізу літературних творів у єдності змісту і форми, об'єктивно аналізувати нинішній стан літературного процесу;
- прищеплювати студентам відчуття необхідності виходити із загальнонаціональних інтересів, вчити їх послідовно відстоювати загальноукраїнські цінності та інтереси;
- осмислити літературу Миколаївщини як складову української духовності та один із виявів національного буття у взаємозв'язках із поступом людства.

Робоча програма навчальної дисципліни складається з 3-ох кредитів.

Результати навчання:

- розуміння місця літературознавства у системі сучасної гуманітарної освіти, знання основ літературознавства для аналізу літературних явищ і процесів в українській та зарубіжній літературі;
- вміння використовувати професійно профільовані знання для аналізу і інтерпретації художнього, наукового тексту;
- здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

- здатність до навчання;
- здатність працювати самостійно, готовність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень;
- здатність до аналізу і синтезу;
- цінування та повага різноманітності й мультикультурності;
- здатність застосування на практиці.

II. Фахові:

- уміння проводити міжлітературні та міжмистецькі паралелі;
- знання закономірностей пошуків засобів художньої виразності, естетичних орієнтирів доби;
- уміння розкривати характерні особливості індивідуального стилю митця;
- уміння встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів у регіональному виявленні;
- здатність виявляти риси взаємовпливу в українському та світовому літературно-мистецькому процесі;
- уміння критично оцінювати набутий досвід із позицій сучасних досягнень методичної науки;

- здатність удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви, встановлювати характерні ознаки запозичення, наслідування і моделі власного шляху письменників;
- уміння застосовувати набуті під час вивчення навчальної дисципліни знання, вміння і навички у практиці шкільного викладання літератури;
- уміння аналізувати художні твори української літератури з погляду їх естетичної вартості, суспільного значення.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ СТУДЕНТІВ

На практичних заняттях із літературного краєзнавства домінуючою формою навчання і здійснення контролю досягнутих результатів є діалог, до якого студентів залучає викладач, спонукаючи узагальнювати вивчений матеріал, висловлювати власні думки, при цьому здійснюється перевірка та поточне оцінювання навчальних досягнень студентів. Обов'язковим є контроль за прочитанням студентами творів для обов'язкового та додаткового (самостійного) читання. Ці результати впливають на підсумкову оцінку.

Пропонується така шкала критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів **«Відмінно»**. Студент на високому рівні володіє матеріалом та навичками текстуального аналізу літературного твору, наводить переконливі аргументи на підтвердження власних суджень, виявляє особливі творчі здібності та здатність до оригінальних рішень, різноманітних навчальних завдань, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації.

«Добре». Студент демонструє належні знання, самостійний підхід до інтерпретації літературно-мистецьких текстів; чітко й лаконічно висловлює думки, але припускається певних неточностей у відповідях, не наводить приклади; виконує переважну більшість поставлених завдань (не менш як дві третини).

«Задовільно». Студент володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно; має бідну теоретико-літературну базу, використовує окремі приклади на підтвердження висловленого судження; у розкритті питань немає логічної послідовності.

«Незадовільно». Студент не володіє теоретичними знаннями і практичними вміннями аналізу історико-літературних явищ, не може виконати жодного з поставлених питань.

При оцінюванні контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка «відмінно» ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка «добре» ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка «задовільно» ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;
- г) оцінка «незадовільно» ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Ці оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

«5» – 45-50 балів	«3» – 25-37 балів
«4» – 38-44 бали	«2» – 1-24 балів

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

Індивідуальне науково-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання – науковий проект: (презентація, реферат, буктрейлер).

Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			КР 2	Накопич. бали/Сума
Крд.1 60	Крд.2 60	Крд.3 80	50*2= 100	300/100

Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу.

Проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз, виразне читання текстів; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів –3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка 03 Гуманітарні науки	Нормативна	
	Спеціальність 014 «Середня освіта» 035 «Філологія»		
Індивідуальне науково-дослідне завдання (презентація, реферат, буктрейлер)	014.01 Середня освіта (Українська мова і література) 035.01 Філологія українська мова та література	Рік підготовки:	
		1-й	
Загальна кількість годин: 90 год.		Семестр	
			2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 5	Ступінь бакалавра	Лекції	
			10 год.
		Практичні, семінарські	
			20 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
	60 год.		
	Вид контролю: залік		

Примітка. Мова навчання – українська.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33% ~ 67%).

Кредит 1. Становлення словесності на теренах Південного Прибужжя.

Тема 1. Витоки літературної і театральної діяльності на Миколаївщині (від давнини до початку ХХ століття). Література і театр у Ольвії. Народна творчість у Антському царстві. Усна народна творчість XV – XVII століть. Перші російськомовні письменники Миколаєва. Діяльність В.Даля. Театр корифеїв на Миколаївщині. Громадська, просвітницька, літературна, фольклористична діяльність Миколи Аркаса. Творчість С.Черкасенка та Дніпрові Чайки.

Кредит 2. Лірика миколаївських поетів: традиції і новаторство

Тема 1.-2. Миколаївська поетична школа: представники, здобутки. О. Полішкарів, М. Лисянський, Л. Вишеславський та Миколаївщина. Творчість О. Різниченка. Культурологічна діяльність Б. Мозолевського як археолога. Провідні мотиви лірики збірок («І мить як вік», «Дорогою стріли»). М.Вінграновський і шістдесятництво (збірки «Сто поезій» та «Цю жінку я люблю»). Перекладацька, публіцистична, поетична творчість В.Бойченка. Історіософські мотиви лірики Д. Кременя. Лірична поезія К. Курашкевича, А.Ластовецького, В. Юр'єва, І. Царинного.

Поетичний доробок російськомовних миколаївських поетів. Мотиви і образи лірики Е. Январьова. А. Поперечний – відомий поет-пісняр. Творчі здобутки В. Качуріна та В. Пучкова. Жіноча поезія Миколаївщини: К. Голубкова, Л. Матвєєва, С. Іщенко, В. Чорноброва, Л. Золотоноша. Здобутки молодих поетів Миколаївщини: Н. Білецької, Д. Березіної, Кс. Коваленко та ін.

Кредит 3. Україно- та російськомовна проза й драматургія вихідців із Миколаївщини

Тема 1. Прозова творчість письменників, вихідців із Миколаївщини та тих, що проживають на її теренах. Літературознавчі здобутки Ю.Бойка-Блохіна та І. Борщак. М.Куліш, Ю.Яновський, І.Микитенко, П.Ходченко і Миколаївщина. Внесок О. Бердника в світову фантастику. Історичні романи О. Глушка.

Тема 2. Проблематика та жанрово-стильова своєрідність прози ХХ століття: корабельний край у творчості М. Божаткіна; степові мотиви у романах О. Сизоненка, романістика І. Григурка та Віри Марущак. Видавнича діяльність братів Капранових.

Російськомовна проза і драматургія миколаївців. Проза і драматургія А. Малярова. Драматичний доробок А. Вербєця. Фентезі В. Васильєва. Психологічна романістика В. Платової та ін.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	і н д	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Становлення словесності на теренах Південного Прибужжя						
Тема 1. Витоки літературної і театральної діяльності на Миколаївщині (від давнини до початку ХХ століття)	30	2	4			24
	30	2	4			24
Кредит 2. Лірика миколаївських поетів: традиції і новаторство						
Тема 1. Миколаївська поетична школа 1-ої пол. ХХ ст.: представники, здобутки.	16	2	4			10
Тема 2. Миколаївська поетична школа 2-ої пол. ХХ ст. – поч. ХХІ: представники, здобутки.	14	2	4			8
	30	4	8			18

Кредит 3. Україно- та російськомовна проза й драматургія вихідців із Миколаївщини						
Тема 1. Прозова творчість письменників, вихідців із Миколаївщини та тих, що проживають на її теренах.	16	2	4			10
Тема 2. Проблематика та жанрово-стильова своєрідність прозового доробку україномовних та російськомовних письменників.	14	2	4			8
	30	4	8			18
Усього годин	90	10	20			60

5. Теми практичних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Становлення словесності на теренах Південного Прибужжя		
1.	Особливості літературно-мистецького процесу на Миколаївщині у 18 – на поч. ХХ ст.	2 год.
2.	Театр корифеїв та Миколаївщина. Творчість Дніпрової Чайки	2 год.
Кредит 2. Лірика миколаївських поетів: традиції і новаторство		
3.	Поетичні набутки миколаївських літераторів поч. ХХ ст.	2 год.
4.	Творчість репресованих письменників Миколаївщини	2 год.
5.	Особливості ідіостилю Б. Мозолевського, В.Бойченка, Д. Кременя.	2 год.
6.	Традиції миколаївської поетичної школи в ліриці початку ХХІ століття	2 год.
Кредит 3. Україно- та російськомовна проза й драматургія вихідців із Миколаївщини		
7.	Проблематика і жанрові різновиди роману 2-ої пол. ХХ ст.	2 год.
8.	Жанрові модифікації сучасного детективу та психологічного роману в жіночій прозі миколаївських письменниць.	2 год.
9.	Розвиток драматургії краю.	2 год.
10.	Захист рефератів.	2 год.
	Разом	20 год.

6. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Становлення словесності на теренах Південного Прибужжя		
1.	Фольклор Миколаївщини. Законспектувати статтю В.Бойченка «Словесність Прибужжя крізь століття» / Бойченко В. З історії словесності Південного Прибужжя : навч. посібник для вузів / В.П. Бойченко; ред. В.П. Шкварець. Миколаїв: ВіД, 2005. 72 с.	8 год.
2.	Прочитати на вибір твір В.Жадька про М.Аркаса («Микола Аркас», «Грек із душею українця»).	8 год.
3.	Театральне мистецтво Миколаївщини кін. ХІХ – поч. ХХ століття. Законспектувати статтю Андрійцю В. Корифеї театру Срібної Землі (Микола Садовський, Олександр Загаров, Микола Аркас, Юрій Шерегій) // Український театр. – 2007. – № 1. – С. 21-26; № 2. – С. 25-31.	8 год.
Кредит 2. Лірика миколаївських поетів: традиції і новаторство		

4.	Ознайомитися з творчою біографією С.Крижанівського, М.Лисянського, Л.Вишеславського, проаналізувати письмово по 1 віршу з їх доробку. Ознайомитися з поетичною збіркою О.Полішкарєва «Дикий сад», проаналізувати на вибір 2 вірші (письмово).	4 год.
5.	Підготувати презентацію: Олесь Бердник – поет, прозаїк, дисидент.	3 год.
6.	Проаналізувати вінок сонетів М.Вінграновського («Вінок на березі юності») та Б.Мозолєвського («Дорога»); визначити провідні мотиви, образи, автобіографічні риси. Вивчити напам'ять вірш по 1 віршу М.Вінграновського, Д.Кременя та В.Бойченка (на вибір студента).	4 год.
7.	На вибір опрацювати одну з поетичних збірок Л.Чижової («Води живої джерело», «Ємигя», «Із глибини народної криниці»), з'ясувати, як авторка інтерпретує народнопоетичні мотиви.	3 год.
8.	Російськомовна поезія і проза Миколаївщини ХХ століття. Проаналізувати степові мотиви у творчості Е.Январьова («Стихи мои младше меня»), В.Пучкова («Штрафная роща»), К.Голубкової («Звезда в колодце») і скласти порівняльну характеристику.	4 год.
Кредит 3. Україно- та російськомовна проза й драматургія вихідців із Миколаївщини		
9.	Творчий доробок прозаїків Миколаївщини Ознайомитися з романами О.Глушка («Кінбурн»), та О.Бердника «Хто зважиться – вогняним наречеться», виписати з текстів філософські цитати про сенс життя та Миколаївщину.	3 год.
10.	Творчий доробок прозаїків Миколаївщини Ознайомитися з романами О.Сизоненка «Далекий Бейкуш» та І.Григурка «Ватерлінія», виписати з текстів філософські цитати про сенс життя та Миколаївщину.	3 год.
11.	Підготувати повідомлення: «Корабельний край у творчості М. Божаткіна; Культурницька діяльність Братів Капранових.	3 год.
12.	Дослідити історію становлення Миколаївського академічного театру драми та музичної комедії. Проаналізувати одну з вистав у театрі (рецензія).	3 год.
13.	Підготувати реферати на вибір: Театральне мистецтво і сучасна література. Постановки за творчістю «корифеїв» та представників «нової хвилі» (В.Босович). Сучасні пісні краю літературного походження (Т.Ярова, О.Нежигай, О.Сичов).	3 год.
14.	Підготувати буктрейлер на книгу сучасного автора (за власним вибором).	3 год.
Разом		60 год.

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Розділ 1. Становлення словесності на теренах Південного Прибужжя

Й.-В. Гете говорив: «щоб зрозуміти поета, треба їхати на його батьківщину». А нам, миколаївцям, пощастило жити в такому місті, багатому на унікальні таланти, котрі збагатили не лише українську культуру. Усіх цих митців (про кого далі буде мова) надихала своїми широкими просторами на створення неповторних шедеврів «колиска Прибужжя» – Миколаївщина.

Миколаїв виник як військове поселення, і розвитку літератури та театру тут не надавалося першорядного значення, однак культурне життя, хоч і повільніше, ніж в інших містах, у ньому розвивалося багатогранно.

Перший письменник Миколаєва поручик **Петро Михайлович Захар'їн** (1744 – 1799, похов. у Миколаєві) – учасник російсько-турецької війни 1768-1774 рр. В Миколаєві прибув з Москви у 1797 р. на запрошення адмірала М.Мордвінова, якому сподобався його «Арфаксад. Халдейская вымышленная повесть» (1796-1798). Тут він вчителював у школі, поновлено офіцерський чин. В Чорноморській Адміралтейській друкарні, започаткованій Г. Потьомкіним, надрукував у 1798 р. «Новий Синопис, або короткий опис про походження славеноросійського народу» – своєрідний стилістично модернізований «Синопис» Інокентія Гізеля (1674). З огляду на вступ, ця книга була вперше підготовлена у 1786 р. Хронологічно вона ширше, ніж у Гізеля, тому бере початки вже від Ноя аж до царювання Петра І. Дивовижно, що в Миколаєві П.Захар'їн написав поему на 12 пісень «Пожарский». Незважаючи на досить складний характер, про нього позитивно відгукувались Г. Державін, М.Мордвінов. Його порівнювали із О. Сумароковим, В. Соллогубом, Ф. Достоєвським, В. Соловйовим, В. Маяковським, братами Стругацькими. Тим самим він заробив собі вічну пам'ять.

Майже нічого не відомо про першого поета Миколаєва **Семена Сергійовича Боброва** (1763/1765 – 1810) – талановитого російського поета, державного службовця. Зокрема, з 1792 р. він служив в Чорноморському адміралтейському управлінні у адмірала М. Мордвінова. Чимало мандрував півднем країни, бував у Криму, Херсоні, Керчі, Одесі, в результаті чого народилася одна з найбільших поем автора – «Таврида, или мой летний день в Таврическом Херсонесе» – надрукована в Миколаєві у згаданій друкарні в 1798 р. Пізніше була видана з виправленнями у Санкт-Петербурзі під назвою «Херсонида, или Картина лучшего летнего дня в Херсонесе Таврическом» (1804). Здебільшого, тут подано опис природи, історичне минуле, загалом відбиваючи настрої ліричного героя у розлуці за коханою. Його творчістю захоплювались О. Пушкін (зокрема, помітний вплив у поемі «Бахчисарайский фонтан»), Г. Державін, О. Радіщев.

Зрештою, в період з 1798-1803 рр. в Миколаївській друкарні Чорноморського адміралтейства надруковано 16 книг, до 1848 р – 23 книги. А. І. Золотухін вважає, що в Миколаєві діяло дві друкарні. Друкарня мала 4 літографські верстати реберного типу, прес, 25 літографських каменів,

працювало 3 друкарі, 4 фахівці з літографського мистецтва. До речі, в нас друкувалися твори К. Кнорре «Исследования о прогрессике», «Люція Чорно моря» (1851) Е. Манганарі – головного командира Чорноморського флоту. Відтоді, як ліквідували цю посаду, друкарню з 1860 р. зарахували до штабу. З 1864 р. вона почала друкувати «Николаевский вестник».

Долі багатьох талановитих письменників тісно переплелися з історією міста Миколаєва, що було засноване як військово-морська база в кінці XVIII ст. (1789 р.). Відомо, що значну частину свого життя (близько 15 років) провів у Миколаєві відомий фольклорист, етнограф, лікар, автор титанічної праці «Толкового словаря живого великорусского языка» (результат його 47-річної праці, складався із 200 тисяч слів), літературний псевдонім його Козак Луганський (народився в Луганську) – **Володимир Іванович Даль** (22.11.1801-04.10.1872), деякий час він служив мічманом на фрегаті «Флора», однак служба його не приваблювала. Він захопився лексикографією, причому збирав як російські, так і українські слова. Під час служби його було розжалувано в матроси за написання зухвалих віршів («дерзких стихов»), що торкалися, як пишуть у різних джерелах, честі та гідності особи віце-адмірала Олексія Грейга, головного командира Чорноморського флоту (1816-1833 рр.)

З містом на Бузі мічмана Даля пов'язував не лише батьківський дім (батьки оселилися у Миколаєві 1805 р.; він знаходився, ймовірно, на вул. Адміральській, 14), тут були створені його перші твори: поезії, одноактні комедії, автобіографічна повість «Мичман Поцелуев, или, Живучи, оглядывайся». Вагомим здобутком тогочасної російської прози стали «Были и небылицы Козака Луганского», «Повести, сказки, рассказы Козака Луганского», «Матросские досуги» та ін. твори, написані пізніше. До речі, казок він назбирав більше 4 тисяч. Публікація лише кількох у Петербурзі 1832 р. принесла йому таку популярність, що невелика книга була визнана в якості дисертації на здобуття вченого ступеня доктора філології. Та водночас ці ж казки ледь не зробили його «державним злочинцем». Журналіст Фадей Булгарін написав донос нач. III відділу царської охоранки Мордвінову про стиль казок, що написані для простого люду, що автор дозволяє собі глузування над владою, твори містять скарги на тяжке становище солдат і т.д. Даля знову заарештували і знову за літературну творчість, темою якої була правда, – видно літературні музи помстилися йому за непостійність. Тільки втручання В. Жуковського, наставника імператора Олександра II допомогло і його відпустили.

З 1824 по 1825 р. в Миколаєві близько 10 разів побував **О. С. Пушкін**. Він опинився в південному засланні (завдяки старанням П. Чаадаєва, М. Карамзіна, О. Тургенєва) – не в Сибіру – за доносом В. Каразіна – ректора Харківського університету, похованого в Миколаєві. Тут О. Пушкін неодноразово гостював у моряків. За результатами цього ним написано «Сказку о Царе Салтане» (Березань) (1831); 30 рядків поеми «Кавказький бранець», 14 строф «Євгенія Онегіна», включаючи початок листа Тетяни до

Онегіна та ін. До того ж, «Повісті Белкіна» виникли, очевидно, під враженням від «Арфаксаду» П. Захар'їна. У примітках до повісті «Станційний наглядач» є вказівки на О. Грейга.

«Українська сторінка» в історії краю – одна з найцікавіших. Більше року віддав армійській службі у Вознесенську 1837 р. український художник, друг Тараса Шевченка **Яків де Бальмен**, який написав тут цикл повістей російською мовою.

З Миколаєвом пов'язана ще одна цікава подія, що відноситься до початків української прози. За два роки до виходу першої прозової книги першого класика нової української літератури Г. Квітки-Основ'яненка (його «Малоросійські повісті» видані в Москві у 1834 р.) у Миколаєві в друкарні Чорноморського гідрографічного депо в 1832 р. була надрукована повість **Миколи Венгера** «Микола Коваль». В основі твору – події польського визвольного повстання 1830-1831 рр. Це була перша книга, надрукована в Миколаєві українською мовою. М. Венгер жив у Одесі, писав українською та російською мовами, за деякими даними – певний час мешкав у Миколаєві.

Повість написана тогочасною українською розмовною мовою. За її сюжетом йшлося про головного героя, котрий організував селян для розправи над поміщиком М'ятижинським, котрий підступом, а згодом погрозами змусив їх підтримати повстання. Автор висловлює процарські позиції.

У 2015 р. в наук.овій бібліотеці О. Гмирьова презентовано фототипове перевидання повісті. Це краєзнавче видання з'явилося у рамках ініціативи Миколаївського об'єднання «Просвіта» ім. Т. Шевченка (з 2013 р. воно займається перевиданням історичних матеріалів).

Згодом у Миколаєві з'являються й письменники місцевого походження, виховані в російськомовних навчальних закладах. Як вже згадувалось раніше, Миколаїв у XIX ст. був містом провінційним, промисловим, військовим. До культурних центрів було далеко. Ті миколаївці, які прагнули працювати в російській літературі, виїжджали до російських столиць. Так, виїхали до Росії уродженці Миколаєва: поет **Петро Вейнберг** (28.06.1831-1908); прозаїк та публіцист **Павло Гайдебуров** (1841-12.01.1894) працював у Петербурзі в українському журналі «Основа», переклав і опублікував російською мовою поему Тараса Шевченка «Гайдамаки»; прозаїк, автор історичних романів **Костянтин Шильдкрет** (31.10.1886-24.02.1965), прозаїк і драматург **Давид Айзман** (26.03.1869-26.09.1922), матеріалом для творчості якого стало життя єврейського населення Миколаєва; уродженець Вознесенська, публіцист **Сергій Южаков** (17.12.1949-29.11.1910) відредагував і видав у Петербурзі 22-томну «Большую енциклопедию».

Проте є й інші приклади. **Анастасія Марченко** (1830-1880), яка писала російською романи й повісті про жіночу любов, завершила життєвий шлях у маєтку в селі Ковалівці над Бугом. А прозаїк **Андрій Гранкін** (1865-1916) друкував свої твори у миколаївських газетах. Вся преса краю до 1917 р.

виходила виключно російською мовою, зважаючи й на заборону української книги, газети й узагалі мови.

Цікавою особистістю в миколаївській громаді був культурний і громадський діяч, український і російський письменник, історик **Григорій Ге** (06.02.1830-15.11.1911), брат відомого художника **Миколи Ге**, якого теж включають до історії як українського, так і російського образотворчого мистецтва. Григорій Ге написав кілька п'єс, роман і нариси, зокрема, «Історичний нарис столітнього існування міста Миколаєва біля гирла Інгулу» (1890), ставши таким чином першим істориком Миколаєва. Був ініціатором створення громадської бібліотеки, організатором драматичного гуртка.

У 1903 р. в південноукраїнських містах – Херсоні, Миколаєві, Одесі – шукав матеріали для своїх творів класик української літератури **Михайло Коцюбинський**. У жовтні він жив по Нікольській, 50, у сім'ї Сергія Гайдученка, судді й культурного діяча, згодом – члена правління «Просвіти», першого директора природничо-історичного музею. Письменник відвідав суднобудівний завод «Наваль», морський порт, тютюнову фабрику, винокурний завод, побував на судових процесах.

Влітку 1891 р., подорожуючи Україною, молодий **Олексій Пешков** (майбутній письменник Максим Горький) побував у Прибужжі – у селах Тузли, Кандибиному, в Миколаєві. Враження від побаченого дали матеріали для його перших оповідань «Вивід», «На солі», а в миколаївській лікарні він почув історію, що лягла в основу оповідання «Челкаш».

У 50-60-ті роки ХІХ ст. у нашому краї народилася плеяда діячів української культури та літератури, творчість яких – золоті сторінки історії та духовності. З 1882 року починає діяти славнозвісний **театр корифеїв** (остання трупа завершила роботу – аж 1920 р.), батьківщиною цього унікального явища світової культури стала земля Прибужжя та Приінгулля – Миколаївщина й сусідня Кіровоградщина. Саме геніальні діячі цього театру вперше у Європі застосували мистецтво сценічної режисури. Видатні діячі театру корифеїв були також талановитими літераторами. Тут народилися **Микола Садовський** (18.07.1856-07.01.1933) – режисер і актор, письменник, створив перший стаціонарний український театр у Києві (1906-1920), вивів на українську сцену світову класику, оперу, створив шедеври режисерського мистецтва, перекладач повісті М. Гоголя «Тарас Бульба», його ж п'єси «Ревізор», поезій М. Лермонтова, автор лібрето опери М. Лисенка «Еніїда», мемуарних книг «Спомин з російсько-терецької війни» та «Мої театральні згадки»; **Панас Саксаганський** (15.05.1859-17.09.1940) режисер і актор, письменник, у 1880-1883 рр. жив у Миколаєві по вул. Інженерній, 2, коли служив у 58-му Празькому піхотному полку і таємно брав участь у виставах трупи Чернишова, у вересні 1883 р. він уперше виходить на сцену театру Монте в якості професійного актора в епізодичній ролі у виставі «За Німан іду» М. Старицького за

В. Александровим, написав кілька п'єс, мемуарну книгу «По шляху життя» (тут є спогади про миколаївські роки), театрознавчі статті; **Марія Садовська-Барілотті** (17.04.1855-27.03.1891) – видатна співачка та драматична актриса, співала в операх, виступала у виставах театру корифеїв, і в Миколаєві теж; **В'ячеслав Потапенко** (02.01.1864-08.08.1937) – український письменник та актор театру корифеїв, писав оповідання та п'єси для свого театру; **Єфросонія Зарницька** (16.02.1867-30.06.1936), українська театральна акторка, співачка, у складі театральної трупи Георгія Деркача в 1893 р. була на тріумфальних гастрольях у Парижі; у нашому краї провів дитинство та царював на сцені видатний письменник, актор, режисер **Марко Кропивницький** (22.05.1845-21.04.1910) – видатний драматург, актор, режисер, композитор, «батько театру корифеїв»; у Миколаєві виступав під час тривалих гастролей до 10 разів, тут працював над своїми п'єсами, наші земляки стали прототипами його героїв, його п'єси увійшли в золотий фонд драматургії.

З Миколаєвом тісно пов'язана письменницька та акторська й режисерська діяльність літераторів-класиків **Івана Карпенка-Карого** (29.09.1845-15.09.1907) як великий драматург, не мав собі рівних у нашій літературі, створив жанр соціально-психологічної драми, вони ж стали основою репертуару театру корифеїв; жив і працював у Миколаєві під час гастролей – прибував 9 разів, писав свої п'єси; **Михайла Старицького** (14.12.1840-27.04.1904), видатного українського письменника (поет, прозаїк, драматург, перекладач), театального і культурно-громадського діяча; кілька разів бував із трупою у Миколаєві, залучив тут до театру П. Саксаганського; письменниці-мемуаристки, фольклористки, артистки театру корифеїв **Софії Тобілевич** (15.10.1860-07.10.1953), дружина І. Карпенка-Карого, вона була співавтором багатьох його драматичних переробок, переробляла п'єси європейських авторів, укладала збірники фольклору, написала книгу спогадів; великої актриси **Марії Заньковецької** (04.08.1854-04.10.1934), яка залишила вагому, досі не досліджену епістолярну спадщину. Як літератори, ці титани нашої культури займають своє місце і в літературній Миколаївщині.

Упродовж декількох десятиліть відбувалися в Миколаєві гастролі театру Корифеїв. У перші роки (1883-1885) наші земляки мали змогу подивитися спектаклі трупи, очолюваної М.Старицьким. Театрів у місті було декілька. Вони носили назву за іменем того, хто володів приміщенням (Дмитра Русінова, Івана Міллера, Барб'є). У 1881 р. був збудований новий театр **Монте** на розі вулиць Рождественської (нині Лягіна) і Адміральської. У цьому приміщенні у вересні 1883 р. вперше виступила трупа М. Старицького у кількості 14 осіб. Репертуар трупи складався з 10 п'єс і 4-х водевілів. Миколаївські глядачі мали змогу подивитися п'єси «Наталка Полтавка», «Сватання на Гончарівці», «Шельменко-денщик», «Дай серцю волю – заведе в неволю», «Глитай або ж Павук» та ін. У 1885 р. репертуар трупи зріс майже вдвоє. Як свідчить періодика тих часів вистави мали незмінний успіх.

Гастролі театру корифеїв відбувалися з 1883 до 1910 рік з деякими

перервами. До слова, у цьому ж театрі відомий співак Федір Іванович Шаляпін у 1898 р. виступав в опері «Жизнь за царя», так тоді називалась опера «Іван Сусанін». В 1914 р. в цьому театрі, який у той час вже належав Шефферу, читав свої вірші Володимир Маяковський, виступав молодий Вс. Меєрхольд.

Майже на всій 200-літній історії Миколаєва, на історії краю лежить печать унікальної долі славнозвісного роду **Аркасів-Богдановичів**, троє з представників якого були літераторами, діячами української культури, – саме цей бік їхньої діяльності нас зараз цікавить, хоча взагалі діяльність цього роду – явище всеохоплююче й багатогранне, яке чекає молодих дослідників.

Відомо, що наприкінці 1793 р. до щойно заснованого Миколаєва на торговому вітрильнику прибилася молода сім'я втікачів із Греції, де саме лютували турецькі загарбники. Андреас Аркас отримав тут роботу викладача штурманського училища. Син Захарій став генерал-лейтенантом й істориком – вивчав залишки стародавнього еллінського Херсонесу та становлення імперського флоту. Другий його син – Микола – став адміралом, головним командиром Чорноморського флоту й портів, вірно служив імператорові Олександрові II, був навіть його близьким другом. Тут же, в Миколаєві, вкорінюється й давній шляхетсько-старшинський рід Богдановичів, відомий з XVII ст. на Чигиринщині й Полтавщині, його представник Петро Богданович був винагороджений за військові заслуги наділом землі над Лиманом, і тут виростає село Богданівка. Петро Богданович, син військового товариша Полтавського полку Григорія Богдановича, мав дочку Софію – вона й стала дружиною молодого Миколи Аркаса, майбутнього адмірала. У них і народився Микола Миколайович Аркас (07.01.1853-26.03.1909) – видатний український культурний та громадський діяч, композитор, історик, літератор, фольклорист, просвітянин. Про це свідчать меморіальна дошка по вул. Нікольській, 13, а також пам'ятна стела на вулиці Адміральській.

Здружившись із М.Кропивницьким ще студентом університету в Одесі, Микола Аркас спробував себе на сцені, захопився збиранням народних пісень у селах довкола Миколаєва – зібрав біля 400 пісень, проте видати їх не вдалося. Але це захоплення привело його до створення опери – першої опери на Шевченківський сюжет, за його поемою «Катерина». Лібрето опери М. Аркас написав сам. Видати оперу вдалося у Миколаєві 1897 р., а вперше вона була поставлена трупю М.Кропивницького в 1899 р. і звідтоді ввійшла до репертуару театру корифеїв і стала перлиною української опери.

Знаменний факт: Микола Аркас у Миколаєві, у своєму будинку на розі Адміральської та Соборної створив власний варіант музики на славнозвісну поезію Івана Франка «Не пора». Цей вірш на музику іншого композитора Д. Січинського став ще одним гімном українців, а рукопис М. Аркаса, на жаль, не зберігся.

Видатним досягненням М. Аркаса стала перша науково-популярна, белетризована «Історія України-Русі», яка вийшла в 1908 р. в Петербурзі, а вдруге, вже після смерті М. Аркаса – в Кракові; звідтоді видавалася не раз за кордоном, але була заборонена радянською владою, і лише в 1990 р. (в Києві)

та 1994 р. (в Одесі) цей твір М. Аркаса був надрукований в Україні великими тиражами. За значенням у вихованні любові до рідної України ця книга М. Аркаса була відразу поставлена поряд з Шевченківським «Кобзарем». І книга ця створена саме у нашому зрусифікованому Миколаєві!

Збереглося також кілька юнацьких поезій М. Аркаса. Уже в зрілому віці М. Аркас першим у поезії відгукнувся на розстріл лейтенанта Петра Шмідта, який командував у 1905 р. повстанням на крейсері «Очаків» (поема «На убивство Шмідта»), а також присвятив поему гетьману-вигнанцю, авторові першого в Європі повного тексту демократичної Конституції України («Гетьман Пилип Орлик»).

Ще однією справою його життя стала організація Миколаївського товариства «Просвіта» в 1907 р., головою якого він і був обраний. Товариство ставило питання про створення українських шкіл, пропагувало українську літературу, історію, традиції, влаштовувало вистави п'єс українських класиків. У своєму маєтку в Богданівці, всупереч заборонам, М. Аркас організував українську школу, утримуючи її за власні кошти, – це була єдина тоді рідна школа на Південній Україні, та й в усій тодішній підросійській Україні. Як свідчить учитель цієї школи Грачів, М. Аркас сподівався, що ця перша рідна національна школа стане «матір'ю шкіл українських», започаткує відродження української освіти у ХХ ст. Так воно й сталося, але вже у 1917-1920 роках, коли за Української Народної Республіки постали в цій державі українські школи, гімназії, університети. А тоді, в 1908 р., цю єдину рідну школу місцева влада ліквідувала за доносами попашовініста.

В дім Аркаса з усієї України йшли листи від М. Кропивницького, М. Лисенка, Лесі Українки, Б. Грінченка, П. Саксаганського, Г. Хоткевича, М. Садовського, В. Доманицького... Наголосимо, що саме завдяки діяльності українського театру корифеїв та високому духові творчості Миколи Аркаса наш Миколаїв став у ряд центрів української культури – всупереч заборонам української мови й культури. Згадані вже письменники-революціонери діяли проти російського самодержавства своїми методами, але більші духовні наслідки мала діяльність національно-свідомих, патріотичних сил українського народу, в рядах яких були письменники та діячі культури, й Микола Аркас був одним із них, продовживши подвиг корифеїв нашого театру.

Лютнева революція 1917 р. та національно-визвольний рух розвалили Російську імперію. Українська національно-демократична революція призвела до утворення Центральної Ради й проголошення спочатку автономної, а потім – 22 січня 1918 р. – незалежної нашої держави – Української Народної Республіки (УНР).

Проте знову в нашу долю втрутився північний сусід, імперський центр. Радянська Росія та її вождь Ленін після жовтневого перевороту спрямували на незалежну Українську державу Червону армію і з допомогою місцевих більшовиків та пропагандистів, внаслідок двох російсько-українських воєн і трьох походів, нав'язавши нам громадянську війну, привнесена з Росії на

багнетах, окупували незалежну Українську Народну Республіку й відновили російську імперію у формі СРСР. Але за кілька літ незалежності, навіть в умовах безкінечних війн та розрухи, в УНР таки почалося широке національне відродження українського народу та ріст національної свідомості й патріотизму. Було відроджено українські школи та університети, створено Українську Академію наук та Академію мистецтв, відкрито українські театри й культурні центри, відроджене українське книгодрукування, засновані газети й журнали, видавництва й громадські організації та політичні партії... Тож навіть тоді, коли московський більшовизм знищив нашу державу й став у нас господарем, влада рад не могла задушити національне відродження й у 20-х роках змушена була провадити половинчасту політику українізації. Тоді й у нашій краї, і в Миколаєві були відкриті українські школи, почалася українізація деяких вузів та закладів культури, тривало національне відродження та розвиток української культури Півдня. Саме тоді, на хвилі національного відродження, вільніше дихнула українська література, з'явилися нові імена і в нашому Причорномор'ї.

Своєрідною духовною сув'язю, що поєднала минуле й майбутнє нашого краю в розвитку його культурних джерел, стала родина Аркасів. Серед дітей та онуків Миколи Миколайовича Аркаса саме син Микола й онук – теж Микола (названі на честь покровителя роду – святого Миколая!) продовжили справу утвердження української національної ідеї. Але якщо Микола Аркас пропагував її через розвиток культури й освіти, то його син боровся за Українську Народну Республіку зі зброєю в руках – він пішов в армію УНР (був командиром полку), пролив власну кров у боях за незалежність. А онук, теж свідомий патріот України, навіть листування з радянським автором першої книжки про діда (Л. Кауфман, М.М. Аркас. К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1958), використовував те листування для тлумачення сутності незалежності та істинного стану УРСР у складі СРСР [10:182-183]. До речі, саме еміграція врятувала обох від розстрілу радянською владою і забезпечила можливість праці на користь української культури.

Микола Аркас-другий (23.08.1881-13.12.1938), композиторів син, який народився в Миколаєві, після падіння УНР жив в Ужгороді (тоді він належав Чехословаччині), був широко обдарованим культурним діячем – актор, співак, режисер, драматург. Створив і керував театром Ужгородської «Просвіти», в якому ставив свої п'єси. Згодом організував власний театр, писав музику до спектаклів. Затим організував ще два театри, один з яких згодом став державним театром незалежної Карпатської України, розгромленої угорськими фашистами [7]. Похований у місті Хусті.

Микола Аркас-третій (14.09.1898-1983), – філолог – еллініст, історик, доктор філософії, син доньки М. Аркаса Оксани і народного учителя Я. Самійленка. У 1919 р. емігрував до Туреччини, через рік – до Чехословаччини (Ржевнице). Навчався у Празі, де здобув ступінь доктора філософії, згодом переїхав до США.

Написав збірку поезій. Здійснив перший у новітній українській літературі повний переклад «Іліади», переклав «Слово о полку Ігоревім», уклав українсько-чеський словник. Опублікував оповідання «Наш степ», своєрідну краєзнавчу «Повість про наш степ широкодолий», де подав історичну картину нашого краю. На початку 1965 р. завершив «Історію Північної Чорноморщини з діб прадавніх і до часів козаччини» (Торонто, 1969). Це була перша спроба в українській історіографії створення регіональної історії Південної України – Північного Причорномор'я з позицій геокультурного підходу, дотримуючись філософії «континуїтету» – безперервності культурної, історичної, цивілізаційної. Вступ до книги написав Є.Маланюк. Доля другого тому невідома. Створив об'ємну хроніку роду Аркасів. Теж мав сина Миколу, доля якого невідома.

Феномен родини Аркасів-Богдановичів – унікальна епопея, втілення історичної долі Південної України та нашого краю протягом останніх двох століть.

Список використаних джерел

1. Аркас-молодший М. З родинної хроніки. Поезії. Дума про похід... / Упор. та автор передмови В. Ульяновський. Миколаїв, 1993.
2. Берсон М.С. Тяжіння до духовності: сьогодні, вчора і завжди (проблема театральної інтерпретації української та зарубіжної літератури): Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. 128 с.
3. Бойченко В. Письменники-миколаївці в Україні і діаспорі // Вісник Таврійської фундації. Київ-Херсон, 2007.
4. Бойченко В. Мати шкіл українських // Краєзнавчий альманах. До 150-річчя з дня народження М.М.Аркаса. Миколаїв: Атол, 2003.
5. Бойченко В. Творча спадщина С.Черкасенка // Аркасова вулиця. 2000. 2 грудня.
6. Голобородько Я. Твори і герої Дніпрової Чайки // Дивослово. 2004. № 1.
7. Дем'янівська Л. І.Тобілевич (Карпенко-Карий). К., 1995.
8. Жадько В. Грек із душею українця: Роман-пошук. Київ, 2003.
9. Жадько В. Микола Аркас: історичний роман-пошук. К.: СПД 2008. 624 с.
10. Ковалева О., Чистов В. Очерки культуры Южного Прибужья: Литература и театр. Николаев: Тетра, 2001.
11. Копиленко Н. Спиридон Черкасенко // Рідна школа. 1993. № 9.
12. Крижанівський С. Спогад і сповідь з ХХ століття. К.: Стилос, 2002.
13. Літературна Миколаївщина в особах: Бібліографічний покажчик / За ред. Бойченка В.П.; Склад. Полівода Н.А. Миколаїв: Ганна Гінкул, 2001.
14. Миколаївщина: Літопис історичних подій. Херсон: Олді-плюс, 2002.
15. Мишанич О. В безмежжі зим і чужини... (Повернення Спиридона Черкасенка) / Мишанич О. В. Повернення. К.: АТ «Обереги», 1997. С. 16-63.
16. Працьовитий В. Українська історична драматургія: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2009.

17. Ржепецький Л. Спиридон Черкасенко: постать у вимірі історії. Миколаїв, 2000.
18. Черкасенко С. Твори в 2-х т. К.: Дніпро, 1991.
19. Шкварець В. Ілля Борщак: життя, діяльність, творчість. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2002.
20. Шкварець В. Микола Миколайович Аркас: життя, творчість, діяльність. Миколаїв-Одеса: Тетра, 2002.
21. Шкварець В., Мельник М. Історія рідного краю. Миколаївщина: Навч. посіб. - 2-е вид. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили; Одеса: ТОВ Від, 2003.

Розділ 2. Культура краю ХХ століття: тенденції та особливості розвитку в Україні й діаспорі

Література щільно пов'язана з національним буттям народу. Особливо міцними ці зв'язки стають у революційну чи переходову добу, коли нівелюються підвалини старих суспільних структур, а між новим і старим точиться запекла боротьба. Саме тоді гостро постають проблеми гуманізму, самого сенсу життя людини, свободи, прогресу і справедливості. Такими були перші три десятиліття ХХ століття.

Короткі й сповнені безперервної боротьби з ворогами роки Української Народної Республіки збудили могутню творчу енергію українського народу, що спричинило потужне національне відродження в Україні, – відбувся справжній переворот в естетичній свідомості й художній культурі: зростання української преси, періодики, книгодрукування, піднесення театрального життя й формування нового українського театру, інтенсивний розвиток музики та українського образотворчого мистецтва, зародження українського кінематографу.

Так, почався новий період української літератури, ці роки дали нашій культурі великі імена і в нашому краї. Хоча цей період тривав недовго: вже наприкінці 20-х рр. почалися репресії, спрямовані й організовані з Москви, ув'язнення й розстріли інтелігенції – СРСР виявився другою стадією Російської імперії. В історію літератури ці явища ввійшли як Розстріляне Відродження.

Либонь, найбільша літературна постать 20-30-х років ХХ ст., пов'язана з нашим краєм, – **Спиридон Черкасенко** (24.12.1876-08.02.1940) – поет, прозаїк, драматург, педагог, журналіст. Він народився в містечку Новий Буг, де й закінчив школу й учительську семінарію, затим учителював на Катеринославщині й Донеччині, звідки переїхав до Києва, співробітничав у багатьох видавництвах, педагогічному журналі «Світло». Почав писати драми, поезію, оповідання. Працював на становлення УНР. 1919 р. Міністерство освіти УНР відрядило його до Відня (Австрія) для підготовки й друкування підручників для українських шкіл, які він відправляв в Україну вагонами. Після знищення Червоною армією Української Народної

Республіки залишився у Відні, затим переїхав до Ужгорода (тоді – в складі Чехословаччини), нарешті осів під Прагою, видавши протягом 1919-1921 рр. три томи «Творів».

Літературна спадщина С.Черкасенка складає цілий материк ще не досліджених і часто невиданих творів. Його поезія вражає ліричною глибиною, кілька віршів стали народними піснями. У поемі «У бурі білій» передбачив виродження більшовизму в диктаторську систему. Він створив нову українську драму – новий символістський театр, на рівні тогочасної європейської драми: віршовану трагедію «Коли народ мовчить» та історичну драму «Северин Наливайко», яка мала стати першою частиною задуманої трилогії «Степ». Писав оповідання (зокрема для дітей), створив романи – надрукований історичний роман «Пригоди молодого лицаря», доля ще двох невідома. З 30-х років був заборонений радянською владою, лише в 90-х роках вийшов двотомник творів, частина спадщини видатного земляка повернулася до нас.

Джозеф Норт (1904, м. Миколаїв – 1976, США) – відомий журналіст, публіцист, письменник. Після єврейського погрому в Миколаєві (1905) з сім'єю переїжджає до Америки. Закінчив Пенсільванський університет, став журналістом. Створив унікальні замальовки із Е.Хемінгуеєм, Ч.Чапліном. Був кореспондентом газети «Дейли уорлд» (м. Москва), головою журналу «American dialogue», що об'єднав письменників та діячів мистецтва, що були на демократичних, антивоєнних засадах. Був став майстром політичного репортажу, автором книг: «Кубинская революция» (1959), «Куба – надежда континента» (1961). Його відзначено премією ім. Юліуса Фучика, член Міжнародної організації журналістів.

Леонід Васильович Інглезі (1882, м. Миколаїв – 1972, м. Париж, Франція) – художник, педагог, громадський діяч, член Південно-Російського Товариства художників. Закінчив Олександрівське Реальне училище, живопису навчався в Казані, Москві. Один із ініціаторів створення Художнього музею імені В.В.Верещагіна. Викладав малювання, креслення, ліплення при музеї, Гласний міської думи (193-1917). У Парижі – з 1928 р, працював у художньому мозаїчному ательє, створив мозаїчне панно кафедрального собору Вестмінстерського абатства (Лондон).

Неординарною виявилась доля і творчість забороненого комуністичною системою українського історика й письменника, літературознавця й публіциста, дійсного члена НТШ, професора Державної школи східних мов у Парижі (з 1938) – **Іллі Борщака** (19.07.1892-11.10.1959). Він народився у єврейській слободі Нагартаві під Березнігуватим, учився в Херсонській гімназії, кількох університетах, а коли постала Українська Народна Республіка, пішов захищати її в лавах армії УНР. Його взяли до складу дипломатичного корпусу молоді держави, в 1919 р. він – у складі української місії у Вашингтоні, затим – у Парижі. Коли в жорстоких боях з Червоною армією впала УНР, він залишається в Парижі й розгортає широку наукову, літературну, педагогічну, видавничу, громадську роботу. У пошуках матеріалів з історії України вивчив найбільші архіви та бібліотеки Франції,

Бельгії, Голландії, Швеції, а також Відня, Риму, Лондона. Видавав газету «Українські вісті» та науковий журнал «Україна», написав підручник української мови для французів, викладав українську мову, літературу, культуру. Став автором близько 400 наукових праць, 10 наукових книг з політичної історії України XVII – поч. XX ст., серед яких виділяються фундаментальні дослідження таких тем: козаччина XVII ст., Мазепа і мазепинці, епоха Наполеона, суспільно-політичний рух у Східній Україні, історія української дипломатії та культури. І все це у специфічному французько-українському контексті. Основні праці: «Франція й Україна. Козаки Б. Хмельницького під Дюнкирхеном» (Варшава, 1922), «Ідея Соборної України в Європі в минулому» (Париж, 1923), «Україна і французька дипломатія» (Прага, 1923), «Пилип Орлик» (1924), «Вольтер і Україна» (1926), «Шведи на Україні і французька дипломатія» (1928), «Іван Мазепа. Життя і пориви великого гетьмана» (1933), «Наполеон і Україна» (Львів, 1937), «Карпатська Україна у міжнародній грі» (Львів, 1938), «Історична легенда України. Історія русів» (1944), «Слідами гетьмана К.Розумовського у Франції» (Париж, 1957) та ін.

Видавав українську класику. В літературі працював у жанрі життєпису: книги «Іван Мазепа», «Григор Орлик», «Войнаровський», «Наполеон і Україна» та ін. Помер і похований у Парижі.

Як тут не згадати французьку приказку «Поети народжуються у провінції, а помирають у Парижі». Ілля Борщак поезій не писав, тож нагадаємо про маловідомого нашого земляка – саме поета – **Віктора Андрійовича Мамченка** (1901-1981), який своїм життям підтвердив цю приказку стовідсотково. Він народився у Миколаєві, служив на флоті, у 20-річному віці разом з ін. моряками російської ескадри здійснив смертельно небезпечний перехід із Севастополя в Бізерт у кілька років прожив у Тунісі (Африка). Вдень працював вантажником, а вночі писав вірші, які нагадували класичну пронизливу поетичну ностальгію вигнання. Можна визнати його стилістику близькою до футуристів. З 1923 р. жив у Парижі, вступив на філологічний факультет Сорбонни (проте через матеріальну скруту змушений був покинути навчання), ініціював створення об'єднання російськомовних поетів. Похований у Парижі. Незважаючи на свою достатню популярність в літературних колах, В. Мамченко за 20 довоєнних років перебування у Парижі, видав лише одну збірку «Тяжелые птицы» (1936). Усі останні його збірки побачили світ вже після 2-ої світової війни: «Звезды в аду» (1946), «В потоке света» (1949), «Земля и лира» (1951), «Певчий час» (1957).

Якщо М. Аркас-другий та М. Аркас-третій, С.Черкасенко та І. Борщак, живучи в еміграції, мали можливість писати в умовах творчої свободи, то в умовах Радянського Союзу склалася компартійна диктаторська система, жорстока цензура, ідеологічний тиск, який переріс у репресії, розправи в судах, а потім – у катівнях НКВД та концтаборах, каторжні роботи й розстріли. Врятувалися ті письменники, які змушені були прийняти жорстокі

рамки соцреалізму або замовкнути. Така доля випала нашому народові відразу після так званої українізації – це було Розстріляне Відродження.

Ідеологізація сфери охорони пам'яток історії та культури привела до втрати величезної їх кількості. Особливо постраждали собори, церкви, монастирі, костьоли, а також палаци й садиби історико-культурного значення. Саме проти них і була спрямована політика, яку проводив у 20-ті роки НКВС. Розпочалася кампанія по знищенню унікальних церковних цінностей. Закривали й руйнували стародавні монастирі й собори. Зносили не тільки культові споруди, а й будівлі цивільної архітектури під приводом, що вони є перешкодою новому будівництву. Вважалося зайвим встановлювати проводити експертизу цінності пам'яток. Старовинні споруди культового призначення будували надто міцними, і щоб їх зруйнувати, доводилося застосовувати вибухівку, навіть гармати. Під приводом боротьби з так званими контрреволюційними релігійними забобонами влада розпочала справжню варварську кампанію проти історико-архітектурних пам'яток, витворів мистецтва, археологічних знахідок, і це тривало аж до початку війни. Так, у Херсоні зруйнували фортифікаційні споруди, у Миколаєві знесли бронзовий пам'ятник адміралові О. Грейгу роботи скульптора М. Мікешина, зруйнували дзвіницю собору і зняли дзвони.

Особливе місце в миколаївській історії та її дослідженні займає **Феодосій Тимофійович Камінський** (27.08.1888-11.10.1978) закінчив Петербурзький археологічний інститут (1912). Брав участь у першій світовій війні. Публікації Ф. Камінського присвячені історії Миколаївщини, Запорожжя, Казахстану, Далекого Сходу. Та найбільше цікавила його історія півдня України. Загалом написав понад 100 статей і нарисів. Як свідок подій, описав суд над лейтенантом П. Шмідтом та його сподвижниками в Очакові, обстежив Руську косу на Південному Бузі – місце переправи 1709 р. шведської армії, яка втікала з-під Полтави, табір Карла XII, сліди якого знайшов. Брав активну участь у розкопках, які проводив в Ольвії професор Б. Фармаковський. З 1924 по 1929 р. виконував обов'язки вченого-охоронця державного культурного заповідника «Ольвія». Завдяки наполегливості Ф. Камінського Ольвія стала заповідником. Записував із розповідей очевидців подробиці тих подій, свідком яких не міг бути сам: руйнування 1936 р. могили засновника Миколаєва М. Фалєєва, страти піонерів-підпільників Віті Хоменка та Шури Кобера, бій 68 десантників під час визволення Миколаєва 1944 р. У 1923-1929 рр. – директор Миколаївського історико-археологічного музею. Створив першу в Україні лабораторію, в якій працювали над збереженням і реставрацією зібраних цінностей. 1929 р. був заарештований і засуджений на п'ять років таборів. 1937 р. вдруге заарештований і засуджений на 10 років таборів. Втретє позбавлений волі 1949 р. і засуджений до заслання на п'ять років. Реабілітований у 1957 р. У 1978 р. трагічно загинув.

Пильна увага працівників НКВС до херсонського письменника **Миколи Чернявського** проявилася ще в 20-ті роки. У жовтні 1929 року його

заарештували як представника СВУ на Херсонщині, та через декілька місяців, розпорядженням прокурора Херсона, за браком фактів його звільнили. У середині 30-х років на нього завели нову справу, в якій ретельно фіксувався різний «кримінал», давалися нищівні характеристики, та обов'язково зазначалося, що Чернявський – «активний українсько-шовіністичний діяч. Протягом довгого часу веде боротьбу з радянською владою за самостійну Україну, що виражається розповсюдженням серед населення, а, головним чином, серед учнів, ідей українського шовінізму за незалежну Україну». Рішенням трійки УНКВС Миколаївської області від 27 листопада 1937 року, Миколу Чернявського було засуджено до розстрілу.

30-ті роки – це був період тоталітаризму, суспільної стагнації, духовного гніту, страху й соціального фальшу, та все ж письменники намагались оволодіти алегоріями та недомовками, ховали думки між рядками, за лжепафосом і трибунними гаслами, декому вдавалося створити й полотна, які залишаються в духовній скарбниці нашого народу.

Юрій Яновський (27.08.1902-25.02.1954), видатний український прозаїк, у 30-х роках у Висунську, Баштанці, Миколаєві вивчав події часів Баштанської та Висунської республік – повстанського руху українського селянства й на тому матеріалі створив талановиті романи «Вершники» та «Чотири шаблі» – останній відразу був заборонений пильною цензурою, хоча авторові вдалося уникнути репресій.

Микола Гурович Куліш (18.12.1892-03.11.1937), який був членом Миколаївського губвиконкому й матеріал для своїх драм брав і в нашому краї, не уник комуністичних репресій – його розстріляно в трагічно відомому урочищі Сандормох у Карелії в числі 1111 діячів культури, знищених «на честь 20-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції».

Прозаїк, драматург, публіцист **Іван Микитенко** (06.09.1897-1937), який у 1929 р. працював на Чорноморському суднобудівному заводі, щоб написати драму «Диктатура», а також жив у Баштанці, де працював над п'єсою «Кадри», теж загинув у 1937 р.

Серед активних учасників літературного життя молоді 1930-х рр. був і член Всеукраїнської Спілки пролетарських письменників (ВУСПП) **Василь Малагуша** (31.12.1911-2007), який народився в Гур'ївці Миколаївської області. Закінчивши інститут і перейшовши на посаду спочатку викладача, а згодом і директора робфаку Миколаївського ІНО, координував роботу творчих груп ВУСППу, «Жовтень», брав участь у роботі комсомольських письменників Миколаєва «Молодняк» та ін. До того ж, він підтримував тісні літературні зв'язки з Е.Багрицьким, Я.Шведовим. Є припущення, що десятки радянських творів написані на місцевому матеріалі не без участі випускників тодішнього філологічного відділення Миколаївського ІНО («Дванадцять стільців», «Золоте теля» І.Льфа і Є.Петрова, «Весілля у Малинівці» Леоніда Юхвіда, «Вершники» Ю.Яновського, славнозвісні оповідання та п'єси І.Бабеля, Ш.Алейхема). Він друкувався в журналі «Стапель» (орган Миколаївської організації ВУСПП), «Молодняку» і газеті «Шлях

індустріалізації». Звинувачений у «націоналізмі» (1937 р. разом зі студентами ІНО Володимиром Автономовим та Павлом Єлагіним), також йому інкримінувалась участь у антирадянської націоналістичної організації, відбув 18 років радянських таборів і заслання, і саме на засланні писав поезії. Як не дивно, він ніколи не забував про своє захоплення («Золото»), задумувався над тим, чи можна залишитись людиною в нелюдських умовах («Память», вірш присвячений Олені Груббе).

1955 року Василь Андрійович Малагуша був реабілітований. Зі своїх колишніх років виніс незабутні враження, що стали сторінками унікального життєвого досвіду і віршів. Він не зробився жорстоким, зберіг віру в людей, людську гідність відстоюючи право людини на пам'ять: «Кому – вечная пам'ять, кому – вечный огонь, кому – вечная мерзлота...». В.А. Малагуша автор численних опублікованих віршів та мемуарної книги «Сага о вечной мерзлоте».

Український драматург і повістяр **Леонід Юхвід** (05.05.1909-05.09.1968) у 1925-1926 рр. жив у Казанці і за місцевими матеріалами пізніше створив відому п'єсу «Весілля в Малинівці», яка була екранізована. До речі, фільм 1967 року став лідером прокату, який відвідало 75 млн. глядачів; був редактором радіостанції «Дніпро», кореспондентом у фронтових газетах.

Український прозаїк та драматург **Євген Кравченко** (25.12.1907-28.06.1975) народився у Володимирівці Доманівського району. Автор багатьох книг оповідань та гуморесок, популярних одноактових та інших п'єс, автор текстів куплетів Голохвастова для популярної кінокомедії «За двома зайцями» (1961). Окремим виданням вийшли п'єси «Любов» (1939), «Під червоною калиною» (1954), «Солдатська поема» (1961), «Весняні грози» (1963), «На даному етапі» (1965), збірки оповідань і гуморесок «Мої сучасники» (1954), «Бувальщина» (1961), «На крилах дитинства» (1969), повість «На світанні» (1967) та ін.

Павло Ходченко (15.01.1880-11.01.1967), український письменник, народився на хуторі Лук'янівці Миколаївського району, жив у Миколаєві та Харкові, – автор повістей, п'єс, роману, мемуарів про революційні події у нашому краї.

У 1921-1972 рр. на залізничних станціях Копані, Горохівка, Грейгове, Явкіне, Водопій та у Миколаєві працював телеграфістом та бухгалтером український прозаїк і драматург **Павло Діброва** (26.01.1882-29.07.1973).

У 1923 р. протягом півтора місяця в редакції газети «Красний Николаев» працював і друкував свої вірші молодий російський поет **Едуард Багрицький** (16.11.1895-16.02.1934), який завітав з Одеси.

У Миколаєві в 1895-1905 рр. провів дитинство одеський письменник **Ісаак Бабель** (13.07.1894-27.01.1940), котрий у роки радянської влади написав ряд творів, у яких схвалював діяльність чекістів, проте це не врятувало його: у 1937 р. він був заарештований і розстріляний як ворог народу – став жертвою сталінсько-комуністичних репресій.

Ключову роль у формуванні молодого української літературно-критичної діяльності відіграв і Георгій Блохін (Юрій Гаврилович **Бойко-Блохін**, 25.03.1908-30.05.2002). Щасливо, проте за кордоном, склалася його творча доля. Він народився й жив на 1-й Слобідській у Миколаєві (по вул. В.Морській, будинок зберігся) й став видатним українським громадсько-політичним та культурним діячем, літературознавцем, публіцистом, критиком, педагогом. Учився у профтехшколі, в 1927 р. вступив до Миколаївського інституту народної освіти (нині – Миколаївський національний університет ім. Василя Сухомлинського), де почав дослідницьку роботу, написав «Історію України» за творами М. Аркаса та М. Грушевського для учнів та вчителів шкіл. Згадував Юрій Гаврилович і про наукове товариство, яке було створене в Миколаєві, де М. Лагута (до слова, відомий миколаївський історик та філолог, викладач) був секретарем, і куди залучалися студенти інституту. Члени товариства вели дослідницьку роботу краєзнавчого характеру, працювали над створенням історії Миколаєва. Заснував молодіжну організацію «Гарт юнаків», незабаром заборонену.

Виключений з інституту, зазнав репресій за сфабрикованою НКВС справою СВУ (Спілки визволення України), тож під час війни вирішив емігрувати. З 1945 р. живе у Мюнхені (Німеччина). Дійсний член НТШ (1950), професор УВУ (Мюнхен; 1950), з 1962 р. – професор Мюнхенського університету. У Мюнхені вивчав європейські мови, працював професором Мюнхенського та Українського вільного університетів, був дійсним членом наукових товариств, відзначений численними науковими титулами.

Автор близько 200 наукових праць: з теорії та історії української літератури, зокрема — «Основи українського націоналізму» (1951; присвячена М. Кулішу), «Шевченко і Москва» (1952), «Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури» (1956); про творчість М. Хвильового, В. Підмогильного, О. Ольжича, О. Гончара, М. Коцюбинського та ін.; з українського театрознавства – «Молодий театр у Києві» (1930), про М. Кропивницького (1942), «П'ять великих акторів сцени» (1955), «Первісні зародки театрального дійства та старовинний театр на Україні» (1990), дослідження драматургії Лесі Українки, В. Винниченка та ін.; про творчість російських письменників і публіцистів, зокрема А. Чехова, В. Белінського та ін., а також історичних досліджень – «Євген Коновалець і Середньо-Східні землі» (1947), «Проблеми історіософії українського націоналізму» (1950), «Російське історичне коріння більшовизму» (1955), «Російське народництво як витoki лєнінізму-сталінізму» (1959), «Російські історичні традиції в більшовицьких розв'язках національного питання» (1964) та ін.; спогадів про миколаївські роки життя, видав у Мюнхені українською мовою 4-томник літературознавчих праць з історії української та західноєвропейських літератур.

Писав також публіцистику німецькою мовою, статті з політико-філософських проблем. Активний громадський і політичний діяч, був заступником Президента України у вигнанні, входив до керівництва Організації українських націоналістів. Його праці перекладені й видані багатьма слов'янськими, а також німецькою, англійською, французькою, італійською мовами.

Ще в 30-х роках активним учасником літературного процесу став українських поет, критик, літературознавець **Степан Крижанівський** (08.01.1911-17.07.2002), який народився в Новому Бузі, 1928 р. вступив до Миколаївського педагогічного інституту народної освіти, та вже через рік за сприяння харківських «молодняківців» перевівся до Харківського інституту професійної освіти, який закінчив у 1933 р. Із 1937 р. – аспірант Харківського університету, захистив кандидатську дисертацію (1940). Працював в Інституті літератури ім. Т. Шевченка Академії наук України. Протягом 1941–1943 рр. – кореспондент фронтових газет. З 1976 р. – науковий консультант Інституті літератури ім. Т. Шевченка. Автор збірок віршів «Енергія» (1930), «Країна майстрів» (1932), «Південь» (1937), «Виднокруг» (1980). Один з авторів «Історії української літератури» у 2-х томах (1954-1957). Як літературний критик відомий своїми монографіями з історії та теорії літератури: «Василь Стефаник», «Андрій Малишко», «Архип Тесленко» та ін. Один із авторів кількох видань «Історії української радянської літератури» (1964). За своє творче життя С. Крижанівський видав 20 збірок поезії та 20 науково-теоретичних книг. У збірці віршів «Літопис» (1991 р.) зробив істотну переоцінку своїх ранніх поглядів. Автор спогадів про письменників «розстріляного Відродження» Майка Йогансена та Валер'яна Поліщука у книзі «Письменники Радянської України» (1989. – 407 с.), а також статті-розвідки про В. Чумака, В. Кобилянського, І. Кулика та праці з теорії літератури. Доктор філологічних наук (1962 р.), професор (1963 р.).

З початком Великої Вітчизняної війни культурно-мистецьке життя на теренах Миколаївщини тимчасово припинилося. Були евакуйовані або залишилися в місті обласна бібліотека, обласна філармонія, державний симфонічний оркестр, хорова капела, 16 клубів, 5 кінотеатрів, обласна дитяча бібліотека, три музеї (археологічний, музей природи, художній. В місті залишився міський акваріум. Художній російський драматичний театр імені В. П. Чкалова застав початок війни в Полтаві, звідки встигли повернутися додому. Невдовзі театр пішов на фронт, частина акторів відновила свою роботу в евакуації у Свердловській області – м. Алапаєвську. Там були поставлені перші вистави, виступати перед пораненими, мирним населенням, на передовій. В репертуарі були героїко-патріотичні вистави К. Симонова, ставилися О. Островський, К. Гольдоні. Після окупації повернулися до... вщент зруйнованого театру, який відновили «народним методом», а 23 лютого 1946 року була поставлена перша вистава після перемоги. Саме тоді з'явилася більша сцена, що крутилася, третій рівень лож, обладнано закулісну частину. Серед перших повоєнних вистав – «Богдан

Хмельницький» О. Корнійчука, «Анна Каренина» Л. Толстого, «Варвари» М. Горького, вистави за В. Шекспіром, В. Гюго.

Подібні поневіряння в роки війни дісталися і Миколаївському пересувному українському театру імені Т.Г.Шевченка, який, об'єднавшись у серпні 1959 р. із Театром юного глядача, став Миколаївським обласним українським музично-драматичним театром.

Не обійшли fronti великих воєн і письменників-земляків. Одним із перших, хто загинув у війні, яку з загарбницькою метою розв'язав СРСР проти сусідньої Фінляндії, став уродженець Очакова український поет **Арон Копштейн** (18.03.1915-4.03.1940). Народився в родині вчителя, який помер з голоду в 1920 р. Виховувався у дитбудинку, закінчив ремісниче училище, працював на Херсонському заводі імені Петровського, входив до літоб'єднання комсомольських письменників «Молодняк». Там починає писати вірші, готувати журнал «горн», а з переїздом у 1931 р. до Харкова мріє про літературний Олімп. У 1933 р. там вийшла перша книга «Хочемо, прагнемо, можемо». Потім була «Розмова» (1934), «Зростання» (1935), «Вулиця Щорса» (1936), «Джерело» (1937), «Держава сонця» (1938), «Радостный берег» (1939) та ін. Вчився в Літературному інституті імені О. Горького. Будучи на першому курсі, пішов добровольцем у складі комсомольського лижного батальйону на фінський фронт. Загинув 4 березня в районі Петрозаводського напрямку, рятуючи пораненого товариша-поета.

А другий український поет **Дмитро Надійн** (21.10.1907-1942), який народився у Володимирівці Казанківського району і вчився у Миколаївському інституті народної освіти, загинув у війні з німецьким фашизмом. Поетична творчість Д. Надійна почалася в 20-х роках. Тоді на сторінках періодичної преси з'явилися перші проби пера молодого автора. У 1929 р. виходить його перша збірка поезій з символічною назвою «На світанні», а слідом за тим друга – «Втручання поета» (1931). За своїм художнім і ідейним рівнем книга стала в один ряд з найкращими поетичними творами першої половини 30-х років. У ній відображена синівська любов до народу, високе розуміння своїх громадянських прав і обов'язків. У третій книжці «Прозорість» (1933) вміщено найкращі вірші з двох попередніх збірок, чимало поезій з червоноармійського життя. Так творчий розвиток поета ішов від романтизму до реалізму, хоча в душі він завжди залишався романтиком. За досить короткий час він набув досвід роботи не тільки як журналіст, викладач Одеського педінституту, але і займався наукою: підготував кандидатську дисертацію за творчістю Лесі Українки. Не судилося: під час одного з боїв під Ростовом молодий поет був смертельно поранений.

Арон Копштейн був з єврейської сім'ї, а Дмитро Надійн – з сім'ї місцевих росіян, і обидва стали українськими поетами, любили Україну й українську мову, і в роки відродження віддали свої таланти українській культурі [7].

Став добровольцем і **Марк Лисянський** (13.01.1913-30.08.1993), якого записали до складу сформованої у Ярославлі 243-ої стрілецької дивізії, був командиром саперного взводу. 16 червня 1941 року опинився на Західному фронті, учасник Смоленської битви. Після контузії повернувся на передову. Воював на Калінінському фронті, захисник Москви. Після поранень очолив газету «В бой за Родину».

Його ім'я добре відоме кожному шанувальнику поетичного слова. Він встиг не лише повоювати на фронтах Другої світової війни, а й редагував декілька військових газет і написав величезну кількість поетичних текстів, чимало з яких стали піснями: гімн м. Москви разом із І. Дунаєвським, «Когда поют солдаты...», «Осенние листья», «Горит черноморское солнце в тумане...» тощо. Його пісні виконували найвідоміші естрадні артисти СРСР: М. Магомаєв, В. Нечаєв, Л. Лещенко, Л. Зікіна та багато ін. Поет бачив багато красивих міст, але назавжди зберіг у серці любов до Миколаєва – міста своєї юності.

Михайло Божаткін (11.11.1920-22.02.2010) – народився в с. Дубровці Калінінської області, в Росії. Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив Миколаївський педагогічний інститут, працював журналістом. Прозаїк, писав російською мовою. Автор багатьох повістей, оповідань та нарисів, кількох романів, тематика яких стосується подій війни та сучасності, історії краю.

Додамо, що на фронтах воювали: **Степан Крижанівський**, **Леонід Вишеславський** (кореспондент газети «Защитник Родины»), **Олександр Сизоненко**, драматург **Павло Діброва**, всесвітньо відомий фантаст **Олесь Бердник**, доценти-філологи – завідувачі кафедри української літератури Миколаївського педінституту: **Іван Калнауз**, **Петро Шестопад**, **Олександр Кухар-Онишко**, **Яків Федоренко** та ін.

Під час фашистської окупації на Миколаївщині діяла розгалужена мережа підпільної Організації українських націоналістів (ОУН). 3 серпня 1941 р. головою Миколаївської міської адміністрації (цивільної влади) був призначений **Орест Масикевич** (09.08.1911-08.10.1980) – поет, журналіст, родом – буковинець, випускник Чернівецького університету, який на всі відповідальні пости в місті поставив членів своєї організації. Метою організації в усій Україні було переобрання цивільної влади в свої руки як першої фази відновлення Української держави. Вдалося організувати відновлення поруйнованого міста та налагодження звичного побуту, влаштуували втечі полонених з концтабору. Редактором миколаївської газети «Українська думка» був призначений молодий поет і журналіст **Василь Баранецький**. Проте гестапо викрило організацію, в грудні більшість її членів була заарештована й кинута до в'язниці, а після допитів – розстріляна. Орест Масикевич дивом урятувався, дістався рідного села на Буковині, але коли туди прийшла Радянська армія, його схопили вже сталінські прислужники, вислали до Москви, присудили до 15 літ концтаборів у Казахстані. Після 10 років поневірянь, через інфаркт, його звільнили. Жив у рідних краях (тоді ще – в межах Румунії). Реабілітований

посмертно у 1989 р. Залишив після себе кілька збірок віршів – «На місячних перехрестях», «Буреквіти», «Ключ-зілля» та ін. Блискуче переклав румунською мовою твори Павла Тичини, Івана Франка, Олесея Гончара. Першим серед україномовних поетів Румунії удостоєний премії Спілки письменників цієї країни. За витоками та лейтмотивами, системою образів лірика О.Масикевича цілком відмінна від творчості автохтонних представників української поезії Румунії, вона пронизана відчутною ідеєю національної ментальності, соборності як єднаючої мети, на відміну від творів інших поетів, котрі з огляду на позалітературні обставини не змогли зреалізувати цієї художньої ідеї. Після смерті О. Масикевича дружина видала книгу його поезій та оповідань. Життя, варте роману.

Як видно на прикладі долі поета Ореста Масикевича, повоевння не принесло послаблення ідеологічного тиску – навпаки, тоталітарна імперська система скористалася народною перемогою над фашизмом для зміцнення своїх основ. Нелегкий період відбудови господарства, міст і сіл супроводжувався посиленням контролем на ідеологічному фронті, черговим голодомором 1946-1947 рр., новим заповненням тюрем та концтаборів, а в літературному процесі – подальшим зміцненням соцреалізму, ідеологічного компартійного контролю, перетворенням письменників на підручних компартії, а літератури – на ілюстрацію виконання компартійних рішень. По війні почалося нагнітання русифікації освіти, культури, господарства, всього суспільного життя, тривала асиміляція українського народу. Згодом компартія відверто оголосила мету: створення з усіх народів єдиного советського народу з єдиною російською мовою та культурою. Комуністичний експеримент російської імперії під назвою Радянський Союз тривав і ставав усе жорстокішим.

Частина письменників піддалася тому тиску, але були й борці з системою (так звані дисиденти), і їх кидали в тюрми й табори. Більшість шукала таких можливостей слова, які дозволяли висловлювати хоч якісь власні думки, не забуваючи, що література – мистецтво слова. Тож доля письменників України складалася по-різному.

Творчо насичене, але нелегке життя випало **Олесеві Берднику** (25.12.1927-18.03.2003), який народився у селі Вавиловому Снігурівського району. Відомий і по інших країнах письменник-фантаст, футуролог, мислитель, шукач істини, він видав десятки книжок. Проте комуністична система двічі засуджувала його як «ворога радянської влади». Покараного на 15 літ неволі, його визволила лише смерть Сталіна. Став одним з активних шістдесятників, кумиром молоді, організатором Української Гельсинської групи для боротьби за демократію та національні права рідного народу. Автор звернення до народу Росії з вимогою відмовитися від колоніального володіння Україною. Надсилав звернення в ООН, до держав світу – й був засуджений знову, книги його вилучали й палили. Тим часом його роман «Зоряний корсар» був культовою книгою молоді. На хвилі революційного відродження кінця 80-х років організував Українську духовну республіку –

товариство українців світу за відродження. Ця громадська діяльність поставила його в ряд найвидатніших постатей українського суспільства епохи української революції 1989-1992 рр., яка привела до краху імперського Радянського Союзу і проголошення незалежної держави України.

У 2-ій пол. ХХ ст. діяльність таких літераторів в тій чи ін. мірі пов'язана з Миколаївщиною, серед яких слід назвати :

Олександра Сизоненка (20.09.1923-13.09.2018), який народився в Новоолександрівці Баштанського району. Учасник Великої Вітчизняної війни. Як командир мінометної обслуги 101-го Гвардійського полку брав участь у визволенні Ковеля, польських міст Любліна, Лодзі, Познані, у форсуванні Вісли та Одера, штурмі Зеєловських висот. У боях за Берлін його тяжко поранено. По війні працював робітником на Чорноморському суднобудівному заводі, одночасно навчаючись у Миколаївському педінституті. Тут почав літературну творчість, видавши кілька книг оповідань та повістей, навіяних нашим рідним краєм, долями наших земляків, а також роман «Корабелі» (це слово утвердив саме О.Сизоненко!). Визнання прийшло з романом «Корабелі», широко відомими книгами «В батьківському краю», «Де народжуються кораблі», «Для чого живеш на світі», «На Великому Роздолі», «Зорі падають в серпні», «Підняті обрії», «Пауль, Петер, Йоганн...», «Сьомий пагорб», «Білі хмари», «Хто твій друг», «Хліб з рідного поля», «Доки й живу», «Далекий Бейкуш». Переїхавши до Києва, тривалий час працював на кіностудії ім. О.Довженка. Перлинами творчості земляка є роман «Білі хмари», де постає образ нашого степу, та документальні, але й глибоко психологічні оповідання з фронтових доріг, зокрема, «Зеєловські висоти». Тяжко поранений, дивом виживши в тій страшній війні, О.Сизоненко присвятив подвигу нашого народу тритомний роман-епопею «Степ», за який удостоєний Державної премії України ім.Т.Шевченка (1984). Як майстер новели, за цикл новел «А земля перебувала вівки...», став лауреатом премії ім. Ю.Яновського. У його доробку – майстерні есе, присвячені митцям; роман-есе «Не вбиваймо своїх пророків», присвячений літературним явищам сучасної української літератури.

Миколу Вінграновського, уродженця Богополя – одного з районів нинішнього Первомайська (07.11.1936-26.05.2004). Доля подарувала йому знайомство й підтримку самого О.Довженка, у якого вчився. Як актор потім зіграв роль солдата Орлюка у фільмі Ю.Солнцевої «Повість полум'яних літ» (за О.Довженком). Фільм мав нагороди на кількох міжнародних фестивалях, а в Каннах (Франція) Миколі Вінграновському, виконавцеві ролі Орлюка – за кращу чоловічу роль – присуджена золота медаль (як і одночасно, на цьому ж фестивалі – відомому італійському акторові Марчелло Мastroяні). Рік видання першої збірки М.Вінграновського «Атомні прелюди» (1962) став початком нового етапу в нашій поезії: в задушливій атмосфері соцреалізму почався період відовий як «відлига», і книжка нашого земляка означила: ось якою має бути українська поезія! Звідтоді кожна збірка, а затим – і прозова книжка земляка – подія в нашій літературі, й Державна премія України ім.

Т.Шевченка – достойна відзнака письменника. А ще – літературна премія «Благовіст», премія Фондації Антоновичів (США). Оригінальністю письма позначений його історичний роман «Наливайко».

Неординарною є його книга сценаріїв для фільмів з української історії «14 столиць України». Творчість письменника Миколи Вінграновського – класика української літератури ХХ століття. Значущість цієї постаті зростатиме, адже М.Вінграновський – чи не найбільша творча особистість, яку дав наш край за всю свою історію.

1984 року Державна премія ім. Т.Шевченка, разом з М.Вінграновським та О.Сизоненком, була присуджена й ще одному (відразу – троє лауреатів-земляків!) уродженцеві нашого краю – поетові **Леоніду Вишеславському** (18.03.1914-26.12.2002). У рідному Николаєві він провів дитинство, був на фронті кореспондентом, але його долею стала поезія. Писав російською мовою. За збірку поезій «Близкая звезда» відзначений Шевченківською премією, але постійно в його творчості лунали українські мотиви, звуки рідної землі, постійно тривала духовна подорож шляхами українського філософа Г.Сковороди. 90-і роки життя і творчості поета позначені його зверненням до української мови: «Був я довго радянським поетом, називався російським поетом, та назвався українським навек» [7].

Велике місце у творчості поета займає рідне місто Николаїв, природа Корабельного краю, миколаївці. У 2000 вийшла книга віршів про рідне місто «Николаевская колыбель». На честь поета названа одна з малих планет Сонячної системи (астероїд 2953) «Вышеславия».

Поет і археолог в одній особі – це поєднання природне, хоча **Борисові Мозолевському** та дорога випала нелегкою. Народився в Николаївці (04.02.1936-13.09.1993) Веселинівського району, вчився в рідному селі та Веселиновому, потім в авіаційному училищі, служив в авіації, але доля покликала на землю – перемогла археологія, степові світанки й розкопки скіфських курганів. Став знаменитим на весь світ як відкривач у Товстій Могилі на Дніпропетровщині шедевра світового мистецтва наших предків – золотої царської пекторалі. Осмислив наше скіфське минуле в науковому томі «Товста могила». Вчений-скіфолог писав лірику; він ніби запрошує читача стати археологом, доторкнутися до вічності, спуститися разом з археологами у підземелля, відчути плін історії. Підсумком багаторічних наукових досліджень Б. Мозолевського, археологічних розкопок стала щедро ілюстрована і оздоблена майстерно виконаними золотими прикрасами із скіфських могил, а також урізноманітнена віршами поета книга «Скіфський степ» (1983).

Після війни склалася традиція: чимало (власне, більшість) уродженців нашого краю прагнуло до Києва, аби бути у центрі культурних та громадських чи політичних подій, а також ближче до видавництв, газет та журналів, що, врешті, природньо. Згадані вище письменники стали киянами, тож назвемо й решту літераторів такої долі. Відомий український поет-

гуморист та сатирик **Павло Глазовий** (30.08.1922-31.10.2004), мабуть, найпопулярніший в Україні у цьому жанрі, народився в селі Новоскелеватці Казанківського району. Вчився в Київському педінституті й залишився там на журналістській роботі. Тривалий час був заступником головного редактора журналу «Перець». Автор багатьох і невеликих, і об'ємних книг віршів, які дошкульно й смішно малюють дійсність. Так, перша гумористична збірка П.П.Глазового «Великі цяці» вийшла у світ 1956 р. Пізніше одна за одною з'явилися «Карикатури з натури» (1963), «Коротко і ясно» (1965), «Щоб вам весело було» (1967), «Мініатюри та гуморески» (1968), «Куміада» (1969), «Усмішки» (1971), «Смійтесь, друзі, на здоров'я» (1973), «Байки та усмішки» (1975), «Весела розмова» (1979), «Хай вам буде весело» (1981), «Сміхологія» (1982). Серед останніх книжок – «Вибрані усмішки» (1992), «Веселий світ і Чорна книга» (1996), збірка «Сміхослов» (1997). Син пригадує: «Батько писав інтермедії для Штепселя і Тарапуньки, для Київського цирку, дружив із Ю.Нікуліним». Вагомий внесок П.П. Глазового в українську літературу відзначений орденом «За заслуги» (1997). Лауреат премії ім. Остапа Вишні 1988 року за книжку «Сміхологія». Перший лауреат премії ім. Петра Сагайдачного 1996 р., ім. Наталі Забіли.

Історія літератури знає чимало прикладів того, як письменники починалися у редакціях газет, там училися чітко висловлювати думки, пізнавали життя й розповідали про повсякденні й незвичайні події свого краю. Читачі дізнавалися про воєнні будні Британської Індії з матеріалів Кіплінга, проблеми міст і мешканців США поставали у матеріалах Марка Твена і Е. Хемінгуея, Я. Гашек і І. Бабель працювали у більшовицьких газетах, Г. Г. Маркес писав статті для преси Барранкільї, Боготи, Каракаса – і це лише найвідоміші приклади. Ведучи мову про наших земляків-журналістів, які стали письменниками, не можна оминати увагою:

Анатолія Качана – родом із Гур'ївки над Бугом, що в Новоодеському районі (16.01.1942), дитинство якого пройшло в сусідньому Новопетрівському, а після Одеського університету спізнав учительської та журналістської й видавничої праці. Пишучи поезії для дітей, став співробітником дитячих журналів у Києві, одним із засновників журналу «Соняшник». Його поезія органічно виросла з Прибужжя та Причорномор'я, вона сповнена дивами дитячого фольклору та ігрового духу. Він є лауреатом літературних премій ім. Лесі Українки, ім. Миколи Трублаїні та ім. Віктора Близнеця «Звук павутинки».

А головним редактором поважного літературного журналу «Вітчизна» звіддавна є прозаїк **Олександр Глушко**, який народився 14.08.1938 р. на Кінбурнській косі, в селі Покровці Очаківського району. А ще він працював у газеті «Південна правда» й п'ять років був редактором молодіжної газети Миколаївщини «Ленінське плем'я». Як кандидат філологічних наук, викладає в Інституті журналістики. Автор понад 14-ти книг художньої прози. Популярними серед читачів стали його історичні романи. Найбільш

значною роботою О. К. Глушка став роман «Кінбурн» (1988) – багатопланове історичне полотно, що відображає події «времен Очакова и покоренья Крыма», які передували утвердженню Росії на берегах Чорного моря, колонізації Північного Причорномор'я і заснуванню міста Миколаєва. А в 1998р. у Києві вийшов ще один історичний роман Глушка «Стрибок тарпана», що став хронологічним продовженням попереднього гостросюжетного роману (був відзначений премією ім. А. Головка як кращий роман року). Глушко висвітлює один з найменш досліджених в літературі періодів драматичної історії півдня України на рубежі XVIII-XIX століть. А саме йдеться про боротьбу Бузького козацтва за відновлення своїх одвічних прав і вольностей. Цей твір написаний на достовірному історичному матеріалі, який автор доповнив жвавою уявою. Письменник звернувся до трагічних і водночас героїчних подій, які відбувалися на півдні Російської імперії, на землях, заселених українським козацтвом, у XVIII ст., оскільки сам він народився на Кінбурнській косі. Можливо, це послужило однією з передумов звернення до історичних подій, що відбувалися в цьому краї.

О. К. Глушко – член Національної спілки письменників, заслужений журналіст України, лауреат республіканської літературної премії ім. Андрія Головка за найкращий роман року і журналістської премії «Золоте перо».

Поета **Станіслава Конака** (06.12.1937), який народився в Братському й там працював у районній газеті, життя привело до різних міст, але врешті він став одеським журналістом. Поет **Микола Палієнко** (03.10.1944) родом із Семенівки Арбузинського району вчився в Одеському університеті й теж став мешканцем Одеси. Поет і **прозаїк Віталій Колодій** народився 19.01.1939 р. в Первомайську, працював в Одесі журналістом, зати́м осів у Чернівцях, теж журналістом.

Український письменник, який пише фантастичні та пригодницькі твори, **Віктор Савченко** (22.03.1938-31.08.2016) народився у Вознесенську, а отримавши вищу освіту в Дніпропетровську, там тривалий час жив і працював. Твори перекладались на інші мови, відзначаються читабельністю. Автор ґрунтовних і оригінальних досліджень Біблії.

Поет **Олекса Полішкар** (Полішкар) народився 25.03.1934 р. в Миколаєві, змушений був переїхати до Ленінграда в 1964 р. Тут, у Миколаєві, писав мовою російською, а в Росії відчув, чиїх батьків син, почав писати мовою рідною, став одним з організаторів Петербурзького українського товариства, активним учасником та організатором його заходів, у тому числі пам'яті Т.Шевченка – встановлення пам'ятного знаку на місці першого поховання поета, пам'ятника йому в Петербурзі, походу шляхом перевезення праху Т.Шевченка. Видав кілька книг поезій обома мовами, зокрема й в Києві – збірку «Признання» (2000). У збірках Полішкарова (рос. й укр. мовами) присутня Україна в подіях історії та сучасності, українська мова та діячі української культури, яку він, живучи в Росії, постійно пропагував поетичним словом. Багато поезій він присвятив Миколаєву,

козацтву запорозькому, нашому Степу, осмислюючи нележку й героїчну історію предків та прагнучи оживити національну й людську гідність українців. Велика частина творчості присвячена подіям та діячам російської історії та культури, враженням від подорожей та природи Півночі. О. Полішкарів трагічно загинув 2006 р. у Петербурзі, потрапивши під машину, там і похований.

Значно поживалося літературне життя на Миколаївщині, коли в 1974 році була організована Миколаївська організація Спілки письменників України (нині – Національної Спілки письменників України). Першим головою (відповідальним секретарем) обласної письменницької організації було обрано українського прозаїка **Леоніда Куличенка** (02.04.1918-25.03.1977). Родом із Черкащини, дитинство провів у Новобузькому районі, де став редактором райгазети, згодом – редактором очаківської райгазети, директором Миколаївської студії телебачення. Художню прозу він почав писати вже у зрілому віці, дебютувавши у 1960 році збіркою оповідань і повістей «Біля вогнища» та повістю-нарисом «Василь Харлан». В арсеналі автора також роман «Передгрозя» і книга повістей та оповідань «Так ніхто не кохав». Основою його книг стали враження про наш рідний край та його історію.

Маючи значний письменницький авторитет, Леонід Куличенко у 1974 році став керманічем щойно заснованої Миколаївської філії Спілки письменників Української РСР, в яку ввійшли наші найвідоміші поети і прозаїки: Леонід Вишеславський, Олександр Сизоненко, Валер'ян Юр'єв, Михайло Божаткін, Іван Григурко, Олександр Зима, Еміль Январьов і багато-багато інших. Власне, він був і першим, кого спілка втратила – у 1977 році. Але залишаються тексти. І вони все ще чекають свого часу, щоб бути прочитаними і поцінованими.

У Вознесенську редактором міськрайонної газети працював український прозаїк **Борис Слободянюк** (24.07.1917-28.12.1986). В обласній газеті «Південна правда» працював російський прозаїк-гуморист **Віктор Подольський** (12.05.1912-1994). У Миколаєві працював фінансистом російський поет **Леонід Вороній** (29.06.1917-1990). По війні приїхав до Миколаєва російський письменник **Адріан Топоров** (05.09.1891-23.07.1984), автор педагогічних публікацій, книги мемуарів, кількох видань книги «Селяни про письменників» – про сприйняття літератури селянами на Алтаї.

Рано й трагічно-добровільно пішов із життя поет **Анатолій Ластовецький** (07.02.1938-27.05.1979), який народився у Баратівці Новобузького району й працював у Миколаєві фельдшером.

Валерій Бойченко (03.05.1941-25.03.2011) – відомий український поет, перекладач, публіцист, краєзнавець, громадський діяч, лауреат Всеукраїнських літературних премій ім. П.Тичини (2003), О.Олеся (2008),

М.Аркаса (1997). Народився в с.Снігурівці (нині – місто) на Миколаївщині. Закінчив факультет іноземних мов Львівського університету, викладав у англійську мову, працював у школі-інтернаті в Душанбе (Таджикистан), морехідному училищі, технологічному інституті в Херсоні, МДПІ імені В.Г.Белінського, ЧДУ імені Петра Могили, Миколаївському інституті післядипломної педагогічної освіти. Член Національної спілки письменників України з 1976 р.

Автор 12 збірок поезій, дебютувавши в республіканській пресі в 1971 р.: «Іскри», «Сонячні кола», «Поліття», «Багряні колони», «Широти», «Світлі ріки», «Доброта», «Птахи над полум'ям», «Який широкий світ!» (для дітей), ліричної драми «Книга Леля», «Не повториться мить», вибраних творів: «Правий берег», «Хай вам засяє любов». Видав переклади англійської та американської поезії для дітей «У мене курочка була», «Зроду ще такого я не бачив! », повість В.Джемса «Димок», роман Р.-Л.Стівенсона «Корабельна катастрофа», твори Нобелівського лауреата Р.Фроста. Автор кількох сотень розвідок, окремих книг: «З історії словесності Південного Прибужжя», 3-томника «Тарас Шевченко і Миколаївщина», упорядник 2-томника «Миколаївщина в історії України». Працював відповідальним секретарем Миколаївської організації Спілки письменників України, керував літоб'єднанням «Стапель», співголовою товариства «Зелений світ», першим головою Миколаївського товариства української мови (згодом – ВУТ «Просвіта»), брав участь у створенні Народного Руху, товариства «Меморіал», Конгресу української інтелігенції, вів на телебаченні авторську передачу «Основи», засновник і голова редколегії газети «Аркасівська вулиця». Він удостоєний почесного знаку Українського фонду культури «За подвижництво в культурі», медаллю ВУТ «Просвіта» «Будівничий України», почесною відзнакою НСПУ. Почесний член «Просвіти».

Із заснуванням Миколаївської письменницької організації наші літературні традиції збагатила ціла група українських письменників, які прибули на постійне мешкання до Миколаєва у 70-80-х роках із різних областей України та й всього СРСР. Серед них – молодий прозаїк (він і пішов з життя молодим) **Іван Григурко** (15.02.1942-21.08.1982). Родом із Одещини, він після Одеського університету працював журналістом у Херсоні, по тому – у Миколаєві, видав кілька повістей і романів, став першим на Миколаївщині лауреатом тодішньої комсомольської премії ім. Миколи Островського.

Не встиг написати все задумане й поет і прозаїк **Валерій Юр'єв** (26.06.1937-06.11.1980), який працював у газеті «Південна правда», завідував кабінетом молодого автора.

У ті ж роки жили й працювали в Миколаєві поет **Кирило Курашкевич** (08.11.1920-16.01.2010), котрий приїхав до нашого міста 1974р. і керував літературним об'єднанням, обійма посаду відповідального секретаря обласної організації книголюбів. У 1967 році став лауреатом закритого Всесоюзного конкурсу, в якому взяли участь більше тисячі літераторів. К. Курашкевич отримав другу премію за найкращий твір

про війну – «Баладу про безсмертя» (з 1974 р. цей твір увійшов до читанки для учнів третього класу). Хоча К. Курашкевич прийшов у велику літературу трохи запізно, він у ній відбувся – українська поезія без нього вже немислима;

прозаїк **Борис Янчук** (08.01.1935-25.05.2009) – прозаїк, перекладач, член Національної Спілки письменників України, хоч доля й пов'язала його з медициною.

Альберт Вербець (18.03.1943-14.12.2015) – драматург, актор Миколаївського академічного російського художнього драматичного театру. Заслужений артист України. Народився в с. Салтиково Пензенської області, в Росії. Закінчив Ростовське-на-Дону училище мистецтв та Вищі літературні курси при Літінституті в Москві. Працював у театрах Вологди, Рязані, Мурманська.

Автор багатьох п'єс, поставлених на сцені – «Глубина», «Екипаж Летучего Голландца», «Восьмое чудо света», «Дорога из Черного царства», «Новоселье», «Голгофа», «Марья-краса – Золотая коса», «Избушка на курьих ножках». «Из ночи в ночь» та ін. Окремим виданням вийшла книга драматичних творів «Екипаж Летучего Голландца». Його спадщина – це кільканадцять п'єс для дорослих і дітей, що з успіхом ішли на багатьох сценах в Україні республіках колишнього СРСР, і півстоліття театральної роботи, з них – 40 років акторської і режисерської діяльності у Миколаївському художньому російському драматичному театрі. Уродженець Пензенської області, який на четвертому десятку почав працювати у Миколаєві, став «нашим Вербецем». Театрали пам'ятають його органічну гру на сцені, яскраве втілення образів із п'єс У.Шекспіра, Ф.Шиллера, Г.Квітки-Основ'яненка, А.Чехова, Г.Горіна та інших авторів, відвідувачі Центральної міської бібліотеки ім. М.Л.Кропивницького – один з його останніх творчих вечорів «Нерекомендований Вербець» у квітні 2015 року, що поєднав презентацію книжки «З ночі в ніч» і театралізовану виставу. П'єси поставлені на сценах багатьох театрів, відзначалися на літературних конкурсах.

Можна назвати також чимало українських письменників, чия творчість починалася саме в нашому краї. Поет, прозаїк, мовознавець, лексикограф **Олекса Різниченко** (24.02. 1937) народився в м. Єнакієвому на Донбасі. У 1954 р. закінчив школу у м. Первомайську Миколаївської області. Навчався в Одеському театральному-художньо-технічному училищі, а по його закінченні одержав призначення до Кіровоградського муздрамтеатру ім. М. Кропивницького. Вчився на заочному відділенні філологічного факультету Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова. Восени 1967 переїхав у м. Балту, Одеської області, працював у місцевій газеті «Народна трибуна». Був двічі заарештований за звинуваченнями в «націоналізмі»: 1959 р. (півтора року таборів) і 1971 р. (п'ять з половиною років). Після звільнення йому було заборонено повертатися до Одеси, і він деякий час жив у Первомайську. 1990 р. став членом Спілки письменників України. Лише у 1995 р. переїхав до Одеси.

Тонкий знавець і дослідник рідної мови, автор кількох словників, двох видань мовознавчої праці «Спадщина тисячоліть (Чим українська мова багатша за інші)». Майстер поетичної форми – сонету, пишучи які, відчував себе там інопланетником, а сонети – своїми НЛЮ для усамітнення. Автор поетичних збірок «Озон» (1990), «Герновий вогонь» (1993), за яку письменник був відзначений літературною премією ім. Павла Тичини та «Наодинці з Богом» (1998), пронизану любов'ю до рідного краю, вірою у щасливе майбуття України; книга принесла поетові звання лауреата муніципальної премії ім. К. Паустовського. 2007 р. до 70-річчя О. Різниченка у львівському Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича вийшла книга «Я винен тим, що українець».

Працював на Чорноморському суднобудівному заводі, відвідував літоб'єднання «Шків» (згодом – «Стапель») й починав друкуватися в газеті «Красний Николаев» російський поет **Марк Лисянський** (13.01.1913-30.08.1993) - автор пісень про Миколаїв, який переїхав згодом до Москви.

Одним із лідерів письменницької спільноти став **Еміль Январьов** (30.01.1931-05.10.2005) – відомий поет, публіцист, кіносценарист, громадський діяч. По закінченню МДП імені В.Белінського навчався в Літературному інституті імені О.Горького разом із Ліною Костенко, брав заняття у класика російської літератури, лауреата Державної премії СРСР Расула Гамзатова, заняття читали класики академічної науки Радциг, Реформатський, Металлов.

Багато років працював викладачем в СШ робітничої молоді. З 1955 друкує вірші й оповідання в періодичній пресі, збірниках «День поезії». Перша книга «Переправа» вийшла в 1967 р. Автор 14 книг віршів про рідний край, про Миколаїв, людей, що живуть в Україні. У співавторстві з М. Владимовим написав драму «Це було в Миколаєві», у співавторстві з Б. Аровим створені сценарії документальних фільмів «До побачення, кораблі», «Незримий пасажир». Поезії Е.Январева властива сюжетна побудова, і звернення до подій, які стали для нас вже історією. Працював ведучим популярної телевізійної програми «Поле зору», що пропагувала культурні цінності нашого краю, досягнення українського та світового мистецтва. Лауреат премії ім. М.Ушакова (1999), Почесний громадянин м. Миколаєва (1999).

Анатолій Харланович (12.06.1936-08.02.2008) народився в с. Кременівці Веселинівського району на Миколаївщині. Закінчив Одеський університет. Працював юристом, викладачем Вознесенського коледжу Миколаївського аграрного університету. Український поет, автор кількох збірок поезій. Лауреат культурологічної премії ім. Миколи Аркаса.

Чимало письменників – вихідців із нашого краю – живе і працює в різних областях України. Український і російський поет і перекладач **Микола Котенко** (15.12.1937-1998) народився у Новомар'ївці Братського

району, закінчив середню школу й починав творчу роботу в братській районній газеті, з тим жив у Москві, де багато зробив для перекладу української прози й поезії російською.

Український прозаїк і поет **Леонід Куліш** (14.01.1924-13.03.2002) починав як журналіст у селі Привільному в 1947-1955 рр., у газеті тодішнього Привільнянського району, з тим жив і працював у сусідньому Херсоні.

Відомий публіцист **Віталій Карпенко** (нар. 03.03.1941), який довгий час редагував популярну газету «Вечірній Київ», автор багатьох публіцистичних книг із проблем нашої сучасності, починав у снігурівській районній газеті, був довгий час редактором миколаївської газети «Ленінське плем'я», завідував відділом у «Південній правді».

На початку 80-х років починав письменницький і журналістський шлях у Вознесенську, в місцевій газеті, український прозаїк **Григорій Гусейнов** (нар. 27.08.1945), нині – редактор унікального літературного журналу «Кур'єр Кривбасу» (Кривий Ріг на Дніпропетровщині). Він видав теж унікальну в нашій культурі літературно-краєзнавчу епопею у 8 томах «Господні зерна» (художньо-документальний життєпис), де багато сторінок присвячено нашому краєві, нашим землякам.

У Вознесенську ж закінчив середню школу й починав творчу роботу в місцевій українській газеті письменник-перекладач **Григорій Філіпчук** (нар. 30.03.1936), працівник журналу «Всесвіт», автор цілої бібліотеки перекладів прози з французької та іспанської, а також з італійської та португальської літератур.

На перекладацькій ниві здобула собі славу **Олена Поманська** (17.09.1942-27.01.2014) народилася у м. Термезі Узбецької РСР. Освіту здобула в Одеському університеті ім. Мечникова (геолого-географічний факультет та факультет романо-германської філології). Найбільшу славу їй принесла робота у сфері перекладу. Здійснила ряд перекладів українською мовою з італійської та англійської прози. В її доробку твори Італо Кальвіно, Луїджі Піранделло, Лоренцо Мастронарді, Олдоса Гаслі, Рольда Даля, Стівена Кінга, Гораціо Бейтса (український перекладач прози з італійської та англійської мов). Працювала перекладачем в амбасаді СРСР у Сомалі, на лайнерах Чорноморського пароплавства, викладачем у вищих та середніх навчальних закладах. З 1984 року була постійним автором журналу «Всесвіт».

Член Національної спілки письменників з 2003 р. Останні роки жила й працювала в Миколаєві.

Із захоплення минавшиною Миколаєва починав свою літературно-краєзнавчу трилогію «Благословенне святим Миколаєм» прозаїк і публіцист **Віктор Жадько** (нар. 16.02.1952). Він першим серед миколаївських літераторів створив документальну повість «Микола Аркас», за що отримав премію ім. Миколи Аркаса. Йому ж присвятив роман-пошук «Грек із душею українця». Нині живе й працює у Києві. Уклав і видав історичний календар

Миколаївщини «Узбереги Божої ріки» (2003), довідники «Байковий некрополь» (2004), «Український некрополь» (2005).

Прозаїк **Станіслав Павловський** (11.01.1946-21.03.2009) навчався у Первомайську (ЗОШ № 17), де провів юність та набрався вражень для першої прозової книжки, яка називається «Чиста вода з Бугу». С. Павловським здійснені переклади з російської творів Михайла Грешнова і братів Стругацьких. Також переклав російською твори українських авторів: Галини Пагутяк, Юрія Покальчука, Лариси Шевченко, Василя Шкляра, Григорія Штона.

До Національної Спілки письменників України прийнята колишня миколаївська співачка **Валентина Антонюк** (нар. 23.09.1954). Уродженка с. Новокатеринівка Донецької області, тепер вона – заслужена артистка України (1992), доктор культурології, вокальний педагог в Національній музичній академії в Києві, автор дослідження «Українська вокальна школа».

Авторка трьох поетичних збірок: «Чистий четвер» (Київ, 1996), «Батьківські луки» (Київ, 1996), «Колискова для тебе» (Київ, 1998).

Серед кінофільмів, які вже тоді стали класикою, адже були відзняті у Миколаєві в 1930-1970-ті рр. – «Златые горы» (1931) лауреата Сталінської, Ленінської премій **Сергія Юткевича** про революційні події, «Объяснение в любви» (1971) **Іллі Авербаха** про драматичний час 1920-1940-х рр. та любовну пристрасть; фільм «Совсем пропащий» (1972) **Георгія Данелія** за мотивами Марка Твена про Гекльберрі Фінна. Відомо, що цей фільм було відібрано директором Канського фестивалю для конкурсного показу від СРСР. Через конфлікт між СРСР та США на фестиваль потрапив фільм Андрія Тарковського «Зеркало». В Миколаєві були всесвітньо відома оперна співачка **Галина Вишневська** та майбутній Нобелівський лауреат **Мстислав Ростропович**, які грали в одному з епізодів фільму «Катерина Измайлова» за однойменною оперою **Дмитра Шостаковича**, що знімали в Миколаєві. У цій сцені героїня від відчаю кидається у річку і гине у крижаній воді.

У 1968 р. в Миколаєві відбувся Всесоюзний фестиваль молодих поетів. На вулицях міста можна було зустріти **Володимира Соколова і Дмитра Павличка, Степана Крижанівського і Бориса Нечерду, Гульрухсор Сафієву і Анатолія Поперечного**, а також живого, авторитетного класика радянської літератури **Михайла Луконіна** – лауреата Сталінської та Ленінської премій, його часто порівнювали із Маяковським через подібність розбивки поетичних рядків. В наші часи стало відомо, що він став одним із тих, хто підписав листа до газети «Правда» 31 серпня 1973 р. щодо Нобелівського лауреата **Олександра Солженіцина** та академіка **Андрія Сахарова** за «їх антирадянські дії та виступи щодо продовження політики країн Заходу вести «холодну війну».

В ті ж роки особливою популярністю користувалися, окрім заборонених творів дисидентів, проза **Віктора Некрасова, Юрія Трифонова**, лірика **Роберта Рождественського, Євгена Євтушенка, Белли Ахмадуліної, Андрія Вознесенського, Булата Окуджави**. Приблизно в ці часи до

Миколаєва прибув всесвітньо відомий співак-шансон'є **Ів Монтан**, причому на запрошення **Сергій Образцова** – лауреата Сталінської та Ленінської премій, творця театру ляльок, власника найбільшої колекції ляльок у світі. А його батько **Володимир Образцов** – всесвітньо відомий учений у галузі залізничного транспорту тривалий час мешкав у Миколаєві. В принципі, і сам Сергій Образцов досить часто бував зі своїм театром у Миколаєві.

Водночас у 2-ій пол. ХХ століття видавалися книжки миколаївських авторів, розвивалася мережа бібліотек і книжкових магазинів, професійно зростали театри. Словом, цей час приніс чимало яскравих митей, особливо, завдяки окремим постатям, яких удостоєно найвищих літературних нагород.

Важливо відзначити і те, що з кінця 1980-х рр. громадам області почали передавати в постійне користування храми. Зокрема, собор Ікони Касперівської Божої Матері, Різдва Пресвятої Богородиці, Всіх Святих, Святого Пантелеймона та ін. Відновлено роботу Кірхи, Каталицького костюлу Святого Йосипа, синагоги. Ведеться робота з будівництва мечеті.

27 жовтня 1970 – у Миколаєві утворено обласну організацію Спілки художників України. З цією подією привітали миколаївських художників голова правління Спілки художників УРСР, народний художник УРСР В.З.Бородай. Головою правління обласної організації було обрано члена Спілки художників УРСР В.І.Лапіна, відповідальним секретарем – члена Спілки художників УРСР А.П.Завгороднього. До Миколаєва були запрошені відомі митці з різних регіонів СРСР. Так, перший голова правління обласної організації В.І.Лапін приїхав з Харкова, М.О.Ряснянський – з Кишинєва, М.Ф.Бережний – з Омська. Були присутні також випускники навчальних закладів: Тбіліської державної академії мистецтв – І.Я.Булавицький, Ленінградського інституту живопису, скульптури і архітектури – Інна та Юрій Макушини, Київського державного художнього інституту – В.А.Ольшанський, Кишинівського художнього училища – С.Ф.Сенкевич, з Івана-Франковська приїхав М.І.Озерний. На розі проспекту Леніна та вулиці Інженерної було споруджено Будинок художника з першими творчими майстернями. Вже у 1981 р. вона поповнилася першими лауреатами Державної премії УРСР імені Т.Г.Шевченка: за створення Музею суднобудування флоту її вручили художникам В.Семерньову, М.Озерному, Ю.Стешину, краєзнавцям Л.Хлопінській, Г.Чередниченко та ін.

Першими, кого в 1981 році відзначено Державною премією України імені Т.Г.Шевченка з Миколаївщини, стали відразу восьмеро миколаївців, які створили Музей суднобудування і флоту в Миколаєві на місці палацу головного командира флоту і портів. У їх числі опинилися: Едуард Шорін (керівник робіт), Тетяна Гусельнікова (архітектор-реставратор), Віктор Семерньов, Юрій Стешин (художники), Людмила Хлопінська, Галина Чередниченко (заввідділом музею, наукові консультанти), Леонід Керанчук (будівельник), Михайло Озерний (майстер декоративного мистецтва). Про

кожного з них, хто розпочав будівельні роботи ще 1976 року у складі ініціативної групи, було відомо наступне:

Едуард Шорін – інженер-будівельник, обіймав посаду першого секретаря Миколаївського міськкому КПУ;

Тамара Гусельникова – архітектор-реставратор, очолювала роботи з реставрації Лютеранської церкви-кірхи в Одесі, ротонди з терасами церкви у Вознесенську – пам'ятки архітектури 1837 року, Кріпацьких і Очаківських воріт з валами і Московських воріт з бастіоном у Херсоні, Катерининського собору зі склепом Г.О.Потьомкіна, Покровського собору в Охтирці на Сумщині;

Віктор Семерньов – живописець і графік, який створив діораму «Будівництво суден на Миколаївському адміралтействі», написав для цього музею картини: «Гангутський бій», «Штурм Очаковського замку», портрети С.О.Макарова, вченого Н.В.Крилова;

Юрій Стешин – художник-оформлювач, відомий пам'ятними знаками у с. Зелений Яр на Миколаївщині, дитячого містечка «Казка», проект оформлення корабля «Гетьман Сагайдачний»;

Людмила Хлопінська – багаторічний директор Миколаївського обласного краєзнавчого музею, яка тоді збирала для музею близько 400 довідкових матеріалів та експонатів, консультувала створення діорами, в наші часи написала книгу «Музей на Адмиральской»;

Галина Чередниченко – передивилася архіви Ленінграда, Севастополя, Одеси. Херсона, ветеранів-суднобудівників;

Леонід Керанчук – будівельник, під керівництвом якого проведено всі реставраційні та будівельні роботи, в тому числі, ліплення, відновлення усіх історичних архітектурних елементів;

Михайло Озерний – заслужений художник України, майстер в галузі художньої кераміки, чиї роботи прикрашають зали Національного музею України.

Отож, по-різному складалася творча й життєва доля професійних літераторів нашого краю повоєнних десятиліть. Всі письменники відчували на собі тиск тоталітарної системи та безкомпромісної радянської цензури, встановлених компартійними органами правил сумновідомого соцреалізму. Та всупереч обставинам, творчий процес знаходив свої шляхи чи стежки для подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бойченко В. Хай вам засяє любов. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2010. 386 с.
2. Вітер з лиману. Антологія поезій про Миколаївщину. Одеса: Маяк, 1988. 238 с.
3. В городе корабелов. Сборник прозаических приведений о Николаеве. Одесса: Маяк, 1989. 230 с.

4. Горбуров Є. Рух опору на півдні України в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1944). К.: Олді-плюс, 2002. 246 с.
5. Кремінь Д. Вибрані твори / Вступ. стаття Ю.І. Коваліва. Одеса: Маяк, 2007. 632 с.
6. Миколаївський оберіг. Понетична антологія. Упор. Д.Д.Кремінь. Миколаїв: Можливості Киммерії, 2004. 428 с.
7. Миколаївщина в історії України: (книга для читання з краєзнавства). У 2-х ч. / упор. В. Бойченко. Миколаїв: МОППО, 2009. 256 с.
8. Николаевцы. Энциклопедический словарь. Николаев: Возможности Киммерии, 1999. 374 с.
9. Шкварець В., Мельник С. Миколаївщина: погляд крізь століття. Миколаїв: Жовтнева друкарня, 1994. 386 с.
10. Старовойт Л., Водяна П. З історії становлення і розвитку кафедри української літератури Миколаївського державного університету. Миколаїв: МДУ, 2003. 56 с.
11. Миколаївщина: літопис історичних подій. 65-річчю утворення Миколаївської області присвячується. Миколаїв, 2003. 710 с.
12. Январев Э. Журнальный столик. Избранные все и документальные рассказы. Николаев: Возможности Киммерии, 2010. 472 с.

Розділ 3. Розвиток сучасної літератури Миколаївщини: стан і перспективи

Миколаїв – справжній мегаполіс на літературній карті України, місто з великими літературними та художніми традиціями. У нас була еліта, яка залишила свій слід в історії не лише міста й країни, і в нас є гідні продовжувачі славних починань, які викликають гордість за рідний край.

Миколаївці – талановиті люди, затребувані у всьому світі. Зокрема за сприяння В. Качуріна запущено новий проект «**Николаев литературный**» – міжнародний літературний інтернет-журнал письменників України, Росії, Канади, Ізраїлю та ін. країн, де сьогодні живуть ті, хто народився або жив у Миколаєві – нашому чудовому південному місті на берегах Бугу та Інгулу. Основні рубрики журналу: сучасна та історична проза, поезія, журналістика, сатиричні й гумористичні твори, дитяча література.

Ратич Лариса (09.09.1960) народилася в маленькому містечку Порхів Псковської області, проте з раннього дитинства жила в Миколаєві.

Поетеса, прозаїк, член Спілки письменників Росії, член Конгресу літературів України. Авторка 8-ми виданих книг поезії та прози. Вчитель російської мови та літератури. До листопада 2011 року мешкала в Миколаєві. Наразі живе у Санкт-Петербурзі. Останні публікації : в журналах «Невский альманах», «Сфинкс», збірниках «Гармония», «Невская перспектива», сімейному журналі «ЛЕВ» та ін. виданнях Санкт-Петербурга; в журналах «Дальний Восток», «Союз писателей», «Педагогическая мастерская»,

«Север», «Наша молодежь» (Москва); «Испанский переплёт» (Мадрид), «Zaza» (Німеччина); окрім того в альманахах «Антологія любовної лірики», «Катрени Петербургу», інтернет-журналі «Идиот», в збірнику сучасної фантастики «Грани времен», в збірнику «Стихи о Николаеве», а також україномовних виданнях: в миколаївському альманасі «Соборна вулиця» та ін.

Її творчість – це відображення внутрішнього світу автора, роздуми вголос про найболючіше. Проза приваблює не лише динамічним сюжетом і незвичайним змістом, а передусім мовою, стилем викладу. Рідкісний випадок збігу форми і змісту творів – основна і головна особливість творчості Лариси Ратич. Її творам властивий гіркий реалізм і душевний ліризм. Вона як ніхто інший, тонко відчуває навколишню дійсність і передає свої відчуття на папері.

Книга Лариси Ратич «Грава по пояс» із серії «Південна бібліотека» видана в рамках обласної програми підтримки вітчизняного книговидання та книгорозповсюдження.

Дипломант, лауреат, призер, фіналіст і переможець багатьох міжнародних конкурсів, премій в найрізноманітніших видах літературної діяльності, зокрема лауреат шостого міжнародного Пушкінського конкурсу країн СНД і Балтії (Москва, 2006 р.), призер Міжнародного фестивалю літератури і культури «Слов'янські традиції – 2011», призер Міжнародного конкурсу дитячо-юнацької літератури «Десята планета» в номінації «Шкільні роки чудові» (2012 р.), П'ятого Міжнародного конкурсу «Гоголь-фентезі-2013» (приз глядацьких симпатій), дипломант та призер конкурсу «Здесь оставлено сердце мое» (1-е місце в номінації «Проза» і 3-тє в номінації «Поезія», Санкт-Петербург, 2015 р.), дипломант Всеросійської премії ім. О. Толстого, в номінації «Художня проза», за книгу «Антипедагогічні етюди» (Санкт-Петербург, 2016), дипломант літературного конкурсу «Созвездие Духовности» в номінації «Поезія» (2017 р.) – спеціальний приз за обраність та метафоричність віршів, а також дипломант цього ж конкурсу в носінації «Мала проза» (2017 р.) – спеціальний диплом за найкраще розкриття духовних цінностей людини. У 2018 р. увійшла до збірки творів авторів ХХІ ст. «Литературный фонд» від бренду «Фонд развития литературы» ім. О. Горького. За творами Л. Ратич створений спектакль Театра Рассказа в Санкт-Петербурзі.

- Гладышев В.В. Спроба творчого портрету Лариси Ратич [Текст] // Всесвітня література та культура. 2010. № 12. С. 38-40.
- Гладышев В.В. «Щоб жити!» (творчий портрет Л. Ратич) // Региональные особенности профессиональной подготовки учителей русского языка и литературы : монография. Николаев, 2015. С. 192-198.
- Искусство чудное - я всем тебе обязан [Текст] : стихи // Южная правда : общественно-политическая газета Николаевской области. - 2016. - N 20(23 февраля). - С. 3.
- Ратич, Л. Лирика // Южная правда. 2017г. N 72 . С.3.

Золотоноша Лілія (24.07. 1963) поетеса народилася у Єланці, закінчила Єланецьку середню школу, юридичний факультет та Інститут журналістики Національного Університету ім. Т. Г. Шевченка. Нині живе у Києві. У 1985-2000 роках – співробітник Міжнародного молодіжного поетичного центру «Ренесанс», редактор-організатор журналу НАНУ «Слово і час», головний редактор обласної інтернет-газети «Форум регіонів», з 2000 р. працює в Інституті журналістики Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка науковим співробітником.

Друкується з 1978 р. у періодичних виданнях. Видала кілька поетичних збірок: «Женские сны» (1996), «По закону огненной спирали» (1999), «Соло свічі» (2001), «Тепер або ніколи» (2004), «Хочу до тебе» (2009). Член Національної спілки письменників України з 2002 року. Близько 100 віршів поетеси покладені на музику відомими композиторами – Ігорем Покладом, Геннадієм Татарченком, Віталієм Волкомором, Геннадієм Крупником, Інною Пушкар, Мар'яном Гаденком, Лесею Горовою та іншими. Виконавцями цих пісень є відомі українські та російські співаки, серед яких Наталія Валевська, Оксана Білозір, Таїсія Повалій, Алла Кудлай, Світлана Рижова та багато інших.

- Василенко М. Нестерпна нескінченність любові, або Кохання розмита тінь // Літературна Україна : газета письменників України. 2017. N 9(2 Березня). С. 15. Рец. на книгу Золотоноша Л. Лише з тобою. Житомир, 2015. 212 с.
- Хмельовський О. Одвічна філософія почуттів: [Золотоноша Л. Лише з тобою. Житомир, 2015. 211 с.] // Слово і час. 2017. N 8. С. 99-100.

Платова (Соломатіна) Вікторія (11.01.1965) популярна письменниця, творець сучасного детективу та психологічного роману. Її книги наповнені інтригами, злочинами, і, звичайно, захоплюючими розслідуваннями. Сюжет кожного твору не відпускає увагу читача до останньої сторінки, а розв'язка виявляється зовсім не такою, як можна було очікувати. Окрім детективної лінії, практично в кожному сюжеті присутня й доля містики. Сама ж письменниця стверджує, що для неї це не магія, а точка зору на оточуючу дійсність.

«В тихом омуте» (1998), «Куколка для монстра», «Корабль призраков» (1999), «Смерть на кончике хвоста» (2000), «Битвы божьих коровок» (2001), «Ужасные невинные» (2005), «После любви» (2006), «STALINGRAD. Станция метро» (2008), «Из жизни карамели» (2009), «Мария в поисках кита» (2010), «Инспектор и бабочка» (2012), «Змеи и лестницы» (2015), «Что скрывают красные маки» (2017). Твори В. Платової здобули популярність не лише серед російськомовних читачів: книги перекладені багатьма мовами й видані в Німеччині, Болгарії, Нідерландах і т.п., а прізвище авторки стало добре знайомим поціновувачам детективного жанру не лише в європейських країнах, а й навіть за океаном.

Брати Капранови (Дмитро та Віталій) – українські прозаїки й видавці. Народившись у Молдові (м. Дубоссари) 24.07.1967 р., в Очакові росли й

училися у школах № 1, 2 й 3. Закінчивши Московський енергетичний інститут, видавали у Москві журнал української фантастики «Брати» й гумористичну українську газету «Тринди-Ринди». У 1998 р. повернулися в Україну, заснували у Києві видавництво «Зелений Пес», конкурс сучасної української прози «Золотий Бабай», видають серії фантастики, детективів, підліткових романів.

Братів двоє – письменник один. Вже понад 15 років письменник Брати Капранови пропонує читачам свої книжки. Твердять, що у своїх книжках нічого не вигадують, а події беруть з реального життя: «Біографія письменника – це його книжки». 2004 р. видали трилер для чоловіків та любовний роман для жінок в одній книзі під назвою «Кобзар 2000», який перевидавався вже сім разів, «Мальована історія Незалежності» – 5, магічний детектив «Приворотне зілля» та «Веселих свят!» – двічі, «Щоденник моєї секретарки» – тричі. А ще були «Зоряний вуйко» для підлітків та «Закон Братів Капранових» для політиків. І жодна з книжок не схожа на іншу.

Новий роман братів доводить, що останні драматичні події в Україні можуть дати матеріал не тільки для роздумів, але й для чудової історії, в яку окрім бурхливих років, що передували Євромайдану, увійде практично вся історія нашої країни за останні 80 років. «Забудь-річка» – роман 2016 р. про трьох молодих людей, які завдяки долі потрапляють на війну під одним іменем. – Степан Шагута. Комсомолец воює у дивізії «Галичина», син офіцера УНР – у Червоній армії, а польський жовнір – в УПА. Багато років по тому випадково зустрічаються двоє їхніх нащадків і між ними спалахує кохання. Герої ведуть родинне історичне розслідування трьох доль, які переплуталися і стали фактично однією потрібною долею – долею українця у Другій світовій війні. Назва роману походить від старого язичницького символу – Забудь-річки, що розділяє світ живих та світ мертвих. Саме така Забудь-річка протікає між поколіннями у кожній українській родині.

- Бойченко В. Капранов Віталій Віталійович // Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини : 200-літтю від дня народження Тараса Шевченка присвячується / ред. І. Б. Марцінковський [та ін.]. Миколаїв, 2014. С. 171.
- Братья представили землякам новый роман : [презентация нового романа «Забудь-річка» братів Капранових] // Вечерний Николаев. 2016. 12 мая (№ 51). С. 8.
- Капранови, брати // Живлюща сила ємигії : літературна антологія Миколаївщини / гол. ред. В. І. Шуляр ; уклад. І. Ю. Береза, П. М. Водяна, В. І. Марущак та ін. Миколаїв: Іліон, 2014. С. 218-219.
- Кіт Д. Брати Капранови з Очакова - письменники й видавці // Краєзнавчий альманах. 2006. № 1. С. 129-132.
- Лукьяненко Д. В. Народознавча домінанта романів братів Капранових // Науковий вісник Миколаївського державного університету : зб. наук. праць. Вип. 22. Філологічні науки / ред. М. І. Майстренко та ін. Миколаїв: МДУ, 2009. 210-216.
- Мирошниченко Е. Блюз братьев Капрановых : братья Капрановы в Николаеве // Южная правда. 2013. 9 нояб. (№ 125). С. 3.
- Руссова В. М. Краєзнавчі акценти прози братів Капранових // Історія. Етнографія, Культура. Нові дослідження : ІХ Миколаївська обласна краєзнавча конференція. Миколаїв : Вид. Ірини Гудим, 2015. С. 89.

- Старовойт, Л. В. Проблематика прози Дмитра і Віталія Капранових // Літературна Миколаївщина : навч. посібник до курсу «Літературне краєзнавство» для студентів фолол. спеціальностей. Миколаїв : Іліон, 2014. С. 89–95.

Васильєв Володимир (08. 08. 1967, м. Миколаїв) – прозаїк-фантаст. Закінчив миколаївську ЗОШ №41, відвідував міський клуб любителів фантастики «Арго». Від 2000 р. живе у Москві. Друкувався від кін. 80-х рр. у регіональних виданнях України, РФ та ін. республіках СРСР, нині – переважно в серії «Звездный лабиринт» моск. вид-ва АСТ. Перша книга – «Без страха и упрека» (Волгоград, 1991), згодом опублікував роман «Клинка» (Москва, 1997). У доробку письменника також романи і збірники: «Смерть или слава», «Сердца и моторы» (обидва – 1998), «Волчья натура» (1999), «Зверь в каждом из нас» (2000), «Горячий старт» (2001), «Три шага на Данкартен» (2002; усі – Москва), «Технік Великого Києва» (К.; Москва, 2005). Ряд творів письменник написав у співавторстві з іншими літераторами, що спеціалізуються в жанрі фантастики: так, у співавторстві з С. Лук'яненко написав бестселер «Денний дозор», а з О. Громовим – «Антарктида-online» (обидва – Москва, 2004). Нині на рахунку письменника романи, повісті, безліч оповідань і нарисів в жанрі фентезі, космічної опери, шпигунського бойовика і ін.

Неодноразовий переможець ряду російських, українських і міжнародних літературних премій та конкурсів в галузі фантастики, таких як: Уранія (2000), Зоряний міст (1999, 2000, 2002, 2003, 2004, 2007), Бронзовий равлик (2005), Аеліта (2009) та ін.

- Мірошниченко, Є. Васильєв Володимир Миколайович (08.08.1967, м. Миколаїв) прозаїк-фантаст // Енциклопедія сучасної України. К., 2005. Т. 4. В-Вог. С. 123.
- Кураса Е. Владимир Васильев и Василь Фляк : сплошная фантастика! // Вечерний Николаев. 2009. №85(6 авг.). С. 4.
- Кураса Е. Писатель-фантаст Владимир Васильев : о книгах и о себе // Вечерний Николаев. 2007. №67(9 июня). С. 6.
- Сайковський О. Книга. Вічність і мить : [про творчість Володимира Васильєва]. // Рідне Прибужжя. 2007. №68(12 черв.). С. 4.
- Соавтор «Дневного дозора», николаевский фантаст Владимир Васильев вернулся домой // Николаевские новости. 2013. N 104(28 авг.). С. 3.

Певне уявлення про розмаїття нашої поетичної когорти дає антологія «Миколаївський оберіг» (упорядники – В. Бойченко, В. Качурін, Д. Кремінь). Вона вийшла 2004 р. до 30-річчя Миколаївської організації Національної Спілки письменників України, але представляє поетів-земляків як зрілого віку, так і тих молодих авторів, які вже подають надії на спроможність професійної творчості.

Сучасна молодь не полишає традицій, віддаючи належну шану талановитим творцям рідного краю.

Сьогодні на Миколаївщині діє чотири провідних творчих спілки: НСПУ, АУП, СПР, КЛУ, а також НСЖУ. До складу НСПУ входять 14 членів. Отож,

наводимо короткі довідки про тих професійних літераторів, членів Національної Спілки письменників України, які на грудень 2018 р. жили й працювали на Миколаївщині. Це 13 письменників, називаємо їх за алфавітом.

Білецька Наталія народилася 24.12.1981 р. у Миколаєві. Закінчила філологічний факультет Миколаївського державного університету ім. Василя Сухомлинського та аспірантуру Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка Національної академії наук України. Українська поетеса. Студенткою стала переможцем Міжнародного конкурсу молодих українських літераторів «Гранослов-2002». Член Миколаївської обласної організації НСПУ з 2003 р. Авторка поетичних збірок «З літопису лиманської зорі» (Київ: Гранослов, 2003), «Друга ріка» (Львів: Сполом, 2005). Саме цю книгу молоді поетеси так натхненно поцінував лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка – Д. Кремінь: «гармонійно вибудовані поетичні візії в минуле і погляд у майбутнє, архітектура південноукраїнських краєвидів міцно пов'язана з архітектонікою вірша, бо Н. Білецька не зреклася класичного силабо-тонічного метра. Надихавшись паперових запахів юкрейнівського постмодерну, вона, жива душа, прагне трояндового запаху, трояндового смутку і вина з троянд. І в цьому великий сенс української традиції».

Переможниця обласного літературного конкурсу «Золота арфа» (2001), всеукраїнського – «Нові імена України» (жанр: поезія, Київ, УФК, 2001). Переможниця Міжнародного конкурсу «Гранослов» у 2002 році (щорічний міжнародний конкурс кращих творів молодих українських літераторів, організатором якого є Національна спілка письменників України), конкурсу «Привітання життя» імені Б.-І. Антонича (2004), а також – конкурсу сайту «Поетичні майстерні. Самвидав» (Львів, 2006), Всеукраїнського літературного конкурсу «Витоки» (Острозька Академія, 2007).

- Білецька Н. Поезії // Освітнянські вітрила. Миколаїв, 2003. № 1. С. 216-220.
- Білецька Наталя // Живлюща сила Емігії: літературна антологія Миколаївщини. Миколаїв, 2014. С. 50-60.
- Білецька, Н. Вірші // Миколаївський оберіг. Поетична антологія Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2004. 116-127.
- Білецька Н. Всього на відстані руки [Текст]: вірші // Соборна вулиця: Миколаївський літературно-художній журнал. 2014. N 1. С. 50-52.
- Білецька Н. По білому, як світ [Текст]: поезія // Соборна вулиця: Миколаївський літературно-художній журнал. 2017. N 3/4. С. 51-53
- Водяна П. Інтерв'ю із прийдешнім (Наталка Білецька) [Текст] // Освітнянські вітрила. 2004. №2. С. 72-74.

Березіна Дарина – українська поетеса, прозаїк, перекладач, драматург, член Національної Спілки письменників України з 2006 року. Народилася 19 червня 1982 р. в м. Миколаєві. Закінчила гуманітарну гімназію №2, факультет іноземної філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Протягом шести років працювала викладачем англійської мови і філологічних спецкурсів. Автор декількох наукових статей про особливості трансформації євангельського міфу в сучасній літературі,

фанфікшн як явище мережевої літератури. Почала писати в підлітковому віці. З 1997 року – член літературної студії «Секрет» при обласній бібліотеці для дітей імені В. Лягіна, керівником якої на той час була поетеса, член НСПУ Катерина Олександрівна Голубкова. У 2007-2011 р. – керівник літературної студії «Секрет». Автор книги поезій та прози «Камера схову» (Київ : Гопак, 2004), збірки поезій «Всього лише серпень» (Львів : Каменяр, 2007), збірки новел «Мимо жанру» (Миколаїв : Видавництво Ірини Гудим, 2010), соціально-психологічного роману «Факультет» (Київ: Смолоскип, 2017). Дипломант Всеукраїнського фестивалю поезії «Молоде вино» (2002) та Всеукраїнського конкурсу оповідання «Що записано в Книгу Життя» (2003). Лауреат Міжнародного конкурсу найкращих творів молодих літераторів «Гранослов», літературної премії імені Богдана-Ігоря Антонича «Привітання життя», конкурсу Острозької академії «Витоки», Міжнародної недержавної україно-німецької літературної премії імені Олеся Гончара, третьої (2008) та другої (2017) премії конкурсу видавництва «Смолоскип» за роман «Факультет». Фіналіст Міжнародного літературного конкурсу «SweekStars 2017».

Бондаренко Лілія – молода миколаївська письменниця яка пише психологічну прозу для жінок. Член Миколаївської обласної організації НСПУ з 2018 р. З першою книгою «Тринадцята жінка Фрейда» (2010) вона стала дипломантом Всеукраїнського літературного конкурсу «Коронація слова». Друга книга «Вендета в форматі 3D» (2018) також презентує теми близькі кожній жінці (любов, самотність, пошук істини, сходження на духовні вершини). Л. Бондаренко пише про жіночі долі. У кожній героїні вони різні, і кожна з жінок шукає свій шлях до щастя. Героїні роману – це узагальнюючий образ Жінки, освіченої, самодостатньої, запальної. У романі автор виступила знавцем соціально-побутових деталей життя української жінки та тонким психологом, про що свідчить сам роман, написаний за реальними подіями.

Катерина Голубкова народилася 05.11.1946 р. в селищі Пам'яті 13 борців Красноярського краю, в Росії. Приїхала на південь України після закінчення психологічного факультету Ленінградського університету. Займалася проблемами профорієнтації, була заступником головного редактора обласного телебачення в Миколаєві, зараз – працівник центру з вивчення суспільної думки «Наваль-Експерт», веде дитячу літстудію. Член спілки письменників з 1979 р. Поетеса, пише російською мовою. Видала 5 збірок поезій: «Акварели», «Звездный корабль», «По праву любви». «День летящий», «Звезда в колодце»; автор численних публікацій у часописах, альманахах, антологіях. Окремі поезії покладені на музику.

Її вірші ввійшли до багатьох поетичних збірників; позначені філософською мудрістю, щирістю, багатством версифікаційної техніки. Значне місце у творчості К.Голубкової займає корабельний край, долі миколаївців.

- В чем секрет Екатерины Голубковой // Вечерний Николаев. 2007. 24 февр. С. 5.
- Голубкова Е. : [биограф. справка] // Николаевский литератор 2006. Николаев, 2006. С. 9.
- Голубкова Е. Немного о себе // Звезда в колодце : стихотворения. Николаев, 2006. С.4-8.
- Екатерина Голубкова : 1946. Биограф. справка // Миколаївський оберіг. Миколаїв, 2004. С. 156.
- Костюк Л. Все на свете увидеть иначе // Южная правда. 2006. 4 нояб. С. 3.
- Маляров А. Пришелица / А. Маляров // Вечерний Николаев. 2004. 14 авг. С. 3.
- Е. Голубковой опубликованы в американских журналах // Вечерний Николаев. 2010. 21 янв. С. 1.

Світлана Іщенко-Торнтон народилася 30.07.1969 р. в Миколаєві. Закінчила Миколаївське училище культури, Київський інститут культури. Поетеса, перекладач, працювала актрисою Миколаївського академічного українського театру. Українська поетеса. З 1997 р. – член Асоціації українських письменників, з 1998 р. – член Спілки письменників України. Пише українською та англійською мовами. Автор поетичних збірок «Хорали неба і землі» (Київ, 1995), «Сі-дієз» (Миколаїв, 1998). У 2001 році емігрувала до Канади, де живе у Північному Ванкувері провінції Британська Колумбія. Почала писати англійською. Збірку її поезій англійською мовою «In the Mornings I Find a Crane's Feathers in My Damp Braids» було опубліковано у 2005 р. видавництвом Leaf Press у Канаді. Збірка українських поезій Світлани «Танок Дани дощовий» (2006) є модеративним зв'язком між поезіями, написаними нею в Україні за два роки до еміграції до Канади та текстами створеними у Ванкувері. Вірші у цій збірці відбивають широкий діапазон жанрів, стилів і форм від класичного сонету і канцони до ліричної мініатюри і поетичної прози. Збірка вибраних поезій «Дерева злетіли парами» (2008). Лауреат конкурсу «Нові імена України».

Публікувалася в українській пресі: у журналах «Дзвін» (Львів), «Горожанин» (Миколаїв), «Дивослово» (Київ), «Art-Line» (Київ); літературних часописах «Кур'єр Кривбасу» (Кривий Ріг), «Вежа» (Кіровоград); альманахах «Борвій» (Миколаїв), «Бузький Гард» (Миколаїв), «Освітнянські вітрила» (Миколаїв); поетичних антологіях «Початки» (Київ, «Смолоскип», 1998) та «Миколаївський оберіг» (Миколаїв, «Можливості Кіммерії», 2004). Публікації в канадській пресі: у літературних журналах «The Antigonish Review» (Antigonish, Nova Scotia), «Lichen» (Whitby, Ontario), «Event» (Vancouver, British Columbia), поетичних антологіях «From this new world» (Vancouver, B. C., 2003) та «Che Wach Choe – Let the Delirium Begin» (Lantzville, B. C., 2003).

Поле діяльності С. Іщенко у Канаді є поезія, тексти пісень, живопис, викладання візуального мистецтва у школах Північного Ванкувера у програмі «After School Art», і звісно ж, пропаганда українського слова: поетичні виступи та інтерв'ю на радіо «Voice of America» (Washington, USA) у програмі «Музична Веселка» з Олександром Кагановським та на радіо-шоу

«The World Poetry» (Vancouver, Canada), виступи у бібліотеках і літературних кафе Ванкувера.

- Іщенко С. : [біограф. довідка] // Література рідного краю: письменники Миколаївщини : посібник-хрестоматія. Миколаїв, 2003 . С. 199.
- Іщенко С. : [біограф. довідка] // Миколаївський оберіг. Миколаїв , 2004 . С. 170-171.
- Кремінь Д. Окриленість любові // Сі-дієз : поезії / С.Іщенко. Миколаїв, 1998. С. 3.
- Кремінь Д. Світлана, земна і небесна пісня // Горожанин. 2000. № 1. С. 18.
- Кремінь Д. Светлана Ищенко - Торнтон // Южная правда. 2004. 19 авг. С. 5.
- Маляров, А. Іщенко Світлана Вікторівна. Музика сонета // Радянське Прибужжя. 1998. 26 трав.
- Нові члени Спільноти письменників України // Літературна Україна. - 1998. - 14 трав. - С. 2.
- Парасочко Н. Нові імена - нові книги // Радянське Прибужжя. 1996. 23 лип.
- Пересунько Т. «Ім'я моє - Світло...» : штрихи до творчого портрета Світлани Іщенко // Освітня вітрила. 2004. № 2. С. 55-62; Рідне Прибужжя . 2004. 24 лип . С. 7.; Николаевский бизнес . 2004. 11 авг . С. 12.
- Старовойт, Л. В. Поетичні відкриття Світлани Іщенко // Письменники Миколаївщини : Літературно-критичні матеріали до курсу «Літературне краєзнавство» : навчальний посібник. Миколаїв : Гліон, 2007. С. 122-126.
- Холодний М. Ніч золотавих журавлів // Вечірній Київ. 1995. 16 лют.

В'ячеслав Качурін народився 20.01.1942 р. в с. Бик Саратовської області, в Росії. Закінчив Миколаївський педагогічний інститут. Працював учителем та директором вечірньої школи на китобійній флотилії «Радянська Україна». Тривалий час очолював Миколаївську письменницьку організацію. Нині – керівник літоб'єднання „Пегас” при міському будинку вчителя. Поет, пише російською мовою. Автор багатьох поетичних збірок: «Утверждение», «Берег волны», «Признание», «Берег Вселенной», Адрес надежды», «Ощущение времени», «Дорога за город», «Ходовые испытания», «Линия судьбы», «Главный причал», «Отчетный период», «Сегодняшняя молитва»; зокрема й книжок для дітей «Там, где полюс недалек», «Перо альбатроса», «Учебная тревога», «Волшебные рельсы», «Главный праздник», «Я буду космонавтом», автор багатьох авторських пісень. Лауреат обласної премії імені М.М.Аркаса та всеукраїнської імені М.Ушакова, премії СП Росії імені М.Гумільова. З 2000 до 2010 р. очолював Миколаївську обласну організацію НСПУ.

- Вячеслав Качурин: биограф. справка // Миколаївський оберіг. Миколаїв, 2004. С.183.
- В'ячеслав Качурін: [Біограф. довідка] // Література рідного краю: Посібник-хрестоматія. Миколаїв, 2003. С. 172 - 173..
- В'ячеслав Качурін // Письменники України: Довідник. Дніпропетровськ, 1996. С.117.
- Качурін В'ячеслав Тимофійович, поет // Літературна Миколаївщина в особах: Бібліогр. покажчик. Миколаїв, 2001. С. 44-45.
- Качурин Вячеслав Тимофеевич // Человек года. Горожанин года (1996-2008): Библиогр. справочник. 11-е изд., доп. Николаев, 2009. С.88 - 90.
- Качурин Вячеслав Тимофеевич // Николаевский литератор - 2008: справочник. Николаев, 2008. С.14.

- Старовойт Л. В. Провідні мотиви й образи поезії В'ячеслава Качуріна // Старовойт Л. В. Література Миколаївщини: навчальний посібник до курсу «Літературне краєзнавство». Миколаїв, 2014. С. 175-181.
- Январев Э. Качурин Вячеслав Тимофеевич // Николаевцы: Энцикл. словарь. Николаев, 1999. С. 163.

Дмитро Кремень народився 21.08.1953 р. в с. Суха Іршавського району на Закарпатті, закінчив Ужгородський університет, працював учителем у Казанці, згодом – журналістом, заступник головного редактора газети «Рідне Прибужжя»; професор Миколаївської філії Київського Національного університету культури і мистецтв. Український поет, публіцист, перекладач. Автор 10 поетичних збірок, багатьох публікацій у пресі, текстів для естрадних пісень. Починаючи з першої збірки «Травнева арка» (1978), яку схвалили класики української літератури (Віталій Коротич був редактором збірки), наступні його книг віршів, стали відомими далеко за межами України: «Південне сяйво» (1982), «Танок вогню» (1983), «Бурштиновий журавель» (1987), «Шлях по зорях» (1990), «Пектораль» (1997), «Елегія троянського вина» (2001), «Літопис» (2003), «Атлантида під вербою» (2003), «Синопис» (2003), «Полювання на дикого вепра» (2006), «Вибрані твори» (2007), «Літній час» (2007), «Скіфське золото» (2008), «Замурована музика» (2011). Поезія видатного миколаївця відрізняється мовною пластикою, розмаїтістю інтонацій, ліричною напруженістю. Поет знаходить оригінальні засоби, щоб розказати про велич та красу степового краю. На думку І. Дзюби, Дмитро Кремень позиціонує себе в широкому полі сучасної поезії та історично-культурної свідомості. Його тексти насичені – в режимі рухливої дистанції – фактами історії та культури, що створюють інтелектуальну напруженість, яка розряджається пружною афористичністю поетичної мови. Виразна інтертекстуальність створює сітку аналогій, однак Кременю не властиве постмодерністське ухиляння від власної позиції перед феноменом сучасного апокаліпсису. «Вольове начало забезпечує цілісність поетичного переживання, що «матеріалізується» у владі ритму. Але це не конструкція, а подих чуття», зауважив академік.

Лауреат літературної премії ім. Василя Чумака (1987), культурологічної премії ім. Миколи Аркаса (1994); став третім та останнім (з 2000 року – Національна) лауреатом Державної премії України імені Т.Г.Шевченка у 1999 р. за книгу віршів «Пектораль», обласної журналістської премії ім. Олександра Самойленка (2008), Всеукраїнської літературної премії ім. Володимира Свідзінського (2011). Нагороджений почесною грамотою Верховної Ради України (2010). Удостоєний звання «Городянин року» в номінації «Мистецтво» міської програми «Людина року. Городянин року – 1999», «Людина року Миколаївщини» (2008). З 2010 до 2018 р. очолював Миколаївську обласну організацію НСПУ.

- Єжелов Г. Співати мало: «Ще не вмерла Україна...» // Київ. 1998. № 11-12. С.138-139.
- Кримський С. Запити філософських смислів. К., 2003.

- Кремень Т. Віхи життя і творчості Дмитра Кременя // Кремень Д. Вибрані твори. Одеса, 2007.
- Кремень Д. Замурована музика: лірика, симфонії, поеми; передм. В. Базилевського. Київ: Ярославів Вал, 2011. 360 с.
- Старовойт Л. В. Онтологічні проблеми українства у збірці Дмитра Кременя Замурована музика // Старовойт Л. В. Література Миколаївщини: навчальний посібник до курсу «Літературне краєзнавство». Миколаїв, 2014. С. 154-162.
- Шуляр В. І цвістиме його сад упродовж століть!: Слово про поетичне світовідчуття й світосприймання Дмитра Кременя // Вересень. 1999. №1. С.35-38.

Анатолій Маляров народився 21.04.1933 р. в селищі ім. Т.Шевченка на Одещині. Закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого (1958). Працював головним режисером у театрі та на обласному телебаченні. Член Спілки письменників України з 1983 р. З 1978 р. побачили світ більше 20-ти книг прози та драматургії А. Малярова в Києві, Одесі та Миколаєві. У трьох театрах Миколаєва, в Запоріжжі, на телебаченні Києва, Дніпропетровська та Миколаєва йшли його п'єси (до слова, двічі відзначені на республіканських літературних конкурсах на кращу п'єсу, зокрема ставав і переможцем обласного конкурсу «Книга року»). Поставив за власними п'єсами телеспектаклі: «Співомовки» («Степан Руданський», 1960), «Підмайстер» (1975) та ін. Глядачам запам'яталися «Росс непобедимый», «Криминальный массаж», «Страсти по Иисусу». Автор радіоп'єс «Гра в минуле», «Ціпок з карбами».

Прозаїк, драматург, сценарист. Пише українською та російською мовами. Видав 8 книг прози. Серед улюблених жанрів – оповідання, новели. Є в доробку письменника романи та повісті. Особливою популярністю серед читачів користуються книги «Стояло літо», «Самотня баржа у лимані», «Спогади про Кіндрата», «Уроки впрок», «Записки по-живому», «Кар'єра», «Николаевский роман», «Время шизо», «Love-Love», «Гастроли», «Акуна матата», «Рассказы в одну сигарету» (у співав.), «Мишура», «Поживи в Николаеве» та ін.

- Толочик П. Вихід Анатолія Малярова у великий ефір: [А. Маляров на радіо читає п'єсу «Гра в минуле»] // Рідне Прибужжя. 2007, 27 жовт.
- Молчанов Г. Земляки – по-живому // Южная правда. 2012, 13 март.
- Кремень Д. Людина епохи шизо: [про Анатолія Малярова] // Літературна Україна. 2013, 11 квіт.
- Старовойт Л. В. Образ сучасника у творчому доробку Анатолія Малярова / Література Миколаївщини: навчальний посібник до курсу «Літературне краєзнавство». Миколаїв, 2014. С. 199-207.

Віра Марущак (21.11.1949) – журналіст, прозаїк, автор книжок для дітей «Вікнами до сонця», «Батько з Португалії», «Цезар, галка і новий рік», «Пригоди Ньюмочки». Лауреат обласної культурологічної премії імені Миколи Аркаса (2002), за вагомий особистий внесок у розвиток співпраці України із закордонним українством нагороджена почесною відзнакою «За єднання українців у світі» (2011), того ж року отримала обласну премію як кращий працівник галузі культури Миколаївської області в номінації «За

вагомий внесок у розвиток літератури», є лауреатом Міжнародного конкурсу культури і мистецтв «Слов'янські традиції» (2012), двічі відзначена Дипломом «Золоте перо» (2013, 2014), нагороджена обласною відзнакою до 200-річчя Т. Г. Шевченка (2014), медаллю «Почесна відзнака» Національної спілки письменників України (2014), орденом княгині Ольги III ступеня (2014). З 1981р. – член Національної спілки журналістів. У 2006 р. прийнята до Національної спілки письменників України, з січня 2018 р. очолила Миколаївську обласну організацію НСПУ.

- Малярів А. Прем'єра літературного «Стапеля» // Рідне Прибужжя. 2000. 28 берез.
- Марущак В. И. : [крат. биограф. справка] // Николаевский литератор 2010 : справочник / сост. Е. Г. Мирошниченко. Николаев, 2010. С. 18.
- Старовойт Л. В. Жанрово-стильова палітра прози Віри Марущак. / Література Миколаївщини: навчальний посібник до курсу «Літературне краєзнавство». Миколаїв, 2014. С. 216-211.
- Тупайло С. Віра Марущак – журналіст і письменниця // Рідне Прибужжя. 2006. 15 черв. С. 2.

Лариса Матвєєва народилася 09.05.1969 р. в Миколаєві. Закінчила факультет історії та права Миколаївського державного педагогічного інституту. Працювала у школі, в управлінні освіти, нині - начальник бюро комп'ютерних мереж заводу ім. 61 комунара. Поетеса, прозаїк, пише російською мовою. Автор поетичних збірок: «Мотив судьбы» (1994), «Осколки» (1996), «Полнолуние» (2000), «Душа» (2016), драми «Светлейший» (1996), повісті «Непозволительная роскошь» (2002), антологічних публікацій. Основна тематика творчості – людські почуття, самотність людини, її біль та надії. У 1995 р. стала дипломантом конкурсу молодих літераторів «Золота арфа». Друкується в поетичних антологіях, журналі «Соборная улица», газеті «Южная правда». Низку віршів поетеси покладено на музику (композитор Є. Долгов). За тексти пісень відзначена дипломами двох фестивалів. Член Національної спілки письменників України (1998) та Спілки письменників Росії (2011). Член редакційної ради міжнародного інтернет-журналу «Миколаїв літературний» («Николаев литературный»).

- Живлюща сила Ємигії: літературна антологія Миколаївщини./ гол. Ред.. В.І. Шуляр; укл. І. Береза, П. Водяна, В. Марущак та ін. Миколаїв: Іліон, 2014. С. 290-294.
- Матвєєва Л. В. Душа : поезія. Николаев : Издательство Ирины Гудым, 2016. 128 с.
- Матвєєва Л. // Миколаївський оберіг. Поетична антологія. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2004. С. 246-256.
- Мой город. Сорок стихотворений о Николаеве / Сост., автор предисл. Е. Мирошниченко. Николаев, 2013. 80 с.

Володимир Пучков народився 15.07.1950 р. в м. Слов'янську Донецької області. Закінчив Миколаївський педагогічний інститут. Працював журналістом, нині – головний редактор газети «Вечерний Николаев». Поет, перекладач, пише російською мовою. Автор кількох поетичних збірок: «Азбука музыки», «Парусный цех», «Видимо – невидимо», «Вечерний чай», «Штрафная роща», вибраного «На стыке моря и лимана».

Поезія В. Пучкова відрізняється тематичною різноманітністю, образністю, метафоричністю, ретельної мовної вивіреністю. Новизна римування, асоціативність, точні епітети, тяга до епосу – характерні особливості його творчості. Поезія В. Пучкова пройнята любов'ю до П причорноморського краю. У його віршах живуть миколаївські реалії: вулиці, сквери, парки. У ранній поемі «Азбука музики», яка відзначена рисами автобіографічності і дала назву першій збірці, ліричний герой формулює тезу, яка стала визначальним для всієї творчості: «Нам были важней арифметик уроки добра и любви».

Перекладав з української вірші Д.Павличка, В.Забаштанського, В.Моруги, П.Осадчука, М.Луківа. У співавторстві з Д.Кремінем видав антологію-трилінгва «Два берега/Два береги/Two Banks». Лауреат міжнародних премій імені М.Волошина, Арсенія і Андрія Тарновських, всеукраїнської премії імені Миколи Ушакова. Завоював титул «Король поетів» на міжнародному поетичному фестивалі російських поетів України «Пушкінська осінь в Одесі». Лауреат премії СП Росії імені Ед. Володіна, премії «Планета поета» імені Л.Вишеславського, нагороджений Золотою медаллю американського фонду Anderson House Foundation за кращу поетичну книгу року. Заслужений журналіст України.

- Бабич В.В. Владимир Пучков // Журналисты города святого Николая. История и судьбы. Николаев : Возможности Киммерии, 2011. С. 314-331.
- Болюх А. Территория поэзии филфаком не ограничивается // Южная правда. 2009. 13 янв. С. 3.
- Виват король, виват! // Родной причал. 2010. 17-23 марта. С. 1.
- Владимир Пучков. И это всё о нем (биография и стихи) // Николаевские новости. 2010. 17 марта. С. 3.
- Козлов В. «Два берега» - проект Дмитра Кременя и Владимира Пучкова не менее уникален, чем их поэзия // Южная правда. 2008. 27 сент. С. 1,3.
- Пучков Володимир Юрійович // Хто є хто на Миколаївщині: видатні земляки : довідник / упор. В.В. Болгов. К., 2005. С. 119.
- Старовойт, Л.В. Ліричний герой поезії Володимира Пучкова //Література Миколаївщини : навч. посібник до курсу «Літературне краєзнавство» для студентів філологічних спеціальностей. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2014. С. 188-193.

Людмила Чижова народилася 22.08.1939 р. в с. Піщаний Брід на Кіровоградщині. Закінчила Київський інститут культури. Працювала директором сільських будинків культури, займалася організацією художньої творчості краю в Будинку самодіяльності профспілок та Будинку художньої творчості народної освіти. Українська поетеса. Автор багатьох поетичних збірок, книжок поезій для дітей: «Барви літа», «Води живої джерело», «Окраса життя», «Ода матері», «Ємигя», «Казка на канікулах», «Степова птаха», «Новорічна казка», «Із глибини народної криниці», «Ми малюємо осінь», «Звідки осінь починається», «А у нас такі новини», «Казка дідуся Гната», «Осінь диво», «А вже весна», «Світле свято Миколая», «Скриня казок», «Сонце на столі». Кожна її поетична збірка має певну спрямованість і тематику: поетичні рядки для дітей, лірична сповідь, звернення до матері,

осмислення народних переказів про природу краю, поетичні рядки за нашими традиціями чи віруваннями, ремінісценції з історії краю. Мелодика віршів Л. Чижової привернула до себе увагу багатьох композиторів. Стали піснями поезії «Мій синочок» (муз. А. Кос-Анатольського), «Колискова» (муз. Л. Кравченка), «Щербанівський вальс» (муз. В. Уреса), «Канікули», «Морський коник» (муз. С. Чепеленко), «До матері» (муз. О. Максимця). Член Національної спілки письменників України з 1997 р. Лауреат культурологічної премії ім. Миколи Аркаса (2000).

- Дюрдіца Д. Творчість Людмили Чижової // Краєзнавчий альманах. 2001. Вип. 1. С. 80-86.
- Даниленко Т. Повість довжиною в людське життя // Рідне Прибужжя. 2010. 16 лют. С. 4.
- Просто женские стихи // Вечерний Николаев. 2009. 22 авг. С. 3.
- Скуратівський В. [Вступне слово] // Окраса життя. Миколаїв, 1996. С. 2.
- Степаненко Н. Новая книга Людмилы Чижовой // Южная правда. 2008. 29 мая. С. 5.
- Старовойт Л.В. Легенди і перекази Південного Прибужжя в поезії Людмили Чижової // Література Миколаївщини : навч. посібник до курсу «Літературне краєзнавство» для студентів філологічних спеціальностей. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2014. С. 181-188.
- Христова Н. «В мене серце зіткане з пісні» // Вечерний Николаев. 2004. 28 авг. С. 3.
- Чижова Л. Я. Из глубины народной криниці : (легенди, казки та перекази рідного краю). Миколаїв : ПП «Гудим», 2003. 122 с.
- Чижова Л. Я. Емигея : книжка поезій. Миколаїв, 1999. 56 с.
- Чижова Л. Я. Відзеркалення долі : повість. Миколаїв : Видавництво Ірини Гудим, 2009. 72 с.
- Чижова Л.Я. Життя триває... Художньо-документальна повість. Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2014. 64 с.
прозаїк,

Вікторія Чорноброва народилася 22.02.1970 р. в селі Романовій Балці Первомайського району на Миколаївщині, де й живе. Навчалася заочно у Московському народному університеті мистецтв. Працює вчителем народознавства у Романобалківській школі. Член Національної спілки письменників України з 2000 р. Українська поетеса. Автор трьох поетичних збірок. Друкувалася в журналі «Основа», у збірках «Боян-97», «Привітання життя-25». 1999 р. у Німеччині українська діаспора Європи підтримала видання першої книжки поетеси. Автор поетичних збірок «Плач українки» (1999), «Калинова книга» (2001), «Собор українців-бужан у моїх сльозах...» (2001), друкується в антологіях України та діаспори.

Лауреат літературної премії ім. Богдана-Ігоря Антонича за рукопис поетичної збірки своєрідної форми та змісту «Плач українки». Переможець обласного конкурсу молодих літераторів «Золота арфа» (1995). Переможець Міжнародного конкурсу молодих українських літераторів «Гранослов». Стипендіат американсько-українського видавництва «Смолоскип» та «Об'єднання українців в Америці».

- Вікторія Чорноброва : [Біографічна довідка] // Література рідного краю: Посібник-хрестоматія. Миколаїв, 2003. С.203
- Калинова книга: Поезія. К.: Гранослов, 2001. 44 с.

- Ми божий народ; Народини; Вічні степи; Село Болеславчик; З молитвою; Я козачка від Бугу і Бога; Століття XXI починається / Література рідного краю: Посібник-хрестоматія. Миколаїв, 2003. С.204-208.
- Не полиш мене Господи; Як блудна дочка Скіфів...; Оселя: [Поезії] // Южная правда. 2004. 28 окт. С.5.
- Спіши додому, сину...: Из поэтического сборника «Діти Прибужжя» / В. Чорноброва // Южная правда. 2008. 16 окт. С.5.

Отже, літературна історія нашого краю заповнює нові сторінки й нові імена будуть неминуче, а саме нові покоління письменників-краян, без сумніву, виведуть нашу літературу й культуру на світові широти.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ СТУДЕНТОВІ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття до курсу «Літературне краєзнавство» – це важлива форма опанування дисципліни. Вони покликані доповнити, узагальнити й систематизувати лекційний матеріал, розвинути навички роботи з художніми текстами й науковими першоджерелами, стимулювати пізнавальну активність і творчий пошук.

Безпосередньо перед практичним заняттям перегляньте записи в зошиті, повторіть ключові поняття, теоретичні положення. Для повторення також можна використати список питань для перевірки знань. Під час відповіді використовуйте традиційну побудову промови: вступ (стисле окреслення проблеми), основна частина (виклад провідних тез з аргументами-прикладом). Висновки (лаконічне формулювання провідних узагальнюючих положень). Намагайтеся, щоб ваша зв'язна розповідь була логічною, послідовною, чіткою, а мовлення – граматично й синтаксично правильним. Уникайте штампів, слів-паразитів, просторіч та діалектизмів. Приклади до кожного питання продумуйте наперед: можна зробити закладки у збірнику творів або виписати цитати з творів у зошит. Наприкінці посібника подаються тести для самоконтролю, які охоплюють ключові питання. Обов'язково виконайте їх і перевірте правильність відповідей за ключем. Проаналізуйте власні помилки: вони можуть свідчити про певні прогалини у ваших знаннях.

Основні вимоги до відповіді на практичному занятті:

1. Знання художніх текстів, розуміння їх етико-естетичної цілісності, жанрово-тематичної специфіки, композиційної структури, образної системи, мови та стилю.
2. Знання основних понять і положень теорії літератури.
3. Уміння прочитати один твір на засадах різних літературознавчих і філософських принципів.
4. Розуміння національної специфіки та художньої самобутності літератури.
5. Залучення літературного контексту, проведення аналогій, протиставлень щодо інших творів як світової, так і української літератури.
6. Додержання нормативності мови.
7. Виразне читання творів (уривків) напам'ять, визначених відповідним переліком.

Рекомендації з метою виконання цих вимог:

1. Прочитати художній текст, зробити закладки на сторінках відповідно до поставлених питань і завдань практичного заняття, виписати цитати.
2. Прочитати конспект лекції; той чи інший розділ з «Літературного краєзнавства», бажано різних авторів чи укладачів; монографії, наукові статті у збірниках та періодичних виданнях, витворюючи таким чином мистецький портрет письменника на тлі своєї епохи, знайомлячись з рецепцією його творчості в літературній критиці (класичній, «радянській», сучасній).
3. Законспектувати наукові статті, зазначені у «Завданні» практичного заняття, щоб розширити сучасний простір сприйняття і оцінки письменника різними вченими. Пам'ятайте, що ця оцінка може бути різною, а то й протилежною, визначтесь зі своєю позицією, аргументуйте свої твердження.
4. Дотримуйтеся сучасних вимог до оформлення бібліографії.

Літературознавчий аналіз прочитаних текстів (епос, лірика, драма) здійснювати за такою схемою:

АНАЛІЗ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

I. Загальні питання:

- 1) назва твору, ім'я автора;
- 2) назва збірки, складовою якої є вірш;
- 3) рік написання та видання;

- 4) поштовх для створення збірки чи вірша;
- 5) кому присвячений;
- 6) наявність епіграфа, його значення.

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) напрям, якого (яких) стосується вірш чи збірка;
- 2) жанр;
- 3) тема;
- 4) ідея;
- 5) мотиви;
- 6) образ ліричного героя;
- 7) строфіка;
- 8) кількість стіп;
- 9) розмір вірша;
- 10) назва стопи;
- 11) рима чи її відсутність;
- 12) вид рими;
- 13) художньо-зображальні мовні засоби*

*Художньо-зображальні мовні засоби – це: 1) тропи; 2) прийоми милозвучності (звукової організації мови, звукопису): алітерація – повтор приголосних; асонанс – повтор голосних звуків; повторення слів, їх початків (анафора), закінчень (епіфора) тощо; 3) прийоми творення поетичного образу: порівняння людського із зовнішнім, з природою; антропоморфічні порівняння – природа уподібнюється до людини, тотожність краєвиду і настрою, їх взаємозалежність; алегорія – поширення образу на цілий твір; образ-малюнок; наявність контрасту в самому образі.

АНАЛІЗ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ

I. Загальні питання:

- 1) назва твору, ім'я автора;
- 2) рік написання, рік видання;
- 3) історія написання;
- 4) наявність присвяти, епіграфа.

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) жанр;
- 2) тема та ідея;
- 3) проблематика
- 4) система образів;
- 5) сюжет;
- 6) композиція;
- 7) художньо-зображальні засоби словесного мистецтва: діалоги, монологи, репліки як засоби характеристики персонажів; наявність авторської характеристики та коментаря (опис обстановки, поведінки, жестів персонажів, ремарки тощо).

III. Культурологічні питання:

- 1) думки митців, критиків до твору
- 2) власна думка про твір.

АНАЛІЗ ЕПІЧНОГО ТВОРУ

I. Загальні питання:

- 1) назва твору, ім'я автора;
- 2) рік написання, рік видання;
- 3) історія написання;
- 4) наявність присвяти, епіграфа

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) жанр;
- 2) тема та ідея;
- 3) проблематика
- 4) особливості композиції;
- 5) образна система (засоби типізації та індивідуалізації);
- 6) мовностилістичні особливості твору.

III. Культурологічні питання:

- 1) думки митців, критиків до твору;
- 2) власна думка про твір;
- 3) естетична цінність твору.

Практичне заняття № 1 **Особливості літературного процесу на Миколаївщині** **к. XVIII – п. XIX століття**

План

1. Жанри українського фольклору і Миколаївщина.
2. Витоки літератури та культури краю (1789-1900-ті рр.).
3. Миколаївські подорожі О.Баласогло, А.Зонтаг, Вс.Гаршина, В.Маяковського, М. Коцюбинського та ін.
4. Мистецька діяльність М.М.Аркаса і «Просвіта».

Література

- Аркас М. Історія України-Русі / авт. передм. В. Г. Сарбей. К.: Вища школа, 1990. 456 с
- Березовська Т.В. Історичний портрет роду Аркаса. Миколаїв, 2006. 216 с.
- Жадько В. Грек із душею українця : роман-пошук. К. : СПД Жадько В. О., 2003. 348 с.
- Жадько В. Микола Аркас : історичний роман-пошук. К. : СПД Жадько В. О., 2008. 624 с.
- Жадько В. О. Микола Аркас. Катерина: опера: текст і клавір. рецензії, листування. К. : СПД Жадько В. О., 2008. 856 с.
- Працьовитий В. Українська історична драматургія: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2009.
- Старовойтенко І. «Історія України-Русі» М. Аркаса у світлі відгуків та рецензій початку ХХ ст. // Український історичний журнал. 2009. № 1. С. 102-116.

Практичне заняття №2 **Театр Корифеїв та Миколаївщина. Творчість Дніпрової Чайки**

План

1. Родина Тобілевичів та театр України кін. XIX ст. – поч. ХХ.
2. Гастролі на рідній землі у відгуках і спогадах.
3. М.Л.Кропивницький та його зв'язок з нашим краєм.
4. Основні мотиви лірики Дніпрової Чайки.

Література

- Берсон М.С. Тяжіння до духовності: сьогодні, вчора і завжди (проблема театральної інтерпретації української та зарубіжної літератури): Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. 128 с.
- Голобородько Я. твори і герої Дніпрової Чайки // Дивослово. 2004. № 11. С.72-76.
- Дем'янівська Л. І.Тобілевич (Карпенко-Карий). К., 1995.
- Коломієць Р. Театр Саксаганського і Карпенка-Карого. К.: Мистецтво, 1984.
- Працьовитий В. Українська історична драматургія: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2009.
- Ржепецький Л. Дніпрова Чайка: відома і невідома. Миколаїв: Видавництво МФ НаУКМА, 2001. 64 с.

Практичне заняття № 3
Поетичні набутки миколаївських літераторів поч. ХХ ст.
План

1. Пейзажна лірика С. Крижанівського.
2. «Зоряні сонети» Л. Вишеславського.
3. Проаналізувати основні мотиви лірики (за збіркою О. Полішкарлова «Дикий сад»).

Література

- Аров Б. Чуткие струны Марка Лисянского. Миколаїв: П.П. Гудим І.О., 2012.
- Гусейнов Г. Д. Незаймані сніги : докум. повісті : у 3 кн. Кн. 1. / Г. Д. Гусейнов. Д. : АРТ-ПРЕС, 2010. 511 с.
- Крижанівський С. Спогад і сповідь з ХХ століття. К. : Стилос, 2002.
- Кузьменко М. За рядками листів Леоніда Вишеславського до Максима Рильського / М. Кузьменко // Київська старовина. 2005. № 5. С. 140-145.
- Літературна Миколаївщина в особах: Бібліографічний покажчик / За ред. В. Бойченка. Миколаїв: Ганна Гінку, 2001. 96 с.
- Скрипник А. На планеті людей: [Про поезію Леоніда Вишеславського] / А. Скрипник // Київ. 2007. № 4. С. 165-180.

Практичне заняття № 4
Творчість репресованих письменників Миколаївщини
План

1. Збереження людяності в нелюдських умовах: поезія Василя Малагуші (збірка «Сага о вечной мерзлоте»).
2. Сонети з камери та з концтабору (збірки Олекси Різниченка «Озон», «Терновий вогонь», «Наодинці з Богом»).
3. Олесь Бердник – поет, прозаїк, дисидент.

Література

- Малагуша Василий Андреевич // Николаевцы. 1789 – 1999: энцикл. словарь.- Николаев, 1999. С. 214.
- Колот, Д. І. Спогади про Малагушу В. А. // Реабілітовані історією. Миколаїв, 2000. С. 240-241.
- Мирошниченко, Е. Воля к жизни // Южная правда. 1996. 13 янв.
- Мирошниченко, Е. Г. И вздрогнет душа : [Василий Малагуша] // Освітрянські вітрила: гуманітарний альманах. 2003. Миколаїв, 2003. С. 87-89.
- Мирошниченко, Е. Г. Стихи из архива НКВД : (Владимир Автомонов, Павел Елагин, Василий Малагуша // Я зачем-то съездил в Николаев / Е. Мирошниченко. Николаев : Аванта, 2001. С.111-119.
- Мірошниченко, Є. Г. Воля до життя // Реабілітовані історією. Миколаїв, 2000. С. 230-239.; Реабілітовані історією. Київ - Миколаїв, 2005. С. 368-378.
- Шароварова, О. В. Спогади про Малагушу В.А. // Реабілітовані історією. Миколаїв, 2000. С. 240.
- Крижанівський С. Спогад і сповідь з ХХ століття. Київ, 1993. С. 89-133.
- Реабілітовані історією. Миколаївська область: у 27-ми томах. Кн. 5. Київ-Миколаїв: Світогляд, 2010. 630 с.

Практичне заняття № 5
Особливості ідіостилю Б. Мозолевського, В.Бойченка, Д. Кременя
План

1. М. Вінграновський і шістдесятництво: актор і поетичний дебютант. Степові мотиви у збірці «Сто поезій». Образ ліричного героя. Інтимна лірика поета.
 2. Культурологічна діяльність Б. Мозолевського як археолога. Провідні мотиви лірики. Ідейно-художній аналіз поеми «Жінка з передмістя».
 3. Степові мотиви у творчості Д.Кременя (зб. «Пектораль»).
- Література
- Береза І. Ю. Зерна добра і любові // Освітнянські вітрила. Гуманітарний альманах. Миколаїв, 2003. С. 70-73.
 - Білецька Н.О. Провідні паралелі духовного простору української поезії 60-х, 80-х років ХХ століття (за творчістю М. Вінграновського та Д. Кременя) [Текст] // Науковий вісник Миколаївського державного університету. Філологічні науки : Збірник наукових праць. Миколаїв, 2007. Вип. 14. С. 11-16.
 - Бойченко В. Правий берег: лірика. К.: Дніпро, 1991. 256 с.
 - Бойченко В. Хай вам засяє любов: поезії та переклади. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2010. 388 с.
 - Бойчук С. Таємниця історичних скарбів Миколаївщини. Миколаїв : П.П. Гудим І.О., 2009. 127 с.
 - Вінграновський М. Твори в 3-х т. Тернопіль: Богдан, 2004.
 - Голобородько Я. Дорога у форматі слова // Літературна Україна. 2002. 14 лютого.
 - Гужва В. Незнищенність поезії. Про нову книгу Д.Кременя // Українська культура. 1998. № 11-12. С.12-13.
 - Качан А. Поетична іскра Д.Кременя // Літературна Україна. 1999. 13 травня.
 - Качан А.Л. Хвиля хвилю доганяє: Ліричні та ігрові вірші для дітей. Одеса: Маяк, 2007. 168 с.
 - Кремень Д. Замурована музика: лірика, симфонії, поеми. К.: Ярославів Вал, 2011. 350 с.
 - Кремень Д. Пектораль: нова книга. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 1997. 119 с.
 - Лазарук М. Микола Вінграновський : Степовий Сварог : Есе про незабутні мандри Україною з Миколою Вінграновським. Харків : Фоліо, 2009. 185 с.
 - Мирошниченко Е. Литературный Николаев. Вып. 1-й. Николаев: Гудым, 2008. 104 с.
 - Мозолевський Б. Поезії. К.: Темпора, 2007. 584 с.
 - Мозолевський Б. І мить як вік. К.: Дніпро, 1986.
 - Українська література в загальноосвітній школі. Науково-методичний журнал. 2011. № 10. (Випуск часопису присвячений 75-літтю від дня народження М. Вінграновського.)
 - Старовойт Л.В. Література Миколаївщини: навчальний посібник до курсу «Літературне краєзнавство» для студентів філологічних спеціальностей /Л.В.Старовойт. Миколаїв: Іліон, 2014. 250 с.
 - Шкварець В. Борис Миколайович Мозолевський: життя і творчість. – Миколаїв, 2006. – 244 с.

Практичне заняття № 6

Традиції миколаївської поетичної школи в ліриці початку ХХІ століття

План

1. Історична тема у поезіях С.Іщенко («Хорали неба і землі»). Жанрово-стильовий діапазон лірики Світлани Іщенко-Торнтон (на матеріалі збірки поезій «Танок Дани дощовий»): від класичного сонета і канцони до ліричної мініатюри і поезій в прозі. Мотиви і образи поетичної збірки С.Іщенко «Сі-дієз».
2. Лірична героїня збірки Наталки Білецької «Друга ріка».
3. Огляд жіночої російськомовної поезії (К.Голубкова, Л. Матвєєва).

**(список літератури дивись у розділі 3: Розвиток сучасної літератури
Миколаївщини: стан і перспективи)**

Практичне заняття № 7

Проблематика і жанрові різновиди роману 2-ої пол. ХХ ст.

План

1. Історична романістика О.Глушка («Кінбурн»).
2. Морально-етична проблематика роману О.Сизоненка «Далекий Бейкуш».
3. Миколаїв на сторінках роману І.Григурка «Ватерлінія».
4. Внесок О.Бердника у розвиток фантастичної прози (роман «Зоряний корсар»).

Література

- Сизоненко О. Вибрані твори: у 2 т. К. : Дніпро, 1983.
- Кремінь Д. Висота Олександра Сизоненка // Рідне Прибужжя. 2003. 8 травня. С.2.
- Голобородько Я. Дорога у форматі слова // Літературна Україна. 2002. 14 лютого.
- Русова В. Талант провидця (про прозу О.Бердника) // Освітнянські вітрила. Миколаїв: Іліон, 2004. № 2.
- Григурко І. Ватерлінія: роман. К. : Рад. письменник, 1982. 335 с.
- Старовойт Л.В. Література Миколаївщини: навчальний посібник до курсу «Літературне краєзнавство» для студентів філологічних спеціальностей /Л.В.Старовойт. Миколаїв: Іліон, 2014. 250 с.

Практичне заняття № 8

**Жанрові модифікації сучасного детективу та психологічного роману
в жіночій прозі миколаївських письменниць**

План

1. Дарина Березіна «Факультет».
2. Вікторія Платова «Коханці в засніженому саду».
3. Лариса Ратич повісті «Мажорный ряд», «Оставаясь жить». Збірник прози «Антипедагогические этюды».

**(список літератури дивись у розділі 3: Розвиток сучасної літератури
Миколаївщини: стан і перспективи)**

Практичне заняття № 9

Розвиток драматургії краю

План

1. Театральне мистецтво і сучасна література. Постановки за творчістю «корифеїв» та представників «нової хвилі» (В.Босович, А.Вербець).
2. Концепція творчості А.Вербеця. Жанр радіовистав.
3. Імперативи драматургії А.Малярова. Перипетії взаємин наших сучасників у п'єсі «Треугольная хроника». Жанр телівистав.
4. Комедія Л. Ратич «Соискатели»: актуальні проблеми сьогодення.
5. Сучасні театральні постановки: від класики до «нової хвилі» (за діяльністю Українського миколаївського академічного театру драми та музичної комедії).

**(список літератури дивись у розділі 3: Розвиток сучасної літератури
Миколаївщини: стан і перспективи)**

Практичне заняття № 10

Захист рефератів, мультимедіапрезентацій, буктрейлерів

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Для вивчення дисципліни «Літературне краєзнавство» виокремлюються години для самостійної роботи студента. Метою самостійної роботи є вироблення навичок навчально-дослідної діяльності, що передбачає самостійне опрацювання художніх творів, літературно-критичних праць, необхідних для належного засвоєння предмета навчальної дисципліни, а також вмінь презентувати одержану інформацію.

Реферат оформлюється відповідно до загальноприйнятих вимог щодо оформлення такого типу робіт (титульна сторінка, план, три елементи структури тексту – вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел).

Буктрейлер – короткий відеоролик за мотивами книги, кліп по книзі; метою створення буктрейлера є спонукання до прочитання книги. Його особливістю є те, що розповідь про книгу подається в образній, інтригуючій формі.

Презентація виконується в комп'ютерній програмі Power Point Presentation (PPT) і передбачає ілюстрований виклад фрагменту матеріалу з урахуванням ґрунтовності і логічності доведення запропонованих тез.

Всі види робіт виконуються в межах тематики курсу.

Тема роботи обирається на вибір із запропонованих або ж формулюється самостійно в межах матеріалу, передбаченого програмою дисципліни.

Кредит 1. Становлення словесності на теренах Південного Прибужжя

Завдання 1. Фольклор Миколаївщини. Законспектувати статтю В.Бойченка «Словесність Прибужжя крізь століття». З історії словесності Південного Прибужжя : навч. посібник для вузів ; ред. В.П. Шкварець. Миколаїв: ВіД, 2005. 72 с.

Завдання 2. Прочитати на вибір твір В.Жадька про М.Аркаса («Микола Аркас», «Грек із душею українця»).

Завдання 3. Театральне мистецтво Миколаївщини кін. ХІХ – поч. ХХ століття. Законспектувати статтю Андрійцю В. Корифеї театру Срібної Землі (Микола Садовський, Олександр Загаров, Микола Аркас, Юрій Шерегії) // Український театр. 2007. № 1. С. 21-26; № 2. С. 25-31.

Завдання 4. Підготувати реферат: Літературно-мистецька діяльність Дніпрові Чайки.

Кредит 2. Лірика миколаївських поетів: традиції і новаторство

Завдання 1. Підготовка реферативних матеріалів про стильові манери С. Крижанівського, М. Лисянського, Л. Вишеславського, О. Полішкарова з елементами наукового дослідження. Із поезій Л. Вишеславського виписати цитати на позначення Миколаєва. Ознайомитися з творчою біографією С.Крижанівського, М.Лисянського, Л.Вишеславського, проаналізувати

письмово по 1 віршу з їх доробку. Ознайомитися з поетичною збіркою О.Полішкарова «Дикий сад», проаналізувати на вибір 2 вірші (письмово).

Завдання 2. Підготувати презентацію: Олесь Бердник – поет, прозаїк, дисидент.

Завдання 3. Миколаївська поетична школа 2-ї пол. ХХ ст.

Проаналізувати вінок сонетів М.Вінграновського («Вінок на березі юності») та збірку Б.Мозолевського («Дорога»); визначити провідні мотиви, образи, автобіографічні риси. Вивчити напам'ять вірш по 1 віршу М.Вінграновського, Д.Кременя та В.Бойченка (на вибір студента).

Завдання 4. На вибір опрацювати одну з поетичних збірок Л.Чижової («Води живої джерело», «Ємигея», «Із глибини народної криниці»), з'ясувати, як авторка інтерпретує народнопоетичні мотиви.

Завдання 5. Російськомовна поезія і проза Миколаївщини ХХ століття.

Проаналізувати степові мотиви у творчості Е.Январьова («Стихи мои младше меня»), В.Пучкова («Штрафная роща»), К.Голубкової («Звезда в колодце») і скласти порівняльну характеристику.

Кредит 3. Україно- та російськомовна проза й драматургія вихідців із Миколаївщини

Завдання 1. Творчий доробок прозаїків Миколаївщини.

Ознайомитися з романами О.Глушка («Кінбурн»), та О.Бердника «Хто зважиться – вогняним наречеться», виписати з текстів філософські цитати про сенс життя та Миколаївщину.

Завдання 2. Ознайомитися з романами О. Сизоненко «Далекий Бейкуш» та І. Григурка «Ватерлінія», виписати з текстів філософські цитати про сенс життя та Миколаївщину.

Завдання 3. Підготувати повідомлення: 1) «Корабельний край у творчості М. Божаткіна; 2) Культурницька діяльність Братів Капранових.

Завдання 4. Дослідити історію становлення Миколаївського академічного театру драми та музичної комедії. Проаналізувати одну з вистав у театрі (рецензія).

Завдання 5. Підготувати реферати на вибір: Театральне мистецтво і сучасна література. Постановки за творчістю «корифеїв» та представників «нової хвилі» (В.Босович). Сучасні пісні краю літературного походження (Т.Ярова, О.Нежигай, О.Сичов).

Завдання 6. Підготувати буктрейлер на книгу сучасного автора (за власним вибором).

БУКТРЕЙЛЕР

**МУЛЬТИМЕДІАПРЕЗЕНТАЦІЯ / РЕФЕРАТ
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА**

1. Миколаївські зустрічі О.Пушкіна.
2. «Микола Коваль» М.Венгера – перший твір нової української прози.
3. Літературно-критична діяльність В.Даля.
4. Класики української літератури II пол. XIX ст. на Миколаївщині.
5. Питання висвітлення гастролей театру Корифеїв на Миколаївщині у місцевій пресі кінця XIX – поч. XX ст.
6. М.М.Аркас і художня культура краю.
7. Літературно-критична діяльність С.Черкасенка.
8. Степові мотиви у творчості В.Маяковського («Отплытие»).
9. Південні подорожі М.Горького («Вывод», «Челкаш», «На соли», «Емельян Пиляй»).
10. Морські мотиви у творчості письменників краю.
11. Одеса і Миколаїв: літературні паралелі й постаті.
12. Миколаївські мотиви у творчості І.Бабеля.
13. Миколаївські мотиви у творчості Ш.Алейхема.
14. І.Льф та Є.Петров і літературний Миколаїв.
15. Лірика А.Ахматової та миколаївські адреси родини Горенків.
16. М.Лагута і духовна культура Миколаївщини.
17. Місто дитинства у творчості М.Лисянського.
18. Провідні краєзнавчі мотиви лірики А.Поперечного.
19. Античні мотиви у збірці «Пектораль» Д.Кременя.
20. Розмаїття творчого таланту С.Іщенко.
21. Фольклорні мотиви у творчості Л.Чижової.
22. М. Вінграновський («Цю жінку я люблю»).
23. Степові мотиви у творчості Б.Мозолевського.
24. Гумор і сатира у творчості П.Глазового.
25. Поетична спадщина І.Царинного.
26. Життєвий і творчий шлях Д.Надіїна.
27. Проблематика роману „Червона риба” І.Григурка.
28. Сучасні російськомовні письменники Миколаївщини (1 на вибір).

ЗРАЗОК КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

I. Ознайомчо-орієнтаційний рівень

Виберіть одну правильну відповідь у кожному питанні:

1. Життєвий шлях якого з письменників не пов'язаний із Миколаївщиною?

- А) В.Даль Б) М.Венгер В) М.Ломоносов

2. Історію України в популярній формі М.М.Аркас виклав у праці:

- А) "Історія Русів" В) "Від давнини до сучасності"

Б) "Історія України-Русі"

3. Викладали українську мову та літературу в Миколаївському ІНО в 30-х роках ХХ століття та зазнали репресій:

- А) І.Бондаренко Б) М.Лагута В) П.Єлагін
В.Фесенко І.Миронець П.Автономов

4. Події якого роману О.Сизоненка відбуваються на «майже казковому» березі моря?

- А) "Жду тебе на островах" Б) «Далекий Бейкуш» В) «Білі хмари»

5. Петро Драгота, Віталій Посяда, Роман Пелех - це герої роману

- А) О.Сизоненка «Далекий Бейкуш» Б) І.Григурка "Ватерлінія"

В) О.Глушка «Стрибок тарпана»

6. Віхи чийого життєвого шляху наведені нижче?

Народився у Миколаєві у 1908 році. Учився в профтехшколі, потім в Миколаївському інституті народної освіти, заснував організацію "Гарт юнаків". Переслідувався за націоналістичну діяльність. Під час Великої Вітчизняної війни емігрував за кордон. У Мюнхені працював професором Українського Вільного Університету, певний час був його ректором. Є автором понад 200 наукових праць, перекладених різними мовами.

- А) Ю.Бойко-Блохін Б) С.Крижанівський В) О.Бердник

7. Перша поетична збірка М.Вінграновського має назву:

- А) "Атомні прелюди" Б) "На срібнім березі" В) "Київ"

8. Талановитий кінорежисер, актор, сценарист, який зіграв роль І.Орлюка у фільмі "Повість полум'яних літ", котрий здобув нагороди міжнародних кінофестивалей у Каннах, Лондоні, Лос-Анджелесі, – це:

- А) І.Крутой Б) А.Поперечний В) М.Вінграновський

9. Дослідником історії Миколаєва, творчої діяльності та долі М.М.Аркаса і його роду є відомий письменник, журналіст, канд. філософських наук, професор, заслужений діяч культури України, випускник філологічного факультету Миколаївського державного педагогічного інституту:

- А) О.Сизоненко Б) В.Жадько В) В.Бойченко

10. Образ прадавньоукраїнського міфічного Бога Леля у ліричній драмі В.Бойченка "Книга Леля" – це БОГ:

- А) кохання, бджолярства Б) весни й небесної краси В) смутку і туги

11. У якому творі зведені долею Ольгу Чупрун-Гірей та французького аристократа Жозефа де Поліньяка?

- А) О.Глушка "Стрибок тарпана"
Б) М.Вінграновського "Наливайко"
В) О.Сизоненка "Далекий Бейкуш"

12. Хто із названих діячів культури Миколаївщини був удостоєний Державної премії УРСР імені Т.Шевченка в 1984 році?

- А) А.Антонюк Б) О.Сизоненко В) А.Малярів
С.Фоміних М.Вінграновський Л. Хлопінська

13. За яку поетичну збірку В.Бойченко був удостоєний літературної премії імені П.Тичини?

- А) "Поліття" Б) "Книга Леля" В) "Не повториться мить"

14. Російською мовою видають свої поетичні збірки миколаївські поети:

- А) А.Вербець Б) А.Ластовецький В) В.Качурін
А.Маляров І.Царинний К.Голубкова
Т.Чорноброва А.Качан В.Пучков

15. Відомий поет-пісняр, випускник Миколаївського державного педагогічного інституту, автор пісень "Солов'їна роща", "Малиновка", "Трава у дома" – це:

- А) А.Поперечний Б) М.Лисянський В) Л.Вишеславський

16. Про кого з названих поетів так відгукувався М.Вінграновський: "...— це мій улюблений дитячий поет. Бо в його віршах я бачу – саме бачу! – і відчуваю – саме відчуваю! – живий, дихаючий талант. А ще, як у щасливо обдарованого поета, в нього, насамперед, присутня свіжість письма, і, головне, легкість слова, бо лише таке слово спроможне перелетіти час".

- А) В.Бойченко Б) В.Юр'єв В) А.Качан

17. Про таємницю назви Бескид Пугача, про подвиги козака Мамає, смерть П.Калнишевського, принади ночі над Буго-Гардівською паланкою, про долю Петра Скаржинського можна дізнатися, прочитавши книгу:

- А) "Емигея" Б) "Степ" В) "І мить як вік"
Л.Чижової О.Сизоненка Б.Мозолевського

18. Найпопулярнішими жанровими формами у збірках С.Іщенко "СІ-дієз" та "Хорали неба і землі" є:

- А) поезії в прозі Б) сонети В) октави
віршовані новели ліричні вірші секстини

19. Вірші "Остання сповідь Северина Наливайка", "Ніч Івана Богуна", «Ходімте в сад. Я покажу вам сад», "Вінок на березі юності..." належать перу:

- А) Д.Кременя Б) М.Вінграновського В) Б.Мозолевського

20. Активний організатор та учасник Петербурзького українського товариства, автор поетичних збірок українською та російською мовами:

- А) О.Бердник Б) Л.Воронін В) О.Полішкарів

II. Понятійно-аналітичний рівень

1. Найвизначнішу пам'ятку скіфської історії у ХХ столітті при розкопці могили на Дніпропетровщині – Золоту пектораль – знайшов...
2. За яку збірку Д.Кремінь одержав Державну премію України імені Т.Шевченка?
3. Назва книги "Емигея" миколаївської поетеси Л.Чижової означає в перекладі...
4. **Вкажіть, про кого йде мова та яка назва детективу:**
5. "...народилися у Молдові, зростати в Очакові, закінчили там середню школу, вищу освіту здобули в Московському енергетичному інституті, видавали в Москві гумористичну газету та журнал, однак повернулися в Україну, заснували у Києві видавництво "Зелений пес", конкурс сучасної української прози "Золотий Бабай", активно видають серії фантастики, детективів, "підліткових" романів. Популярністю користується їхній трилер для чоловіків та любовний роман для жінок "Кобзар 2000", детектив ...

III. Понятійно-синтетичний

1. Визначте тему та ідею твору:

- «Северин Наливайко» М.Вінграновського;
- «Білі хмари» О.Сизоненка;
- «Червона риба» І.Григурка;
- «Вогнесміх» О.Бердника;
- «Казка старого млина» С.Черкасенка.

2. Визначте жанр і проблематику твору:

- «Ватерлінія» І.Григурка;
- «Не поле перейти» О.Сизоненка;

- «Сіроманець» М.Вінграновського;
- «Кінбурн» 0.Глушка;
- «Хто зважиться – вогняним наречеться» О.Бердника.

3. Визначте провідні мотиви й образи вказаних поетичних творів:

- «Остання сповідь Северина Наливайка» М.Вінграновського;
- «Смерть Івана Сірка» Б.Мозолевського;
- «Любов – неначе вулик золотий» В.Бойченка.

4. Написати відгук на прочитану книгу миколаївських авторів (1 на вибір):

- «Пригоди молодого лицаря» С.Черкасенка;
- «Білі хмари» О.Сизоненка;
- «Не поле перейти» О.Сизоненка;
- «Северин Наливайко» М.Вінграновського;
- «Сіроманець» М.Вінграновського;
- «Пектораль» Д.Кременя;
- «Полювання на дикого вепра» Д.Кременя;
- «Літній час» Д.Кременя;
- «Не повториться мить» В.Бойченка;
- «Кінбурн» 0.Глушка;
- «Зоряний корсар» О.Бердника;
- «Із глибини народної криниці» Л.Чижової.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Збірка О. ПолішкарOVA «Дикий сад» написана :

A) 1996р.

Б) 1997р.

В) 1998р.

Г) 2000р.

2. Автор збірки «Дикий сад»:

A) О. ПолішкарOV;

Б) О. Гончар;

В) Л. Чижова;

Г) М. Вінграновський.

3. О. Глушко працював п'ять років редактором обласної молодіжної газети :

A) «Правда»;

Б) «Зоря»;

В) «Ленінське плем'я»;

Г) «Південь».

4. Перша збірка оповідань О. Глушка називалась:

A) «Маслиновий гай»;

Б) «Кінбурн»;

В) «Дикий сад»;

Г) «Кобзар».

5. Найбільш значною роботою О. Глушка став роман :

A) «Кінбурн»;

Б) «Сто тисяч»;

В) «Дикий сад»;

Г) «Чорна рада».

6. Автором літературно – критичних праць "На бистрині часу був:

A) О. Довженко;

Б) О. Глушко;

В) О. ПолішкарOV;

Г) О. Забужко.

7. Твір О. Глушка « Чорноморський заповідник» написаний :

A) 1972 р.;

Б) 1973 р.

В) 1974 р.;

Г) 1975 р..

8. «Я особисто схиляюся перед старими людьми. У наших дідусях і бабусях — жива віковична мудріть, вони можуть сказати щось велике і значне, хоч на зовнішній позір і не злободенне... На моє глибоке переконання, таку тенденцію варто не засуджувати, а навпаки — підохочувати, бо в ній — і живий зв'язок поколінь, і вдячність молоді перед старістю...» - цей вислів належить:

A) Ю. Яновському;

Б) І. Григурко;

В) О. ПолішкарOVу;

Г) О. Глушку.

9. Перша повість І. Григурко «Роса» опублікована в журналі:

A) «Правда»;

Б) «Зоря»;

В) «Дніпро»;

Г) «Південь».

10. Перша повість І. Григурко «Роса» написана в :

- А) 1972 р.;
- Б) 1973 р.
- В) 1974 р.;
- Г) **1970 р.**

11. Повісті [«Гавертій»](#) та [«Путина»](#) написав:

- А) **І.Григурко;**
- Б) О.Полішкарів;
- В) О.Забужко;
- Г) Ю.Андрухович.

12. Роман «Ватерлінія» написав:

- А) **І.Григурко;**
- Б) О.Полішкарів;
- В) О.Забужко;
- Г) Ю.Андрухович.

13. Роман «Червона риба» написав:

- А) О.Полішкарів;
- Б) **І.Григурко;**
- В) О.Забужко;
- Г) Ю.Андрухович.

14. Роман І.Григурка «Канал» написаний в

- А) 1972 р.;
- Б) 1973 р.
- В) **1974 р.;**
- Г) 1970 р.

15. Роман І.Григурка «Канал» екранізував:

- А) О.Довженко;
- Б) **В.Бортко;**
- В) Ю.Андрухович;
- Г) І.Григорук.

16. О. Сизоненко надрукував оповідання «Весна» в журналі:

- А) «Правда»;
- Б) «Зоря»;
- В) **«Вітчизна»;**
- Г) «Південь».

17. Перша збірка оповідань О.Сизоненка:

- А) «Кінбурн»;
- Б) «Сто тисяч»;
- В) «Дикий сад»;
- Г) **«Рідні вогні».**

18. Перша збірка оповідань «Рідні вогні» вийшла в:

- А) **1951 р.;**
- Б) 1973 р.
- В) 1974 р.;
- Г) 1970 р..

19. Твором, що приніс О. Сизоненку громадсько — літературне визнання в УРСР, став роман:

- А) «Кінбурн»;
- Б) «Сто тисяч»;
- В) «Дикий сад»;
- Г) **«Корабелі».**

20. «Проза Сизоненка має особливу тональність, Сизоненко не любить багато вигадувати, любить писати з натури. Усі його герої — це майже не вигадані люди. Залюбленість у

рідні місця, рідних людей створює особливий стиль, сповідницький характер його розповідей. Сизоненко стоїть на шляху до великого таємничого процесу, коли художній твір зливається з дійсністю»- так висловився про О.Сизоненка :

А) О.Довженко;

Б) П.Загребельний;

В) Ю.Андрухович;

Г) І.Григорук.

21. Перший книжковий проект Капранових :

А) «Книгоноша»;

Б) «Зоря»;

В) «Дніпро»;

Г) «Південь».

22. В якому році заснували видавництво [«Зелений пес»](#), яке очолили Віталій та Дмитро Капранові:

А) 2000 р.;

Б) 1973 р.

В)1974 р.;

Г)1970 р..

23. Восени [2004](#) вийшов друком другий роман Капранових :

А) «Приворотне зілля»;

Б) «Сто тисяч»;

В) «Дикий сад»;

Г) «Корабелі».

24. Перша книжка для дітей братів Капрановий називалася :

А) «Зоряний вуйко»;

Б) «Приворотне зілля»;

В) «Закон Братів Капранових»;

Г) «Розмір має значення».

25. Брати Капранови двічі на місяць видають літературну газету:

А) «Правда»;

Б) «Зоря»;

В) «Друг читача»;

Г) «Південь».

26. У якому році брати Капранови заснували премії «Золотий намордник» :

А) 2007 р.;

Б) 2008 р.;

В)2010 р.;

Г)2015р.

27. Поетична збірка М.Вінграновського «Сто поезій» побачила світ:

А) 1967 р.;

Б) 1988 р.;

В)1975 р.;

Г)2015р.

28.Передмову до збірки М.Вінграновського «Вибране» написав:

А) О.Вишня;

Б)І.Дзюба;

В)О.Гончар;

Г)Ю.Яновський.

29. Автором книжок-віршів: «Губами теплими і оком золотим», «Цю жінку я люблю» є:

А)О.Сизоненко;

Б)М.Вінграновський;

В)Л.Чижова;

Г)О.Вишня.

30. Перша книга лірики «Барви літа» Л.Чижової вийшла друком в :

А)1994 р.;

Б)1996 р.;

В)1997 р.;

Г)1995 р.

31. Улюбленим жанром А.Малярова є:

А) оповідання ,новели;

Б) казки, романи;

В) сонети, романи;

Г) оповідання, романи.

32. М.Божаткін вперше почав друкуватися в :

А)1945 р;

Б)1987 р;

В)1986 р.;

Г) 1984 р.

33. Основна тема творів М. І. Божаткіна:

А) філософські питання;

Б) морська романтика, історія Миколаївщини;

В) добро і зло;

Г) батьки та діти.

34. Перша прозова збірка С.Черкасенка:

А) «На шахті»;

Б) «Жарти Сатира»;

В) «Вони перемогли»;

Г) «Пригоди молодого лицаря. Роман з козацьких часів».

35. В [еміграції](#) С. Черкасенко написав прозовий твір:

А) «На шахті»;

Б) «Жарти Сатира»;

В) «Вони перемогли»;

Г) «Пригоди молодого лицаря. Роман з козацьких часів».

36. Поетичну збірку «Хвилини» написав:

А) С.Черкасенко;

Б) Л.Чижова;

В) О.Сизоненко;

Г)М.Вінграновський.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Роль театру Корифеїв на Миколаївщині у формуванні культури краю.
2. М.Аркас і культура рідного краю.
3. Заклади освіти та культури початку ХХ ст.
4. Роль товариства «Просвіта» у пробудженні національного духу.
5. Літературний процес на Миколаївщині в період 1920-1930-х рр.
6. Репресії проти інтелігенції у 1930-ті рр.: причини і наслідки.
7. Розвиток культури краю в період окупації. Значення і роль місцевих ЗМІ.
8. Особливості розвитку літератури краю в повоєнний період.
9. Дисидентська література краю. Поетика книги «Озон» О.Різниченка.
10. Література краю в діаспорі. Художнє розмаїття таланту С. Іщенко.
11. Література краю для дітей. Фольклоризм у творчості Л.Чижової.
12. Краєзнавча і просвітницька творчість В.Бойченка.
13. Особливості інтимної лірики В.Бойченка («Книга Леля»).
14. Степові мотиви у творчості Б.Мозолевського.
15. Історія Миколаївщини на сторінках роману «Ватерлінія» І.Григурка.
16. Поетична діяльність С.Крижанівського.
17. Літературно-критична творчість Ю. Бойка-Блохина.
18. Гумор і сатира у творчості П.Глазового. Мотиви рідного краю.
19. Рідний край у прозі О.Сизоненка.
20. Романістики О.Глушка: тема, образи, проблематика.
21. Поетична спадщина І.Царинного. Степові ілюзії в його творчості.
22. Проблематика романів І.Григурка.
23. Здобутки жанру фантастики у творчості Олесь Бердника.
24. Сучасні російськомовні письменники Миколаївщини.
25. Культурологічна діяльність Е. Январьова.
26. Концепція рідного краю у творчості Д.Кременя.
27. Поетика творчості М.Вінграновського.
28. Жанрово-стильове розмаїття творчості О.Сизоненка.
29. Концепція рідного міста у творчості миколаївських авторів.

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ПРОЧИТАННЯ

1. Бердник О.Зоряний корсар: Фантастичний роман / Бердник Олекса – К.: Рад.письменник, 1971. – 364 с.
2. Бойченко В. Не повториться мить: Поезії та переклади / Валерій Бойченко. – Миколаїв, вид-во МФНаУКМА, 2001.— 208 с.
3. Глазовий П. Сміхологія: Книга для всіх, кому любий сміх /Павло Глазовий. –К.: Дніпро, 1989. – 575 с.
4. Глазовий П. Сміхослов. Сатира та гумор / Павло Глазовий. – К.: Газ. «Вечірній Київ», 1997. – 368 с.
5. Глушко О. Кінбурн: Історичний роман / Олександр Глушко. – К., 1997.
6. Григурко І.Ватерлінія / Іван Григурко. — К.: Рад.письменник, 1982. – 335 с.
7. Жадько В. Благословенне Святим Миколаєм / Віктор Жадько –К.: Департамент, 2000. – 564 с.
8. Жадько В. Грек із душею українця: Роман-пошук. – К.:Видавець СПД Жадько В.О., 2003. – 346 с.
9. Жадько В. Микола Аркас. Катерина. Опера. Текст і клавір. Рецензії . Листування / В.Жадько. – К.: СПБ Жадько В.О., 2008. – 856 с.
10. Іщенко С. Сі-дієз: Поезії / Світлана Іщенко – Миколаїв: Можливості Кіммерії, 1998.— 126 с.
11. Іщенко С. Танок Дани дощовий (поезії) /Світлана Іщенко. Vancouver, Canada: Marigold Publications, 2006. – 146 с.
12. Качан А. Світанок року: Вірші / Анатолій Качан – К.: Веселка, 1986. – 30 с.
13. Качан А. До синього моря хмаринка пливе: Вірші для молодшого шкільного віку / Анатолій Качан - Одеса: Маяк, 2001. - 128 с.
14. Кремінь Д. Літопис: Вибране / Дмитро Кремінь – Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2003.— 452 с.
15. Кремінь Д. Замурована музика: лірика, симфонії, поеми / Дмитро Кремінь. – К.: Ярославів Вал, 2011. – 368 с.
16. Миколаївський оберіг: Поетична антологія /Упорядники В.Бойченко, В.Качурін, Д.Кремінь. – Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2004. —428 с.
17. Мозолевський Б. І мить як вік: Поезії / Борис Мозолевський.— К.: Дніпро, 1986. – 174 с.
18. Надіїн Д. Прозорість: Вибрані поезії / Дмитро Надіїн. – К.: Дніпро, 1972. – 133 с.
19. Сизоненко О. Вибрані твори. У 2-х томах. Оповідання, повісті. Романи.— К.: Дніпро, 1983.
20. Сизоненко О. Не поле перейти... Романи і повість / Олександр Сизоненко. – К.: КП «Редакція журналу «Дніпро», 2004. – 464 с.
21. Степове многогірччя. Антологія поезії та прози з Буга і Синюхи. — Х.: РА «Каравела», 2001. – 368 с.
22. Чижова Л. Води живої джерело / Людмила Чижова. – Миколаїв, Жовтнева друк., 1994.— 64 с.
23. Чижова Л. Ємигея / Людмила Чижова.— Миколаїв: друк газ. «Вечерний Николаев», 1999. – 56 с.
24. Чижова Л. Із глибини народної криниці (легенди, казки та перекази рідного краю) / Людмила Чижова. – Миколаїв: ПП Гудим І.О., 2003. – 122 с.
25. Юр'єв В. Монологи землі / Валер'ян Юр'єв. – К.: Радянський письменник, 1965. – 95 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Ковалева О., Чистов В. Очерки культуры Южного Прибужья (от истоков до начала XX века): кн. первая: из прошлого культурной жизни на Николаевщине. Николаев: «Тетра», 2000. 236 с.
2. Ковалева О., Чистов В. Очерки культуры Южного Прибужья (от истоков до начала XX века): кн. вторая: Литература и театр. Николаев: «Тэтра», 2001. 284 с.
3. Купцова В. Література рідного краю. Програма для середньої загальноосвітньої школи // Слово-диво. Науково-методичний вісник для вчителів української мови та літератури. Миколаїв: Науково-методичний центр, 1999. 22 с.
4. Література рідного краю. Письменники Миколаївщини: Посібник-хрестоматія / Укладач і заг.ред. Н.Огренич. Миколаїв: Шамрай, 2003. 212 с.
5. Літературна Миколаївщина в особах: Бібліографічний покажчик / За ред. В. Бойченка. Миколаїв: Ганна Гінкул, 2001. 96 с.
6. Шкварець В., Мельник М. Історія рідного краю. Миколаївщина: Навчальний посібник. Миколаїв: МДГУ імені Петра Могили, 2004. 280 с.

Допоміжна

Наукова та методична література

1. Аркас–молодший М. З родинної хроніки. Поезії. Дума про похід... Упорядник та автор передм. Ульяновський В. Миколаїв: [б/в], 1993. 90 с.
2. Березовська Т. Рід Аркасів: просопографічний портрет на історичному тлі доби. Автореферат дисертації на здобуття наук. ст. канд. іст. наук. Одеса, 2003. 22 с.
3. Бойко Ю. Вибрані праці. К.: Мекедол, 1992. 382 с.
4. Гусейнов Г. Господні зерна: Художньо-документальний життєпис. У 8 кн.: Кривий Ріг: Видавничий дім, 2000-2004.
5. Золотухин А. Город Святого Николая: Древнейшая история. Николаев: Возможности Киммерии, 2002. 228с.
6. «Именовань – город Николаев». Историко-краеведческий выпуск. Николаев: Дикий Сад, 1989. 302 с.
7. Миколаївський державний університет: віхи історії / Укл. В.Д.Будак, Л.В.Старовойт, О.П.Хаєцький, С.В.Підопригора. Миколаїв: Іліон, 2009. 184 с.
8. Мирошніченко Е. Чайка над лиманом. Беседи с писателями, статьи, заметки о книгах: Сб. научно-публицистических статей. Николаев: Илион, 2005. 84 с.
9. Мирошніченко Е. Живущие на перекрестке. Николаев: Илион. 2011. 150 с.
10. Науковий вісник Миколаївського державного університету. Випуск 7. Філологічні науки. Миколаїв: вид.центр МДУ, 2004. 113 с.
11. Науковий вісник Миколаївського державного університету. Випуск 14. Філологічні науки. Миколаїв: вид.центр МДУ, 2007. 114 с.
12. Николаевцы. Энциклопедический словарь. Николаев: Возможности Киммерии, 1999. 374 с.
13. Освітнянські вітрила: Гуманітарний альманах. Випуск 1. Миколаїв: Іліон, 2003. 228 с.
14. Освітнянські вітрила: Гуманітарний альманах. Випуск 2. Миколаїв: Іліон, 2004. 234 с.
15. Освітнянські вітрила: Гуманітарний альманах. Випуск 3-4. Миколаїв: Іліон, 2006. 274 с.
16. Салига Т. Микола Вінграновський. Літературно-критичний нарис. К.: Рад. письменник, 1989. 167 с.
17. Старовойт Л., Марцінковський І., Мірошніченко О. Художня рецепція постаті Т.Г.Шевченка у творчості письменників Миколаївщини: навчальний посібник. Миколаїв: Іліон, 2014. 190 с.
18. Творчість Миколи Вінграновського в літературному контексті XX століття //

- Матеріали міжвузівської студентської наукової конференції. Миколаїв: вид.центр МДУ, 2007. 230 с.
19. Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини / Укл. Марцінковський І. та ін. Миколаїв : НУК, 2014. 596 с.
 20. Шкварець В. Микола Миколайович Аркас: життя, творчість, діяльність. Миколаїв Одеса: Тетра, 2002. 260 с.
 21. Шкварець В. Ілля Борщак: життя, діяльність, творчість. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. 136 с.
 22. Шкварець В. Борис Миколайович Мозолевський: життя, творчість. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 244 с.
 23. Шкварець В. Миколаївці: визначні історики і краєзнавці минулого. Миколаїв: ТОВ ВІД, 2004. 105 с.

Електронні ресурси

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ WEB-ДЖЕРЕЛ ДО КУРСУ

www.mincult.kmu.gov.ua

www.nsku.org.ua/

www.niklib.com

www.bazar.mk.ua

www.history.mk.ua

www.regportal.mk.ua

www.arxeolog.com

www.niklib.com

www.krainamriy.com

www.litnik.org

www.poetyka.uazone.net

www.tic.mk.ua

www.castles.com.ua

www.podorozh.info

www.7chudes.in.ua

www.mk.archives.gov.ua

www.archiv.mk.ua/

www.laginlib.org.ua

www.nspu.org.ua

www.archive.mk.ua